

**OMIEN INTRESSIEN AJAMISTA JA ARVOPOHJAISTA
NAAPURUUSPOLITIikkaA**

EU:n demokratian edistäminen Tunisiassa 2011-2015

Emilia Asikainen
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Turun yliopisto
Syyskuu 2017

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Tiivistelmä

Turun yliopisto

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos

ASIKAINEN EMILIA: Omien intressien ajamista ja arvopohjaista naapuruuspolitiikkaa. EU:n demokratian edistäminen Tunisiassa 2011-2015.

Pro gradu -tutkielma, 84 s.

Valtio-oppi

Syyskuu 2017

— — —

Tämän tutkielman aiheena on ollut EU:n demokratian edistäminen Tunisiassa vuosina 2011-2015. Näkökulmana tutkielmassa on käytetty kriittistä teoriaa, jonka mukaan arvot ja intressit ovat tiiviisti liittyneet yhteen ulkopoliitikassa, ja arvoja, tässä tapauksessa demokratiaa, voidaan edistää omia materiaalisia intressejä edistämällä.

Tunisia on ainoa arabikevään läpikäynyt maa, jossa demokratiakehitys on alkanut lupaavasti. Niinpä Tunisiassa on ollut otollinen tilanne ulkopuolisten tahojen olla mukana tukemassa demokratisoitumista ja yhteiskunnallista muutosta.

Tutkielma on tehty analysoimalla EU:n ulkopoliittisia asiakirjoja teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Analyysikehikko on luotu toisaalta pohjautuen kriittisen teorian näkemykseen arvojen ja intressien yhteen nivoutumisesta ja toisaalta aineistossa esiintyviin EU:n tärkeimpiin intresseihin. Ne ovat oman talouskasvun takaaminen ja turvallisuustilanteen parantaminen. Tämän kehikon avulla on luokiteltu yhteistyössä käytettyjä keinoja ja pohdittu, miten eri yhteistyön muodot voivat edistää demokratiaa ja muita arvoja.

Tutkimustulosten mukaan EU näkee, että edistämällä omia talous- ja turvallisuusintressejä ulkopoliitikassaan Tunisian kanssa, se voi samalla edistää demokratiaa sekä muita arvoja kuten ihmisoikeuksia ja hyvää hallintoa. Tunisiassa tämänkaltaiset arvot ja intressit yhdistävä ulkopoliitikka on toiminut hyvin, varsinkin kun demokratiakehitys on saanut tukea laajasti koko yhteiskunnasta ja siihen on ollut vahva sisäinen pyrkimys.

Vaikka demokratian leviäminen onkin globaali etu, ainakin EU edistää demokratiaa edistämällä talouskasvua, turvallisuustilannetta ja muita intressejä – toisin sanoen demokratia voidaan nähdä pidemmän aikavälin epäsuorana tavoitteena ja yhteistyö muodostuu lyhyemmän aikavälin tavoitteista. Pääasia on, että omaa talous- ja turvallisuustilannetta ei edistetä demokratian ja muiden arvojen kustannuksella.

Asiasanat

EU, Tunisia, demokratisoituminen, arabikevät, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, Euroopan naapuruuspolitiikka (ENP)

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN TAUSTA	7
2.1 Mitä on demokratian edistäminen?	7
2.2 EU, Tunisia ja arabikevät	10
2.3 Tunisian viime vuodet	12
3. TEOREETTINEN NÄKÖKULMA JA KÄSITTEET	15
3.1 EU:n ulkopolitiikka kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa	15
3.2 EU normatiivisena toimijana ja demokratian edistäjänä	17
3.3 Demokratian edistäminen ja kriittinen näkökulma	21
3.3.1 Arvot ja intressit kriittisen näkökulma mukaan	21
3.3.2 Miten eri toimijat käsittävät demokratian?	23
3.3.3 Kriittinen näkökulma ja EU:n ulkopolitiikka	27
3.4 EU:n arvot ja intressit naapuruuspolitiikassa Tunisian kanssa	29
4. TUTKIMUSKYSYMYYS JA TUTKIMUKSEN TAVOITE	32
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	35
5.1 Tutkimusmateriaali	35
5.2 Tutkimusmetodi – sisällönanalyysi ja tutkimuksen toteutus	37
5.3 Perusteluja näkökulmalle	42
6. TUTKIMUSTULOKSET	44
6.1 Talous demokratian edistämisen välineenä	45
6.1.1 Vapaakaupan edistäminen ja demokratiakehitys	49
6.1.2 Talouskasvu ja demokratiakehitys	51
6.1.3 Muut taloudellisen tuen keinot	54
6.2 Turvallisuuspolitiikka vakauden ja demokratian luomisen välineenä	57
6.2.1 Terrorismin torjunta	58
6.2.2 Maahantulon rajoittaminen	59
6.2.3 Miten turvallisuus ja liikkuvuus liittyvät EU:n arvojen edistämiseen?	61
6.3 Muita demokratian edistämisen keinoja	63
6.4 Arvoista ja intresseistä – miten kaikki sopii yhteen?	65
7. LOPPUPÄÄTELMÄ	67
7.1 Tulosten yleistettävyyys ja tutkimuksen jatkaminen	68
7.2 Normatiivisen toimijuuden ja demokratian edistämisen rajat	70
Tutkimusmateriaali	73
Lähteet	76

1. JOHDANTO

Meidän täytyy ajatella nuorta demokratiaa taimena, jota pitää ravita, kastella ja vahvistaa ja jolle pitää antaa aikaa kasvaa mahtavaksi puuksi.

Benazir Bhutto. Sovinto. Islam, länsi ja demokratia.

Hyvin toimiva demokratia luo vakautta ja ennustettavuutta kansainvälisiin suhteisiin, ja siksi se voi tehdä alueellisesta ja globaalista yhteistyöstä luotettavampaa. Monet demokraattiset valtiot yrittävät jossain määrin edistää demokratiaa vähemmän demokraattisissa ja autoritaarisissa valtioissa. On tärkeää huomata, että yksikään ulkopuolinen toimija ei voi tuoda pitkäkestoista, toimivaa demokratiaa mihinkään, missä ei ole aitoa sisäistä pyrkimystä demokratisoitumiselle. Ulkopuoliset toimijat voivat vain tukea, auttaa ja kevyesti työntää yhteiskuntaa kohti demokratiaa. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitkä ovat ulkopuolisen toimijan mahdollisuudet vaikuttaa tietyn valtion demokratiakehitykseen, ja miten demokratian edistäjän omat intressit tulevat esille.

Wolff ja Wurm ovat pohtineet demokratian edistämisen motiiveja ja esittävät näkemyksen teoreettisesta jaottelusta. He näkevät demokratian edistämisen syinä normatiivisen oikeutuksen lisäksi strategiset intressit ja hyödyt, joita ilmenisi, jos demokratia leviäisi maailmanlaajuisesti. Näitä hyötyjä ovat esimerkiksi oman turvallisuuden, kaupan ja investointien edistäminen sekä kollektiivisen rauhan ja kaikkia osapuolia hyödyttävän yhteistyön edistäminen. *Utilitaristisen näkökulman* mukaan demokratian edistäminen vähentää sotia, mikä vähentää ihmisten todennäköisyyttä joutua väkivallan uhriksi. Kantin Ikuisen rauhan teorian mukaan sota demokraattisten maiden välillä on hyvin epätodennäköinen. Wolffin ja Wurmin utilitaristinen näkökulma perustuu yksilölliseen ajatteluun, jonka rationaalisenä tavoitteena on välttää väkivaltaa. Niinpä yksilön voi olettaa kannattavan ulkopoliittikkaa, joka pyrkii rauhan takaamiseen demokratiaa edistämällä. (Wolff ja Wurm 2011, 79-80.)

Demokratian edistäminen on kuitenkin sekä kallista, aikaa vievää että epävarmaa – kustannukset näkyvät heti ja suurina, tulokset vasta pitkän ajan päästä. Ei myöskään ole varmuutta siitä, kuinka tehokasta demokratian edistäminen on ja kuinka hyvin demokratia juurtuu. Niinpä demokratian edistäminen on rationaalista vain tietyissä olosuhteissa, kun

tuloksia on mahdollista saavuttaa suhteellisen nopeasti, pienillä kustannuksilla ja todennäköisyys onnistua on melko suuri. (Wolff ja Wurm 2011, 80.)

Toinen lähestymistapa demokratian edistämisen motiivien tutkimiseen on *normatiivinen näkökulma*. Normatiivisen lähestymistavan mukaan demokratiaa edistetään, koska pyrkimyksenä on laajentaa demokraattisten maiden yhteisöä. Demokraattiset arvot nähdään universaaleina, ja niiden edistäminen koetaan moraalisenä velvollisuutena. Siinä missä utilitaristit näkevät demokratian edistämisen välineenä omien intressiensä edistämiseen, normatiivisen tulkinnan mukaan demokratia itsessään on normi ja päämäärä, jota kuuluu edistää. (Wolff ja Wurm 2011, 81-83.) Tässä tutkimuksessa ei eroteta intressejä ja normeja jyrkästi toisistaan vaan tutkitaan niiden yhteenliittymistä Euroopan unionin (EU) ulkopoliitikassa.

Olen valinnut Euroopan unionin tutkimukseni kohteeksi, sillä se ei ole perinteinen toimija maailmanpolitiikassa, vaan se käyttää uudentyypistä valtaa, jota voidaan kutsua normatiiviseksi vallaksi. Tämä tarkoittaa sitä, että EU:lla on valtaa määritellä, mikä on normaalia ja että sillä on valtaa edistää omaa normi- ja arvojärjestelmää muualla maailmassa (Manners 2002, 239). Demokratian edistäminen on selkeästi normatiivista vallankäyttöä. Se on tietyn normin, tässä tapauksessa demokratian ja demokraattisten arvojen edistämistä. Demokratian edistämällä voi olla myös muita tarkoituksia, kuten alussa mainitsin. Tämä tutkielma keskittyy demokratian normien edistämisen lisäksi EU:n omien intressien edistämiseen.

EU:n rooli globaaleissa suhteissa on muuttumassa ja ehkä vähitellen vakiintumassa. EU:n globaalia roolia on tutkittu paljon ja sitä ei voi verrata mihinkään muuhun toimijaan, valtioon tai järjestöön (Manners 2002, 238; Tonra 2006, 121). Se on tiiviimmin integroitunut hallitusten välinen alueellinen järjestö ja valtioiden yhteisö, joka pyrkii luomaan yhtenäistä ulkopoliittikkaa ja yhteisen äänen ja näin saavuttamaan globaalin roolin. Tonran mukaan EU:lla olisi nykyistä enemmän potentiaalia käyttää globaalia valtaa (Tonra 2006, 130), mutta politiikka vaatii vielä kehittämistä ja yhteisen linjan löytämistä.

EU:n lähialueen politiikkaa kutsutaan Euroopan naapuruuspolitiikaksi (ENP). Lähialueen maat, niin Itä-Euroopassa ja Kaukasuksella kuin Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä vaikuttavat merkittävästi EU:n alueeseen monella tapaa. EU:n naapuruuspolitiikasta käydään laajaa keskustelua, ja toisinaan sitä myös kritisoidaan paljon. Esimerkiksi Youngsin mukaan EU ei ole tarpeeksi sitoutunut noudattamaan demokraattisia arvoja

(Youngs 2010, 5). Behrin mukaan EU oli kyvytön ennakoimaan niin kutsutun arabikevään ja kansan tyytymättömyyden ja se reagoi hitaasti vuoden 2010 kansannousuihin Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä, minkä lisäksi EU on pyrkinyt lähialueen vakauden edistämiseen ihmisoikeuksien ja demokratian kustannuksella (Behr 2012, 77-78). Tämän virheen EU on tosin myöntänyt itsekin (Füle 28.2.2011). Pacen mukaan taas EU:n ulkopolitiikka on ollut linjatonta ja epäjohdonmukaista ja jäsenmailla on ollut vaikeuksia muodostaa ”yksi ääni” (Pace 2009, 40). Jotkut maat taas ovat keskittyneet vain talous- ja turvallisuusintressien ajamiseen sekä energiansaannin takaamiseen (Pace 2009, 49). Pierini kirjoittaa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien jääneen toissijaisiksi, kun EU maat tekivät yhteistyötä Tunisian kanssa terroristijohtajien kiinnisaamiseksi (Pierini 2017). Mannersin mukaan EU taas on toteuttanut liian yksipuolista ja sanelevaa ulkopolitiikkaa (Manners 2002, 253).

Tämä tutkimus keskittyy EU:n demokratian edistämiseen Tunisiassa, josta arabikevät alkoi loppuvuodesta 2010. Kansannousut levisivät useaan Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän valtioon. Esimerkiksi Egyptissä kansannousu johti itsevaltaisen presidentti Mubarakin eroon, mutta demokratisoitumiskehitys päättyi vuoden 2013 sotilasvallankaappaukseen. Libyan johtaja Gaddafi syrjäytettiin länsimaiden sotilaallisella tuella, mikä johti erilaisten aseellisten ryhmittymien kiistoihin, maan sekasortoon sekä kansainvälisesti tunnustetun hallinnon puuttumiseen. Syyriassa on käynnissä kansannoususta alkanut laajamittainen sisällissota. Tunisia on alueen ainoa valtio, jossa vanha hallinto on vaihtunut vuoden 2011 jälkeen uuteen ja joka on onnistuneesti aloittanut demokratisoitumisprosessin kansannousun jälkeen. Tunisiassa on järjestetty vapaat ja rehelliset vaalit ja muutenkin otettu merkittäviä askelia kohti vakaata ja demokraattista yhteiskuntaa.

EU on hyvin kiinnostunut lähiympäristönsä maista. Tunisia on näyttänyt merkittävää potentiaalia Pohjois-Afrikan ensimmäisenä toimivana demokratiana, ja se on hyvä esimerkki demokratisoituneesta muslimimaasta (Esposito, Sonn ja Voll 2016, 200). Tästä syystä EU pyrkii luomaan entistä vahvemmat suhteet eteläiseen naapuriin ja vahvistamaan kestävän pohjan yhteistyölle. Merkinä Tunisian onnistumisesta demokratisoitumisessa voidaan pitää lokakuussa 2015 neuvottelukvartetille myönnettyä Nobelin rauhanpalkintoa. Kvartettiin kuuluivat ammattiliittojen keskusjärjestö UGTT (Union Générale Tunisienne du Travail), ihmisoikeusjärjestö LTDH (La Ligue Tunisienne pour la Défense des Droits de l’homme), lakimiesten järjestö (Ordre National des Avocats de Tunisie) sekä teollisuus-, kauppaa- ja käsityöjärjestö UTICA (Union Tunisienne de l’Industrie, du Commerce et de l’Artisanat). Palkinto myönnettiin

panoksesta moniarvoisen demokratian luomiseksi ja ponnisteluista yhteiskunnallisen vakauden edistämiseksi kansannousun jälkeen jatkuneessa epävakaudessa (Norwegian Nobel Committee 2015). Merkkinä demokratisoitumisesta voidaan pitää myös sitä, että esimerkiksi Freedom House -tutkimuslaitos (2015) luokittelee Tunisian vapaaksi maaksi. Myös Polity IV -tutkimuslaitoksen luokituksen mukaan Tunisia oli vuonna 2015 demokraattinen (Marshall, Gurr ja Jagers 2015).

Tämän tutkimuksen lähestymistapana on kriittinen näkökulma, ja se perustuu pitkälti Bridoux'n ja Kurjen esittämään lähestymistapaan teoksessaan *Critical Approach to Democracy Promotion* (2014). Kriitikkissä EU:n ulkopolitiikkaa kohtaan nostetaan usein esiin vahva ristiriita arvojen ja intressien välillä. Kriittisen näkökulman mukaan arvojen ja intressien edistäminen eivät välttämättä sulje toisiaan pois, vaan ulkopolitiikassa voi edistää molempia. Tämän näkemyksen mukaan arvot ja intressit kietoutuvat erottamattomasti yhteen. Tätä näkökulmaa olisi syytä tutkia ja käyttää enemmän ulkopolitiikan tutkimuksessa. (Bridoux ja Kurki 2014, 35-36.) Tutkimuskysymyksinä on ensinnäkin selvittää EU:n keinoja demokratian edistämiseksi ja toiseksi tutkia, miten arvot ja intressit limittyvät yhteen EU:n ulkopolitiikassa Tunisian kanssa kriittisestä näkökulmasta tarkasteltuna.

Tocci (2016) on määritellyt EU:n intresseiksi turvallisuuden, vaurauden, demokraattisen järjestelmän kestävyuden (resilience) ja sääntöihin perustuvan globaalin järjestyksen. Näistä intresseistä tutkimusmateriaalissa näkyvät selkeimmin turvallisuuden takaaminen ja vaurauden lisääminen eli talouskasvu ja ne ovat tämän tutkielman kannalta olennaisimmat EU:n intressit. Ylipäätään intressien määrittelemiseksi eri yhteyksissä täytyy kuitenkin tehdä tulkintoja, sillä EU ei itse selkeästi määrittele niitä.

EU puhuu paljon sen intressinä olevasta vakaasta ja demokraattisesta lähialueesta, mutta olen jaotellut analyysini talous- ja turvallisuusintressien mukaan ja lähestynyt aihetta nimenomaan keinovalikoiman näkökulmasta. Suurin osa yhteistyön keinoista liittyy talouskasvun ja turvallisuuden edistämiseen, joten analyysi on ollut helppo toteuttaa ja esittää näihin osa-alueisiin jaoteltuna. Lisäksi talous- ja turvallisuusintressien edistämisestä EU saa nimenomaan materiaalista hyötyä, joka on konkreettisempaa ja näin olleen helpommin perusteltavissa esimerkiksi äänestäjille. Intressinä oleva vakaa ja demokraattinen lähialue ei ole kuitenkaan yhtään vähempiarvoisempi. Demokratian ollessa intressinä on kuitenkin kyse myös yhdestä EU:n perusarvosta. Sikäli tämä tukee

kriittisen näkökulman lähtökohtaa arvojen ja intressien erottamattomuudesta ja tämä käy selkeästi ilmi tutkimustuloksissa.

Intressin voi tässä tapauksessa käsittää olevan jotain EU:a hyödyttävää. Vaikka demokratian leviämisen tai ainakin säilymisen voi katsoa hyödyttävän EU:ta, pelkästään demokratian edistäminen ei kuitenkaan riitä yhteistyön tavoitteeksi. Talous- ja turvallisuusintressit nousevat prioriteetteina hyvin korkealle. Olisi myös epätodennäköistä, että EU edistäisi demokratiaa pelkästään altruistisista syistä eli hyvästä tahdosta – päinvastoin kuin normatiivinen näkökulma näkee asian (Wolff ja Wurm 2011, 81). Siksi on aiheellista tutkia sitä, miten EU *hyötyy itse* eri demokratian edistämistoimista eli mitä intressejä se edistää eri demokratian edistämiskeinoilla. Niinpä tutkin demokratian edistämistä talous- ja turvallisuusintressien näkökulmasta. Börzel, Risse ja Dandashly (2014, 136) toteavatkin analyysinsä perusteella, että EU toimii kuten ”normaali” valta yrittäessään tasapainoilla turvallisuustavoitteiden sekä demokratian ja ihmisoikeuksien edistämisen välillä.

EU määrittelee arvonsa hieman eri tavalla eri yhteyksissä, mutta pohjimmiltaan kyse on samasta asiasta. Toimintasuunnitelmassa Tunisian kanssa arvoiksi määritellään ihmisoikeudet, demokratia sekä oikeusvaltio (Euroopan komissio 4.4.2013, 3). Nämä arvot ovat esillä myös esimerkiksi Lissabonin sopimuksessa (2007). Koska EU määrittelee arvonsa melko yksiselitteisesti, niitä on mahdollista käyttää tämän tutkimuksen teoreettista näkökulmaa sovellettaessa. Tämä tutkielma keskittyy arvoista nimenomaan demokratian edistämiseen, joskin ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion edistäminen ovat hyvin tärkeitä demokratiakehityksen onnistumiselle.

Olen toteuttanut tutkimuksen käyttäen EU:n raportteja ja muita asiakirjoja, joissa kerrotaan yhteistyöstä Tunisian kanssa. Olen analysoinut tutkimusmateriaalin käyttäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tutkimusta ohjaava näkökulma perustuu Bridoux'n ja Kurjen kriittiseen teoriaan, jonka mukaan intressejä ja arvoja ei voi erottaa toisistaan ulkopoliitikassa, vaan pikemminkin olisi syytä tutkia niiden yhteisvaikutusta. Olen luonut analyysirungon perustuen tähän teoriaan ja toisaalta aineistosta esiin nouseviin teemoihin. Nämä teemat ovat talous ja turvallisuus ja ne ovat selkeästi EU:n tärkeimmät intressit yhteistyössä Tunisian kanssa. Koska lähestymistapana on intressien ja arvojen yhteisvaikutuksen tutkiminen, tavoitteenani on selvittää, miten talous- ja turvallisuusintressien edistäminen edistää myös EU:n arvoja, tässä tapauksessa demokratiaa, sekä mahdollisesti muita arvoja, kuten ihmisoikeuksia ja hyvän hallinnon

periaatetta. Toisaalta, koska naapuruuspolitiikan tärkeimpänä tavoitteena nähdään demokratian edistäminen, olen tutkinut, miten naapuruuspolitiikkaan kuuluvat eri keinot edistävät demokratiaa. Tällä tavoin voi tuoda esille, miten arvot ja intressit limittyvät yhteen. Olen jaotellut nämä keinot EU:n pääintressien, eli talouskasvun ja turvallisuuden lisäämisen mukaan, ja lisäksi luetellut muutamia muita demokratian edistämiskeinoja.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Mitä on demokratian edistäminen?

Demokratian edistämistä (democracy promotion), demokratiatukea (democracy support) ja demokratia-apua (democracy assistance) on usein käytetty synonyymeina, mutta riippuen käyttäjästä termit voivat saada myös hieman eri merkityksiä. Bridoux ja Kurki määrittelevät demokratiatuen ja demokratia-avun, demokraattisen ehdollistamisen ja sotilaallisen intervention kaikki demokratian edistämisen alakäsitteiksi. Termiin *demokratian edistäminen* saattaa ainakin englanninkielessä liittyä negatiivisia konnotaatiota Yhdysvaltain presidentin George W. Bushin käytettyä sitä retoriikassaan Irakin sodan oikeutukseksi, ja se voidaan käsittää hyvinkin kovana ja jopa sortavana terminä. (Bridoux ja Kurki 2014, 3.) Siksi jotkut toimijat puhuvat mieluummin demokratiatuesta tai *-avusta*, vaikka kyse on samasta asiasta. Käytän tässä tutkimuksessa termiä demokratian edistäminen, sillä kuten Bridoux ja Kurki toteavat, se toimii jollain tapaa yläkäsitteenä ja sisältää enemmän toimintamuotoja kuin demokratiatuki. EU käyttää asiakirjoissaan termiä demokratiatuki ja esimerkiksi Burnell taas termiä demokratia-apu. Selkeyden vuoksi yhdistän nämä termit saman demokratian edistäminen -yläkäsitteen alle, sillä käytän lähteitä, joissa käytetään eri termejä, mutta puhutaan pitkälti samasta asiasta.

Esimerkiksi Burnell määrittelee demokratian edistämisen hyvin laajasti. Se voi tarkoittaa mitä tahansa toimia, jotka auttavat demokratisoitumisprosessissa, mukaan lukien yhteiskunnalliset, taloudelliset ja muut toimet. Esimerkiksi koulutuksen tukeminen on äärimmäisen hyödyllinen, epäsuora keino demokratian edistämiseksi. Lisäksi talouskasvulla, johon voidaan monin ulkopuolisin keinoin vaikuttaa (positiivisesti tai negatiivisesti) on vahva yhteys demokratisoitumiseen, ja ne hyödyttävät toisiaan. (Burnell 2000, 11.)

Agné määrittelee demokratian edistämisen toimiksi, jotka "aktiivisesti pyrkivät vaikuttamaan valtioiden demokratisoitumiseen ulkoa käsin". Agné käyttää Irakia esimerkkinä ja on yhtä mieltä monien muiden tutkijoiden kanssa siitä, että demokratian edistäminen väkivalloin on ristiriitaista. Valtio tai muu toimija ei voi edistää demokratiaa toisen valtion alueella loukatun tämän suvereniteettia sotilaallisilla toimilla, ja näin ollen demokratian edistämisen on oltava rauhanomaista. (Agné 2012, 49-51.) Toisin sanoen, vaikka kansainvälinen yhteisö näkisi tarpeelliseksi sotilaallisen intervention, joka voisi

johtaa epädemokraattisen hallinnon kaatumiseen ja tätä kautta demokratisoitumiseen, interventiota ei vielä voida kutsua demokratian edistämiseksi, sillä seurauksia on mahdotonta arvioida. Joskus interventio johtaa vielä sekavampaan tilanteeseen eikä demokraattisemman hallinnon saavuttaminen ole läheskään taattua.

Pääasiallisena erona demokratian edistämislle ja demokratia-avulle tai -tuelle voisi sanoa olevan väkivallan käyttö. Agné, Burnell sekä Bridoux ja Kurki ovat yhtä mieltä siitä, että demokratia-apu on rauhanomaista. Bridoux'n ja Kurjen mukaan demokratia-apu edellyttää, että kumppanuusmaassa on jo olemassa joitakin demokratisoitumisprosessin elementtejä. He määrittelevät demokratia-avun "tekniseksi, taloudelliseksi, materiaaliseksi ja symbolisiksi välineiksi, joita demokratian edistämistoimijat tarjoavat autoritaarisissa, osittain autoritaarisissa ja niissä maissa, joissa demokratisoituminen on käynnissä" (Bridoux ja Kurki 2014, 3). Burnell määrittää kolme ehtoa demokratia-avun onnistumiselle. Ensinnäkin demokratisoitumisen täytyy olla pääasiallinen tavoite, mutta ei välttämättä ainoa tavoite. Toiseksi demokratia-apu on rauhanomaista. Näin sanoen hän kritisoi Yhdysvaltain demokratian edistämispoliittikkaa, joksi hyökkäys Irakiin joissakin yhteyksissä lasketaan. Kolmanneksi demokratia-avun on oltava tuottamatta voittoa eikä siihen saa kuulua transaktioita. (Burnell 2000, 5.)

Miller tarkastelee voimankäyttöä demokratian edistämisessä. Hän käyttää termiä offensiivinen liberalismi (offensiivisen ja defensiivisen realismin sekä defensiivisen liberalismien rinnalla). Termi offensiivinen liberalismi viittaa pakotettuun demokratiaan, toisin sanoen voimankäyttöön demokratian edistämiseksi vieraassa valtiossa. Esimerkkinä tästä on erityisesti Yhdysvaltojen harjoittama demokratian edistäminen. Toinen ongelma, joka liittyy offensiiviseen liberalismiin, on elektoralismi, eli se, että ainoana tärkeänä demokratian mittapuuna pidetään vaaleja ja sitä, että ne esimerkiksi järjestetään liian pian autoritaarisen hallinnon kaatumisen jälkeen. (Miller 2010, 563.) Tällaisissa tapauksissa kansalaisyhteiskunnalle ja puolueille ei jää tarpeeksi aikaa järjestäytyä ja valmistautua, joten kyse ei voi olla vielä tässä vaiheessa täysimittaisesta demokratiasta. Poliittisilla ryhmillä ei ole aikaa saavuttaa asemaansa tai luoda uutta puoluejärjestelmää eikä ehdokkailla ole mahdollisuutta hyvään kampanjointiin. Riskinä on, että uusilla puolueilla ja poliittisilla toimijoilla ei ole samanlaista mahdollisuutta menestyä kuin jo olemassa olevilla, mahdollisesti vanhaa valtaa edustavilla puolueilla. Joka tapauksessa tämä Millerin kuvaama tilanne ei vastaa Burnellin asettamia demokratisoitumisprosessin ehtoja, joten tässä mielessä sitä mitä Miller kutsuu

offensiiviseksi liberalismiksi, ei voida tämän määritelmän mukaan kutsua demokratian edistämiseksi.

Demokratian edistämisen tutkimuksessa tuodaan usein esiin toisen maailmansodan jälkeinen tilanne Japanissa ja Saksassa. Esimerkiksi Müllerson vertaa nykyisiä demokratisoitumisprosesseja 1940-luvun Japaniin ja Saksaan. Erona kuitenkin useaan nykyiseen tilanteeseen on, että Japanissa ja Saksassa oli olemassa jäänteitä demokratiasta, sillä molemmissa maissa oli ollut demokraattinen hallinto ennen väliaikaista autoritaarista hallintoa. Müllerson huomauttaa, että on täysin eri asia luoda demokraattinen järjestelmä maahan, jossa sitä ei ikinä ennen ole ollut, kuin maahan jossa se on jossain vaiheessa ollut olemassa. Tästä on kyse suurimassa osassa demokratisoitumisprosesseista nykyään. (Müllerson 2009, 71.)

Müllerson käsittelee demokraattisen yhteiskunnan edellytyksiä ja pyrkii vastaamaan kysymyksiin vapaista ja rehellisistä vaaleista, jotka ovat demokraattisen hallinnon perusta. Tosiasiassa vaalit ovat vain lyhyt, hetkellinen tapahtuma suhteellisen lyhyellä aikavälillä – se, mitä tapahtuu vaalien välillä ja millaiset yhteiskunnalliset olot vallitsevat, on vähintäänkin yhtä tärkeää kuin onnistuneiden vaalien järjestäminen, ellei jopa tärkeämpää. Vaikka vapaat ja rehelliset vaalit ovat olennainen lähtökohta mille tahansa demokraattiselle yhteiskunnalle, niiden jälkeen jää käsiteltäväksi useita olennaisia asioita. Onko yhteiskunta vakaa? Saako oppositio toimia rauhassa? Onko kaikilla poliittisilla ryhmillä yhtäläiset mahdollisuudet osallistua vaaleihin ja nimetä ehdokkaita? Saako media toimia vapaasti? Loppujen lopuksi ei ole kovin yksinkertaista määrittellä, milloin yhteiskunta on riittävän demokraattinen ja mitä kaikkea vaalien lisäksi on otettava huomioon. (Müllerson 2009, 15-17; Levitsky and Way 2010.) Tunisiassa on onnistuttu järjestämään vaalit sekä ainakin toistaiseksi pitämään yllä vakautta ja laajentamaan kansalaisyhteisyyttä. Niinpä Tunisiassa on otollinen hetki ulkopuolisten toimijoiden olla mukana tukemassa demokratisoitumisprosessia.

Liian usein demokratian edistämistä käsitellään vain läntisten demokratian edistäjien näkökulmasta, joka koostuu kahdesta elementistä: vaaleihin perustuvasta (electoral) demokratiasta, joka tarkoittaa päättäjien valitsemista vapaille ja rehellisillä vaaleilla, ja liberaalista demokratiasta, joka tarkoittaa "liberaalia perustuslaillisuutta ja perusoikeuksia". Länsimaiset toimijat ymmärtävät demokratian lähes aina nimenomaan *liberaalina* demokratiana. (Bridoux ja Kurki 2014, 2.) Länsimaisen demokratiakäsityksen kyseenalaistaminen on kuitenkin yhä tärkeämpää. Esimerkiksi arabikevään jälkeen on

tullut entistä tarpeellisemmaksi pohtia erilaisia demokratiakäsityksiä. Demokratia ei ole millään tapaa universaali käsite, ja käsitykset siitä vaihtelevat paljon kulttuurista ja maasta toiseen. Liberaaliin, individualistiseen demokratiakäsitykseen pakottaminen on demokratian perustavanlaatuisesta ajatuksesta vastaan, koska kansalla pitäisi olla mahdollisuus määrittellä demokratia, johon se osallistuu. Demokratian käsitteen tulisi olla entistä joustavampi, jotta siitä tulisi universaali normi (ibid 105-106). Tämä tietysti luo kysymyksen siitä, minkä kaiken voi luokitella demokratiaksi ja milloin valtiota voi kutsua demokratiaksi. Myös Burnell (2000, 5) ottaa esille erilaisten demokratiakäsitysten ongelman. Käsittelen tätä kysymystä tarkemmin luvussa 3.3.2. Palaan myöhemmin myös siihen, millaista demokratiaa EU edistää.

2.2 EU, Tunisia ja arabikevät

Yksi EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan (YUTP) kuuluvista ohjelmista on EU:n naapuruuspolitiikka (ENP), johon kuuluu 16 lähialueen valtiota Pohjois-Afrikassa, Lähi-idässä ja Itä-Euroopassa (European External Action Service 2016). EU:lla on lisäksi Euro-Välimeri kumppanuusohjelma (Euro-Mediterranean Partnership, EMP), joka keskittyy multilateraaliin yhteistyöhön EU:n ja Välimeren alueen maiden kanssa. Kuitenkaan Mannersin mukaan ENP ei varsinaisesti kuulu ulkopolitiikan eikä laajentumispolitiikan alle, vaan johonkin niiden välimaastoon. Hänen mukaansa naapuruuspolitiikka on toisinaan ehkä turhan laaja-alainen ja jokaiselle maalle pitää kuitenkin olla oma kumppanuusohjelmansa. (Manners 2009, 30.) Tämä tutkielma keskittyy EU:n ulkopolitiikkaan EMP- ja ENP-ohjelmiin kuuluvan Tunisian kanssa.

EU on myöntänyt reagoineensa hitaasti ja epävarmasti joulukuussa 2010 alkaneeseen, arabikevääksi kutsuttuun kansannousuun, joka johti vallanvaihtoon Tunisiassa, Egyptissä ja Libyassa, mutta myös sisällissotaan ja muihin konflikteihin Syyriassa ja muissa alueen maissa (Behr 2012, 79). EU:n silloinen laajentumis- ja naapuruuspolitiikkakomissaari Stefan Füle toteaa usein siteeratusta puheestaan

”EU ei ole ollut tarpeeksi äänekkäs puolustaessaan ihmisoikeuksia ja paikallisia demokraattisia voimia alueella. Liian monet meistä ovat tyytyneet ajatukseen, että autoritaariset hallinnot riittivät takaamaan vakauden alueella. [– –] Tämä oli lyhytnäköisyyttä, joka tekee pitkän aikavälin politiikan entistä vaikeammaksi rakentaa.” (Füle 28.2.2011.)

Börzelin, Rissen ja Dandashlyn mukaan EU:lla on saattanut olla jonkinlainen avustava rooli Tunisian demokratisoitumiskehityksessä. He tunnustavat EU:n roolin merkittävänä toimijana Pohjois-Afrikan alueella, ja heidän mukaansa EU:lla on korkein legitimitetti ulkopuolisista toimijoista. (Börzel ym. 2015, 135, 139.) Tunisian pääpuolueista ainakin maltillinen islamistipuolue Ennahda on vahvistanut jatkavansa aiemmin aloitettua yhteistyötä EU:n kanssa (Al-Anani 2012, 472).

Börzelin ym. mukaan EU ei ole voinut reagoida arabikevään tapahtumiin yhtä vapaasti kuin muihin ulkopoliittisiin asioihin, mistä on seurannut puheiden ja tekojen välinen ristiriita. EU-mailla on ollut monia yhteisiä tavoitteita, kuten kaupankäynnin lisääminen, terrorismin torjunta, maahantulon rajoittaminen ja rajavalvonta, joten näillä aloilla yhteistyö on alkanut ja sujunut paremmin. Niillä aloilla, joilla jäsenmaat eivät ole saaneet muodostettua yhteistä kantaa, yhteistyön aloittaminen on ollut vaikeampaa. Näitä alueita ovat esimerkiksi demokratiakehitys ja poliittiset uudistukset. (Börzel ym. 2015, 140.)

EU:n politiikan epäjohtonmukaisuutta on selitetty myös sillä, että tilanteeseen vaadittiin nopeaa reaktiota ja näin oli helppo tehdä virhearvioita kansannousun merkittävydestä ja laajuudesta (Börzel ym. 2015, 142). Toisaalta tilanne on muuttunut ja selkiytynyt ajan kuluessa. Kun ulkopuolisillakin toimijoilla on ollut parempi käsitys siitä mitä tapahtuu, tilannearviota on pystytty muokkaamaan ja politiikkaa päivittämään.

EU:n politiikalle kuitenkin annetaan tunnustusta, joskaan se ei eroa Yhdysvaltain harjoittamasta demokratian edistämispolitiikasta arabikevään jälkeen. Demokratian edistäminen myös nähdään mahdollisena ja hyvänä politiikkana, jos vain olosuhteet kumppanuusmaassa ovat hyvät ja vakaat ja maassa on jonkinlaiset edellytykset demokratiakehityksen alkamiselle. Tunisiassa on ollut sopiva muutokselle valmis tilanne, sisäinen tahto ja vaikeuksien jälkeen myös konsensus, joten EU sekä muut ulkopuoliset toimijat ovat voineet olla onnistuneesti tukemassa demokratisoitumista (Börzel ym. 2015, 150-151).

Behrin mukaan taas EU ei ole onnistunut sopeuttamaan politiikkaansa Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan alueen muuttuneeseen sisäiseen ja geopoliittiseen tilanteeseen. Muutoksesta oli ollut jo merkkejä, mutta EU ei osannut reagoida niihin lainkaan. EU ei myöskään ole rohkeasti edistänyt arvojensa mukaista demokratiaa ja ihmisoikeuksia, vaan se on pitänyt kauppasuhteita ja vakautta tärkeämpinä kuin arvojaan. Behr toteaa EU:n päässeen myöhemmin yli sisäisistä erimielisyyksistä siinä määrin, että se on

asettunut tukemaan arabimaiden kansannousuja ymmärtäen etteivät autoritaariset johtajat enää pysty takaamaan EU:n tarvitsemaa vakautta alueella. (Behr 2012, 77-78.)

Dandashly puolustaa EU:n politiikkaa, sillä hän näkee, että sosioekonomisiin ongelmiin puuttuminen, kuten työpaikkojen lisääminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja talouskasvun edistäminen ovat demokratian ja vakauden kannalta tärkeämpiä kuin suora demokratian edistäminen. Tämä auttaa EU:a hallitsemaan pakolaisvirtoja ja lisäksi on pitkäjänteisempää ja halvempaa auttaa ihmisiä saamaan töitä kotimaassaan. Tunisia on jo vakaampi kuin esimerkiksi Egypti ja Libya, joten taloudellinen apu onnistuu paljon paremmin. Lisäksi EU:lla on omat turvallisuusintressinsä mielessä, sillä vakauttamalla ja auttamalla työpaikkojen luomisessa EU on mukana nuorison radikalisoitumisen ehkäisyssä ja terrorismin torjunnassa. (Dandashly 2014, 50.)

2.3 Tunisian viime vuodet

Tunisian itsenäistymisen jälkeen vuodesta 1956 maan johtajina ovat olleet Habib Bourghiba vuoteen 1987 asti ja Zine el Abidine Ben Ali vuoden 2011 kansannousuun asti. Heidän aikanaan maa oli tiukassa autoritaarisessa hallinnassa. Arabikevääksi ja jasmiinivallankumoukseksi kutsuttu kansannousu alkoi vuoden 2010 joulukuussa Muhammed Bouazizin polttoitsemurhasta Sidi Bouzidin kaupungissa, mikä sai kansajoukot kaduille vaatimaan työtä, tasa-arvoa ja vapautta. Monille tuli yllätyksenä, että presidentti Ben Ali luopui vallasta suhteellisen pian kansannousun alkamisen jälkeen 14. tammikuuta 2011. Vaikka kansannousu kesti muutamia viikkoja, siviiliuhreja oli tammikuun loppuun mennessä ainakin 300 (Schraeder ja Redissi 2011, 11). Tämä oli toisaalta vähän verrattuna Libyan ja Syyrian sisällissotiin sekä Egyptin kansannousuun ja vuoden 2013 sotilasvallankaappaukseen.

Tunisiasta levinneille mielenosoituksille löydettiin monta syytä. Tunisian talous oli kohdannut haasteita maailmanlaajuisen finanssikriisin ja Euroopan talousvaikeuksien myötä. Aiemmista poliittisista uudistuksista ei ollut ollut juuri hyötyä ja erityisesti korkeakoulutettujen työttömyys oli yleistä. Turhautuneiden nuorten joukko oli suuri. Alueellinen eriarvoisuus ja korruptio lisäsivät kansan tyytymättömyyttä vallanpitäjiä kohtaan. Niinpä mielenosoitukset suorastaan leimahtivat ja levisivät nopeasti lukuisiin eri maihin. Lisäksi sosiaalisen median käyttö vauhditti protestien leviämistä koko Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän alueella ennennäkemättömällä tavalla. Tunisiassa mielenosoittajien

vaatimuksina olivat Ben Alin ero, työn ja toimeentulon takaaminen sekä vapaus ja tasa-arvo. Pitkälti näissä tavoitteissa onnistuttiinkin. (Schraeder ja Redissi 2011, 6-7; Esposito ym. 2016, 174-175, 187.)

Niin kuin missään muuallakaan myöskään Tunisiassa demokratisoitumiskehitys ei ole ollut täysin ongelmaton. Vuonna 2011 järjestettiin Tunisian ensimmäiset vapaat ja rehelliset vaalit, joissa valittiin perustuslakia säätävä kokous. Ben Alin aikana maanpakoon joutunut uskonnollinen Ennahda nousi suurimmaksi puolueeksi. Vaikka Ennahda ei ollut saanut toimia vapaasti vuosikausiin, se oli silti ylläpitänyt verkostojaan ja oli valmis astumaan valtaan, kun mahdollisuus siihen tuli. Ennahda edusti vaihtoehtoa korruptoituneelle Ben Alin hallinnolle. (Esposito ym. 2016, 190.)

Lupaavasti alkanut kehitys koki takaiskuja vuoden 2013 aikana. Maa oli vaarassa joutua uusiin levottomuuksiin ja epävakautteen kahden poliitikon murhan jälkeen. Lisäksi hallitusta kritisoitiin liian hitaaksi ja kyvyttömäksi (Esposito ym. 2016, 192-193). Eri tahojen päättäväisen työn ansiosta uusi perustuslaki saatiin kuitenkin hyväksytyä alkuvuodesta 2014 ja samana vuonna pidettiin parlamentti- ja presidentinvaalit. Ennahda joutui luopumaan johtoasemasta, ja suurimmaksi puolueeksi nousi Nidaa Tounes. Vuonna 2015 terrori-iskut pääkaupungissa Tunisissa sekä turistialueella Soussessa säikäyttivät paikalliset ja turistit. Turismi, joka on yksi Tunisian tärkeimmistä elinkeinoista, oli kärsinyt valtavasti jo kansannousujen alkaessa. Taloudellisesti hyökkäyksistä ei ole toivuttu vieläkään ja turistimäärät eivät ole nousseet entisiin lukemiin. (Esposito ym. 2016, 191; Yle 2016.)

Esposito ym. näkevät vahvat kansalaisjärjestöt – Nobel-palkinnon saajat monien muiden ohella – yhtenä merkittävänä syynä demokratisoitumisen onnistumiseen. Myös armeijan ammattimaisuus eli suunnattomasta väkivallasta kieltäytyminen sekä Ennahdan ja sen johtajan Rachid Ghannouchin myönnytykset politiikassa ja aito halu ajaa oman edun sijaan Tunisian etua ovat auttaneet Tunisiaa demokratisoitumiskehityksessä. (Esposito ym. 2016, 200.)

Wolfgang Mühlberger puolestaan näkee laajempia yhteiskunnallisia syitä siirtymävaiheen onnistumiseen. Ensinnäkin tärkeää oli mielenosoitusten väkivallattomuus ja syvien yhteiskunnallisten jakolinjojen puuttuminen. Toiseksi vanhan hallinnon kaaduttua Ennahda muiden poliittisten toimijoiden ohella oli valmiina ottamaan vastuun kehityksen sujumisesta ja seuraavien askelten ottamisesta. Perustuslaki saatiin hyväksytyä ja kirjoitettua pian vallankumouksen jälkeen. Kolmanneksi valtatyhjiötä ei

pääsyt syntymään, joten esimerkiksi vaaralliset islamistiryhmät eivät päässeet hyötymään tilanteesta. Neljänneksi myös Mühlberger nostaa esiin armeijan, jolla ei ollut poliittista roolia. (Mühlberger 2017.)

Pääosin Tunisian kehitys on ollut rohkaisevaa ja toiveikasta, mutta poliittisen järjestelmän vakiinnuttaminen vie vielä vuosia. Vaikeina haasteina ovat talouskasvun saavuttaminen, nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen ehkäisy, nuorten liittyminen Isisiin, korruption kitkeminen ja tasa-arvon saavuttaminen. EU pyrkii olemaan mukana kehityksessä monella eri tavalla ja ottamaan huomioon monet eri haasteet. Palaan EU:n rooliin ja pyrkimyksiin ongelmien torjumisessa tutkimustuloksissa luvussa 6.

3. TEOREETTINEN NÄKÖKULMA JA KÄSITTEET

Edellisessä luvussa toin esille demokratian edistämisen eri määritelmiä. Lisäksi kävin läpi EU:n ja Tunisian suhdetta, EU:n reaktioita arabikevääseen sekä Tunisian yhteiskunnallista kehitystä ja tämänhetkisiä ongelmia tutkimusta taustoittaakseni. Tässä luvussa menen syvemmälle kansainvälisten suhteiden teoreettisiin näkemyksiin EU:n ulkopoliitikasta ja siitä millaisena toimijana eri koulukunnat näkevät EU:n. Pääosin tutkijat ovat yksimielisiä EU:n ulkopoliitiikan normatiivisesta luonteesta (Tonra 2006, 128). Tämäkin työ perustuu näkemykseen EU:n normeja edistävästä vaikutuksesta.

Tämän tutkimuksen analyysiosuus on tehty kriittisen teoriaan perustuen. Kriittisen teorian mukaan on mahdollista edistää arvoja ja intressejä yhtäaikaisesti (Bridoux ja Kurki 2014). Demokratiaa edistäessä on tärkeää pohtia demokratian ymmärrystä eri puolilla maailmaa ja eri toimijoiden näkökulmasta (esim. Youngs 2015, Bhutto 2008). Eri demokratiakäsitysten ristiriitaisuus voi joskus olla ongelmallista, joten esittelen keskustelua länsimaisen ja universaalien demokratian ymmärryksestä sekä siitä mitä demokratian edistäminen loppujen lopuksi eri toimijoille tarkoittaa. Koska tämä tutkimus perustuu analyysiin arvojen ja intressien välisestä suhteesta, on tarpeen määritellä tutkimuksessa käytetyt arvot ja intressit. Määrittely perustuu kriittisen teorian arvojen ja intressien yhteen lomittumista korostavaan näkökulmaan.

3.1 EU:n ulkopoliittikka kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa

Kansainvälisten suhteiden tutkijoilla ja akateemikoilla on ollut vaikeuksia määrittää EU:n luonnetta kansainvälisenä toimijana. Yhtä lailla EU:n roolia globaalina toimijana ja EU:n ulkopoliittikkaa on ollut vaikea asettaa olemassa oleviin kansainvälisen politiikan teorioihin. Niinpä EU:n tutkimuksesta on tullut kokonaan oma tieteenalansa.

Tonran mukaan jo luomisvaiheessa EU:n ulkopoliittikka on kohdannut epäilyä ja kritiikkiä esimerkiksi siitä, yltyvätkö teot puheiden tasolle, vai jääkö politiikka pelkiksi sanoiksi ja suunnitelmiksi. Tämä tarkoittaa myös vaikeuksia määrittellä ja luokitella EU:n ulkopoliittikkaa kansainvälisten suhteiden oppialalla. Siinä missä EU:n toimijat ja instituutiot vielä hakevat muotoaan, myös akateemikoilla on omat erimielisyytensä EU:n toimijuudesta, sen teorioinnista ja sopivien näkökulmien löytämisestä. Perinteiset kansainvälisen politiikan teoriat loivat ongelmia EU:n ulkopoliitiikan tutkimukselle, ja sitä oli vaikea asettaa olemassa oleviin raameihin. Syynä tähän on esimerkiksi se, että EU

ei ole kansallisvaltio, vaikka sillä on monia kansallisvaltion piirteitä. Se toimii usein valtion tavoin, ottaa kantaa kuin valtiot, ja se on jäsenenä useissa organisaatioissa, joissa muut jäsenet ovat valtioita. (Tonra 2006, 118, 121.)

Tonra antaa yleiskatsauksen siitä, miten EU:n ulkopolitiikka nähdään eri kansainvälisen politiikan tutkimuksen näkökulmista. Ensin hän esittelee rationaaliset teoriat. Perinteiset lähestymistavat, realismi ja liberalismi, kuuluvat tähän kategoriaan ja nykytutkimuksessa niiden nähdään jakavan joitakin perusoletuksia kansainvälisen yhteisön luonteesta ja sen tutkimuksesta. Rationalistisen koulukunnan vastapuolella on konstruktivistinen näkökulma ja normatiivinen teoria. (Tonra 2006, 122-123.)

Rationalistisen koulukunnan eri suuntaukset keskittyvät toimijoiden intresseihin ja toimijuuteen (agency), eivätkä ne näe normien ja ajatusten edistämistä millään tapaa tärkeänä. Joitakin EU:n normeja saatetaan edistää talous- ja turvallisuusintressien ohella, mutta ne eivät ole ikinä toiminnan keskiössä eikä normeja edistetä vain niiden itsensä vuoksi. (Sicurelli 2010, 26.) Neorealistit ja neoliberaalit näkevät EU:n ulkopolitiikan valtioiden välisenä yhteistyönä, joka ei yllä ylikansalliselle tasolle. Realistien ja liberalistien ero on esimerkiksi siinä, että realistit uskovat EU:n jäsenmaiden tavoittelevan vain omia etujaan EU:n instituutioiden avulla. EU ei ole itsessään tärkeä toimija vaan vain jäsenmaiden ulkopolitiikan väline. Tämä näkökulma on voimistunut kriisien aikana ja EU:a on usein syytetty kyvyttömyydestä määrittellä yhteinen ulkopoliittinen linja ja puhua yhdellä äänellä. Ongelmana on esimerkiksi se, että EU:a ei nähdä vastavoimana Yhdysvaltojen valta-asemalle Lähi-idän kriisissä, vaikka sillä hyvin voisi olla potentiaalia tähän. Liberaalit sitä vastoin uskovat EU:n voivan päästä kansainvälisen politiikan anarkistisen luonteen yli, ja luomaan yhteisen, vahvan, kauaskantoisen ulkopolitiikan. (Tonra 2006, 121-123.)

Vastapainona kansainvälisen politiikan rationaalisille teorioille ovat konstruktivistiset teoriat, joiden mukaan identiteetin ja normien vaikutus ulkopolitiikkaan on tärkeää ja tutkimisen arvoista. Niinpä konstruktivistista näkökulmaa käytetään paljon enemmän EU:n tutkimiseen kuin rationalistisia teorioita, ja siitä on tullut hyödyllisin EU:n ulkopolitiikan tutkimuksen väline (Tonra 2006, 128). Se keskittyy ideoiden, normien ja uskomusten vaikutukseen kansainvälisten toimijoiden identiteetin ja todellisuuskuvan muodostuksessa. Jakaakseen yhteiset normit ja arvot, kansainvälisen politiikan toimijoiden tulisi myös jakaa yhteiset uskomukset, ja niillä tulisi olla samankaltainen näkemys todellisuudesta. (Sicurelli 2010, 22.) Lisäksi konstruktivistinen lähestymistapa

ei keskity lyhyen tähtäimen kehitykseen vaan pidemmän tähtäimen tavoitteisiin ja malleihin. Konstruktivismi tarjoaa rationalismia paremmin selityksiä arvojen ja normien merkitykselle ulkopolitiikassa. (Tonra 2006, 123, 127.)

Tonra näkee, että EU on osittain kadottanut alkuperäisen keskinäisriippuvuuteen perustuvan rauhanrakentamisen ja vaurastumisen tavoitteensa. Ne teoreetikot, joille rationalistinen näkemys EU:n kansainvälisestä luonteesta ei riitä, näkevät, että EU:n tehtävänä on pyrkiä arvojensa säilyttämiseen ja tuoda kulttuureja lähemmäs toisiaan. Tavallaan he pyrkivät tuomaan EU:n lähemmäs alkuperäistä rauhanrakentamisen tavoitettaan. Kun ensisijainen tavoite on jo vuosikymmenien aikana pitkälti saavutettu Euroopan alueella, sitä voidaan laajentaa myös globaalille tasolle. Tonra näkeekin EU:lla olevan potentiaalia globaalina toimijana ja toivoo lisää keskustelua EU:n mahdollisuuksista ja eri tavoista ymmärtää EU:n tulevaisuuden näkymiä. (Tonra 2006, 129-130.)

Bridoux ja Kurki sijoittavat kriittisen teorian liberalistien ja realistien välimaastoon (Bridoux ja Kurki 2014, 38). Toisaalta kriittinen teoria kuuluu selvästi reflektivistiseen näkökulmaan ainakin Tonran jaottelun mukaan, sillä vaikka kiinnitetään huomiota intresseihin, myös toimijoiden normeilla, arvoilla, uskomuksilla ja maailmankuvalla nähdään olevan merkitys. Realistien ja liberalistien mukaan EU:n toiminta on valtioiden välistä yhteistyötä mutta ei ylikansallista toimintaa. Jotta voidaan puhua EU:n arvoista, EU on nähtävä hyvin tiiviinä ylikansallisena yhteenliittymänä, jonka jäsenet jakavat yhteiset arvot ainakin yleisellä tasolla.

3.2 EU normatiivisena toimijana ja demokratian edistäjänä

Normatiivinen valta viittaa arvojen ja normien edistämiseen, ja EU:n kohdalla se tarkoittaa voiman käyttämistä laajentamalla ja viemällä omia arvojaan ja normejaan kumppanuusmaihin (Tonra 2006, 128). Ideaalitalanteessa EU:n ulkopolitiikan tavoitteena on luoda yhteiset arvot ja normit kumppanuusmaidensa kanssa. Yhteisiä arvoja ovat esimerkiksi ihmisoikeudet, demokratia ja hyvä hallinto. Jotta EU:n ulkopolitiikka olisi menestyksekkästä, kumppaneiden tulisi hyväksyä yhdessä yhteiset (ulko)poliittiset arvot ja normit yhteistyön perustaksi.

Manners, kuten suurin osan tutkijoista, näkee EU:n enemmän normatiivisena toimijana kuin perinteisenä globaalina toimijana. Normatiivinen valta tarkoittaa ”kykyä muokata

käsitystä siitä mikä on 'normaalia' kansainvälisissä suhteissa". (Manners 2002, 239). EU on onnistunut hyvin muokkaamaan *normaalia* läheisissä suhteissa naapurustoonsa, ja tämä vaikutus on ollut erityisen suuri EU:iin liittyneiden maiden, mahdollisten tulevien jäsenmaiden kohdalla ja muiden nimenomaan Eurooppaan kuuluvien maiden kohdalla. EU:n valta muokata normeja on kuitenkin rajallinen niillä alueilla, joilla ei ole maantieteellisistä syistä johtuen edes teoreettista mahdollisuutta liittyä EU:hun. Toinen kritiikin kohde on kysymys siitä, edistääkö EU todella samoja arvoja omalla alueellaan ja sen ulkopuolella ja tehdäänkö politiikkaa samoin ehdoin. Usein voi olla helpompaa ja houkuttelevampaa pyrkiä vakauteen, taloudelliseen hyötyyn ja turvallisuuden takaamiseen demokratian ja ihmisoikeuksien edistämisen kustannuksella. Esimerkiksi Reynaert (2015, 154-155) tuo esiin EU:n varovaisuuden sen kritiikissä Tunisian Ben Alin ja Egyptin Mubarakin autoritaarisia hallintoja kohtaan. Niinpä yksi tämän tutkimuksen tavoitteista on selvittää, taloudellisten ja turvallisuusintressien edistämisen linkittymistä demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseen.

Myös Sinkkonen ja Forsberg pohtivat millä tavalla normatiivinen valta pitäisi käsittää ja osittain kyseenalaistavat Mannersin määritelmän EU:sta normatiivisena toimijana. Forsbergin (2011, 1183) mukaan normatiivisen vallan käsitteestä on ollut sekaannusta, ja hän tarjoaa selvennystä sen määrittelyyn. Normatiivinen toimijuus on tietynlainen ideaalityyppi, johon voi vain pyrkiä, mutta täydellistä, pelkkää normeihin perustuvaa toimintaa on mahdotonta saavuttaa (Forsberg 2011, 1190). Niinpä toimija voi olla normatiivinen vain tiettyyn pisteeseen saakka (Sinkkonen 2014, 86). Mukana on aina omien intressien edistämistä. Näin ollen he puhuvat jossain määrin samasta asiasta kuin Bridoux ja Kurki (2014, 35-36), joiden mukaan intressien ja normien tai arvojen yhteyksiä pitäisi tutkia enemmän.

Pace kuvailee EU:n demokratian edistämisen keinoja, joihin kuuluvat diplomaattiset keinot, kuten julistukset ja päätöslauselmat, ihmisoikeus- ja demokratiayhteistyö sekä poliittinen dialogi (Pace 2009, 41). Ihmisoikeusaspekti on keskeinen EU:n ulkopoliitikalle, ja se mainitaan usein suunnitelmissa ja sopimuksissa. Joskus kuitenkin puheet eivät vastaa tekoja ulkopoliitikassa. Talous, kauppa, turvallisuus ja vakaus ovat usein demokratiaa ja ihmisoikeuksia tärkeämpiä teemoja ulkopoliitikassa. EU kuitenkin näkee talouskasvun ja vaurauden lisäävän vakautta ja vakauden taas lisäävän demokratiaa ja ihmisoikeuksia (Euroopan komissio 8.3.2011, 5). Demokratisoituminen ja talouskasvu näyttävät tukevan toisiaan ja kumpikin on vaikeaa ilman toista. Näin olleen EU:n laajoilla talouteen liittyvillä toimenpiteillä voi olla epäsuora vaikutus demokratisoitumiseen ja

ihmisoikeuksiin, jos ne onnistuvat vaikuttamaan talouteen positiivisesti (ks. esim. Boix and Stokes 2003, 20-21).

Pace on tutkinut EU:n vaikutusta naapurialueeseen, erityisesti Lähi-itään ja Pohjois-Afrikkaan. Naapurialue ongelmiseen ja konflikteineen vaikuttaa Eurooppaan merkittävästi. Kaupungistuminen ja nuoret ikäluokat, joilla on joissakin maissa ollut vaikeuksia saada koulutusta tai koulutuksen mukaista työtä, näkyvät vääjäämättä myös EU:n alueella. Niinpä EU on kantanut huolta sen lähialueesta ja pyrkinyt edes minimaalisesti ennakoimaan kehitystä. On selvää, että mitkä tahansa lähialueen poliittiset tai sosiaaliset muutokset vaikuttavat myös Eurooppaan. Vuosien aikana on nähty, että muuttoliike, humanitaarisen avun tarve ja väkivallan uhka on otettava huomioon. Välittömien reagoitien ja lyhyen tähtäimen politiikan lisäksi EU:lla on laaja valikoima pitkän aikavälin politiikan välineitä ja instituutioita, kuten EU:n naapuruuspolitiikka (ENP), Euroopan Välimeren kumppanuusohjelma (Euromediterranean partnership, EUROMED) ja Välimeren unioni (Union for Mediterranean, UfM). Näistä instituutioista huolimatta EU ei ole pystynyt muodostamaan ”yhtä ääntä” ja luomaan yhteisiä tavoitteita. Lisäksi teot ovat ristiriidassa sanojen kanssa ulkopolitiikassa ja demokratian edistämispolitiikassa. Sanat ja lausunnot saattavat antaa kuvan yhteisistä arvoista EU:n ulkopolitiikassa, mutta harjoitettu politiikka ei ole niin vahvaa tai pitkäjänteistä kuin sen tarvitsisi olla, jotta yhteisiin tavoitteisiin päästäisiin. Pace kutsuu tätä EU:n ulkopolitiikan paradoksiksi. Joka tapauksessa Pace ei anna kovin positiivista kuvaa EU:n ulkopolitiikasta, ja hän näkee EU:n virheet suurempina ja merkittävimpinä kuin sen saavutukset. (Pace 2009, 40-42.) Toisaalta esimerkiksi Björkdahlin mukaan se, miten toimijat puhuvat normeista on vähintäänkin yhtä tärkeää kuin se, miten ne toimivat. Jos keskityttäisiin vain politiikan toimeenpanoon, voisi seurauksena olla, että normeista ei keskusteltaisi ennen kuin niiden suhteen olisi tehty päätöksiä ja niitä oltaisiin toteuttamassa. (Björkdahl 2002, 13.)

Manners käsittelee kysymystä siitä, miten EU:n ulkopolitiikka eroaa perinteisestä normien edistämisestä, jota kaikki suurvallat kautta historian ovat tehneet. EU on täysin erityyppinen poliittinen kokonaisuus, jota voi kutsua jonkinlaiseksi hybridimalliksi, joka ei ole valtio, mutta joka on paljon tiiviimpi kuin mikään muu järjestö. Lisäksi EU on sitoutunut vahvasti ihmisoikeuksien ja muiden arvojen edistämiseen. (Manners 2002, 240-241.) Yhdeksi EU:n vahvuuksista voi laskea sen, että sen täytyy määrittää periaatteensa ja norminsa yhteistyössä kaikkien jäsenmaiden kanssa. Tästä on hyötyä, kun EU käyttää normatiivista valtaa oman alueensa ulkopuolella. EU:n historian

monimutkainen integraatioprosessi, joka jatkuu edelleen, saattaa auttaa sitä myös integroimaan lähialueen maita, vaikka suhde EU:n ulkopuolisiin maihin ja integraatioprosessi niiden kanssa olisikin löyhempi kuin jäsenmaiden kanssa. Ainakin uusien jäsenmaiden ja muiden yhteistyökumppaneiden kiinnostus pitää EU:n vakuuttuneena sen mallin ja normien houkuttelevuudesta sisäisistä ongelmista riippumatta.

Manners tiivistää EU:n vahvuudet historialliseen kontekstiin, hybridiin hallintojärjestelmään ja legitiimiin perustuslakiin. EU on pystynyt melko hyvin pitämään kiinni yleisestä ihmisoikeusjulistuksesta sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksesta – oikeastaan paremmin kuin mikään muu toimija. Tästä syystä EU:a voi jossain määrin pitää auktoriteettina ihmisoikeuskysymyksissä, joskin ongelmia toki esiintyy. Manners käyttää kuolemanrangaistusta esimerkkinä siitä, että EU:lla on oikeasti normatiivista valtaa ja että se on käyttänyt sitä onnistuneesti. Tämä näyttää sen toteen, että vaikka EU:n normatiivinen valta voi vaikuttaa rajalliselta, pienin askelin sitä voidaan vahvistaa ja tällä tavoin saavuttaa suurempaa vaikutusvaltaa yhä laajemmalla alueella. (Manners 2002, 241, 247.) Toisena saavutuksena voidaan pitää EU:n yhteistä rintamaa Pariisin ilmastopöytäkirjasta neuvoteltaessa vuonna 2015. Mannersin mukaan EU:n vaikutusvalta ei kuitenkaan synny niinkään ”siitä mitä [EU] tekee tai sanoo, vaan siitä mitä se on” (ibid 252). EU:n vaikutusvalta muotoutuu vuosien aikana ja näkyy paljon pidemmällä aikavälillä ja hienovaraisemmin, kuin yksittäisissä poliittisissa päätöksissä tai välittömissä reaktioissa.

Börzel, Risse ja Dandashly kritisoivat EU:n reaktioita arabikevään alettua sekä EU:n tasapainoilua turvallisuus- ja vakauspyrkimysten ja demokratian edistämisen välillä. He kuitenkin katsovat, että EU:lla on ollut ainakin avustava rooli juuri Tunisian demokratiakehityksessä. (Börzel ym. 2015, 135.) Tämä kertoo kuitenkin siitä, että demokratian edistäminen on hyvin haastavaa ja autoritaaristen maiden kanssa tehtävä politiikka on aina tasapainoilua. Yhteistyö on todennäköisesti helpompaa muilla osaluilla. Lisäksi EU:n nähdään olevan legitiimein ja kannustavin toimija Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän alueella niin alueen maiden kuin kansainvälisten toimijoiden silmissä. (Malmvig ja Tassinari 2012, 97; Börzel ym. 2015, 139).

Kuolemanrangaistuksen vastustaminen sekä ilmastotavoitteet ovat esimerkkejä EU:n toimivasta ulkopolitiikasta, mutta kuten voi huomata, ne ovat suhteellisen rajallisia ja tiettyyn politiikan alaan keskittyviä konkreettisia esimerkkejä. EU:n lyhyen tähtäimen

turvallisuuspainotuksia ja pitkän tähtäimen demokratiapyrkimyksiä kritisoidaan ristiriitaisiksi ja ongelmallisiksi (Malmvig ja Tassinari 2012, 99). Niinpä EU:n on edelleen vahvistettava linjauksiaan ja periaatteitaan sekä keskityttävä paremmin tavoitteisiinsa ja ulkopoliittikkansa toimeenpanemiseen.

3.3 Demokratian edistäminen ja kriittinen näkökulma

3.3.1 Arvot ja intressit kriittisen näkökulman mukaan

Valitsemani lähestymistapa, kriittinen näkökulma, pohjautuu pitkälti Bridoux'n ja Kurjen esittämiin ajatuksiin *Critical Approach to Democracy Promotion* (2014) teoksessaan. Heidän mukaansa demokratian edistämisen tutkiminen edellyttää uudenlaista näkökulmaa, joka ottaa huomioon eri asioita kuin demokratian edistämisen tutkimus tähän mennessä. Samassa yhteydessä he tuovat esille muiden kansainvälisen politiikan tutkimuksen näkökulmien puutteita.

Bridoux'n ja Kurjen mukaan kansainvälisen politiikan perinteinen realistinen näkökulma keskittyy liikaa siihen, että toimijat edistävät vain omia (poliittisia, taloudellisia, turvallisuus- tai sotilaallisia) intressejään, riippumatta siitä edistääkö se demokratiaa vai ei. Realistisen näkökulman mukaan demokratian edistäminen on vain keino, johon ulkopoliittiset intressit piilotetaan. Liberaali näkökulma uskoo demokratian edistäjien arvoihin perustuvaan politiikkaan, ja tämän näkemyksen mukaan on mahdollista edistää demokratiaa ilman, että siihen liittyisi sen enempää omien intressien edistämistä tai että arvot eivät olisi toimijoiden ensimmäisenä tavoitteena. (Bridoux ja Kurki 2014, 37-40.)

Kriittinen näkökulma ei Bridoux'n ja Kurjen mukaan korosta kumpaakaan lähestymistapaa (arvoperustaista tai intressiperustaista), vaan keskittyy siihen, miten intressit ja arvot sulautuvat yhteen ja miten niitä molempia voidaan edistää. Tämän näkemyksen mukaan ulkopoliitikassa ja sen tutkimuksessa arvot ja intressit eivät sulje toisiaan pois. Bridoux'n ja Kurjen mukaan demokratian edistämisen tutkimus tarvitsee tätä näkökulmaa. Lisäksi tutkimuksessa tulisi ottaa paremmin huomioon se, miten arvopohjainen demokratian edistäminen voi liittyä vahvasti myös omien intressien edistämiseen. He puhuvat myös siitä, miten arvot *sattumalta* sopivat yhteen intressien kanssa. Se voi esimerkiksi tarkoittaa sitä, että kun EU pyrkii parantamaan taloudellista toimintaympäristöä ja edistämään omia toimintamahdollisuuksiaan, näillä toimilla voi olla positiivisia sivuvaikutuksia, kuten julkishallinnon vahvistuminen tai korruption

väheneminen. Usein kytkökset intressien ja arvojen välillä eivät ole suoria ja näkyviä, vaan ne ovat vaikeasti havaittavissa. Niinpä niiden tarkkailu vaatii erityistä huomiota ja uudenlaista lähestymistapaa. (Bridoux ja Kurki 2014, 35-36, 40.)

Bridoux ja Kurki siis kritisoivat normatiivisen toimijuuden käsitettä, sillä heidän mukaansa politiikka ei voi olla täysin normatiivista, vaan siihen liittyy muitakin tavoitteita kuin omien normien edistäminen. Samoin esimerkiksi Börzel ja Risse kritisoivat normatiivisen vallan käsitettä, sillä vakauden ja turvallisuuden lisääminen ovat heidän mukaansa täysin hyväksyttäviä ulkopoliittikan tavoitteita, ja että demokratian ja ihmisoikeuksien edistäminen pitkällä aikavälillä edistää myös näitä tavoitteita. Niinpä he ovat samaa mieltä siitä, että normeja (joiksi arvot voi lukea) ja intressejä ei voi helposti erottaa toisistaan ulkopoliittikkaa tutkiessa. (Börzel ja Risse 2009, 7.)

Yhtenä esimerkkinä tämän tyyllisestä demokratian edistämisestä Bridoux ja Kurki käyttävät juuri EU:n demokratian edistämispolitiikkaa. He pohtivat, onko EU:n intresseinä vain energiaturvallisuus ja laajemmat markkinat, vai onko kyseessä näiden ohella aito halu luoda demokratiaa ja vaurautta lähialueille. (Bridoux ja Kurki 2014, 41.) Myös Barbé ja Johansson-Nogués (2008, 81, 83) tuovat esille arvojen ja intressien yhteen nivoutumisen käsitellessään EU:n naapuruuspolitiikkaa. Heidän mukaansa EU:n on mahdollista keskittyä sekä eettiseen ulkopoliittikkaan että omien intressiensä edistämiseen. Näin ollen otan tutkittavakseni EU:n naapuruuspolitiikan ja EU:n demokratian edistämistoimet Tunisiassa, joita tarkastelen kriittisen teorian avulla. Keskityn tutkimuksessani EU:n korkean tason politiikkaan, toisin sanoen EU:n virallisiin lausuntoihin, joita se tuottaa omasta toiminnastaan.

Arvot ja intressit tulevat esille paljon myös siinä, millaisia keinoja demokratian edistämiseen käytetään. Lopputulokseen vaikuttaa paljon se, onko demokratian edistäminen vain korkean tason diplomatiaa, pyritäänkö vaikuttamaan kansalaisyhteiskuntaan tai talouteen ja vaikuttavatko muut "epäsuorat" demokratiatuen keinot kuten koulutuksen tukeminen. EU:n naapuruuspolitiikka on siinä määrin laajaa, että se ulottuu lähes kaikille politiikan ja yhteistyön aloille. Näistä muodostuu laaja kokonaisuus, jossa eri toimet ja politiikan alat ovat tiiviisti kytköksissä toisiinsa. Koska yhtenä EU:n naapuruuspolitiikan tavoitteista on edistää demokratiaa, on perusteltua käsittää demokratian edistäminen hyvin laajasti naapuruuspolitiikasta puhuttaessa.

Kriittinen näkökulma ottaa huomioon sen, että omien arvojen edistäminen voi olla yksi ulkopoliittikan intresseistä. Tämä on tärkeää EU:n politiikan analysoimisessa ja

tutkimisessa, sillä EU:a tutkitaan nimenomaan normatiivisena toimijana. EU:n intressinä voidaan tulkita olevan sen omien arvojen edistäminen ja leviäminen, eivätkä vain materiaaliset intressit, kuten talous, energiansaanti tai turvallisuuden takaaminen. Bridoux ja Kurki käsittelevät demokratian edistämisen altruismia eli sitä edistetäänkö demokratiaa vain siitä syystä, että haluttaisiin mahdollisimman hyvät olot ja demokraattinen yhteiskunta kumppanuusmaahan, vai onko toimijoilla pelissä omia intressejä, toisin sanoen hyötyisivätkö ne demokratian leviämisestä entistä laajemmalle (Bridoux ja Kurki 2014, 36; ks. myös Barbé ja Johansson-Nogués 2008, 82).

3.3.2 Miten eri toimijat käsittävät demokratian?

EU:n sekä muiden länsimaisten toimijoiden demokratiatukea kritisoidaan usein liian yksipuoliseksi ja sanelevaksi. Arvoihin pohjautuvassa ulkopolitiikassa on tärkeää ottaa huomioon arvojen universaalius, sikäli kuin se on mahdollista, tai ainakin niiden soveltuvuus länsimaiden ulkopuoliseen maailmaan. Bridoux ja Kurki edellä mainitussa teoksessa, sekä Kurki muissa julkaisuissaan (esim. 2010, 2015), tuovat esille, kuinka tärkeää olisi tutkia *minkälaista* demokratiaa edistetään. Pelkästään demokratian edistämisen keinojen ja seurausten tutkiminen ei riitä. Heidän mukaansa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten demokratia ymmärretään. He pohtivat länsimaiden demokratiakäsitystä ja nostavat esille erilaisia demokratiamalleja. (Bridoux ja Kurki 2014, 109; Kurki 2010, 372-373.)

Eri toimijoille demokratia voi tarkoittaa hyvin eri asioita (Bridoux ja Kurki 2014, 41; Kurki 2010, 366-367). Läpi demokratiakehityksen ja eri kansainvälisten toimijoiden tekemän demokratian edistämisen, demokratia on käsitetty lähinnä liberaalina (länsimaisena) demokratiana. Demokratia voidaan käsittää universaalina arvona, mutta onko ymmärrys siitä, millaista demokratiaa edistetään universaalina? Kurjen mukaan on tärkeää ymmärtää, että demokratiasta voi olla monia eri versioita ja että kumppanuusmaan ymmärrys demokratiasta voi erota paljon länsimaisesta liberaalista demokratiasta. Kurki mainitsee muista demokratiamalleista marxilaisen/sosialistisen demokratian, sosiaalidemokratian, osallistavan demokratian, radikaalin demokratian, deliberatiivisen demokratian sekä kosmopoliittiset demokratiamallit. Lisäksi mainitaan islamistinen demokratia, joka pohjautuu jossain määrin uskontoon ja Koraaniin. (Kurki 2010, 372-373.) Tällaiseksi malliksi voi kutsua tietyin varauksin Indonesian ja Senegalin poliittisia järjestelmiä (esim. Bhutto 2008, 115; Esposito, Sonn, Voll 2016, 246-247).

On kuitenkin erotettava, milloin puhutaan islamistisesta demokratiasta ja milloin demokraattisesta muslimimaasta. Esimerkiksi Turkissa hallinto ja uskonto on perinteisesti erotettu toisistaan. Turkkiä on aiemmin käytetty esimerkkinä kehittyvästä demokraattisesta muslimimaasta, mutta viimevuosien rajoitukset sananvapauteen ja muihin ihmisoikeuksiin sekä vallan keskittäminen yhä enemmän presidentin käsiin ovat kääntäneet kehityksen kulun ja vieneet pohjan demokratisoitumiselta. Lisäksi uskonnon rooli on lisääntynyt politiikassa (Esposito, Sonn, Voll 2016, 26, 41-42, 48). Niinpä Turkin hallinto on liukumassa pois sekä demokratiasta että maallisuuden periaatteesta.

Pohdinta islamista ja demokratiasta on joka tapauksessa huomionarvoista Tunisian kohdalla, sillä Tunisiassa on uuden hallinnon myötä käyty keskustelua uskonnon roolista politiikassa (ks. esim. Marks ja Ounissi, 2016; Piser 2016). Toinen maan pääpuolueista on Ennahda, maltillinen islamistinen puolue, omien sanojensa mukaan *muslimidemokraattinen* puolue¹ (Foreign Policy 7.8.2016). Aika näyttää, miten uskonto asettuu Tunisian politiikkaan ja päätöksentekoon. Esimerkiksi Esposito ym. kirjoittavat, että Tunisian haasteena tällä hetkellä on päästä islamistis-maallisen jakolinjan yli ja antaa tilaa laajemmalle demokratiakäsitykselle ja poliittisten toimijoiden monimuotoisuudelle (Esposito ym. 2016, 201). Günayn ja Gharibin (2017, 100) mukaan islamistiset puolueet ovat omaksuneet demokraattiset toimintamallit, mutta kyvyttömyys puuttua taloudellisiin ongelmiin ja eriarvoistumisen lisääntymiseen saattaa ennen pitkää laskea Ennahdan kannatusta ja lisätä ääriajattelua.

Jos kerran EU:n, Yhdysvaltojen sekä muiden länsimaisten toimijoiden ajatellaan edistävän tiettyä länsimaista demokratiamallia, mikä sitten yhdistää länsimaisia demokratioita ja erottaa niitä muista demokratioista? Ei-länsimaisen demokratian määrittely voi olla vaikeaa. Youngsin mukaan eroja kuitenkin on esimerkiksi yksilön oikeuksien arvottamisessa, yhteiskuntien liberaaliudessa, uskonnon merkityksessä yhteiskunnassa sekä päätöksenteon perinteissä. Demokratian edistämässä ei aina oteta huomioon tarpeeksi hyvin eri kansanryhmiä ja muita paikallisia kulttuurisia piirteitä kuten keskustelukulttuuria. Ongelmana voidaan nähdä myös länsimaiseen perinteeseen perustuva puoluejärjestelmä, joka saattaa pahimmillaan aiheuttaa politiikan linjattomuutta ja heilahtelua. Vaaleilla valittu hallitus voi halutessaan vaihtaa linjaa täysin

¹ Toukokuussa 2016 toinen Tunisian suurista puolueista, Ennahda, lopetti kutsumasta itseään maltilliseksi islamistiseksi puolueeksi, ja sanoi määrittelevänsä itsensä vastedes *muslimidemokraateiksi* (vrt. eurooppalaiset kristillisdemokraattiset puolueet). Foreign policy (7.8.2016) <http://foreignpolicy.com/2016/08/07/the-mainstreaming-of-tunisian-islamists/> [haettu 7.8.2016]

edelliseen hallitukseen verrattuna, mistä aiheutuva epävakaas voidaan kokea suurena haittana, varsinkin jos demokratia ei ole vielä hyvin juurtunut tai jos mahdollisuutta laajaan keskusteluun tai konsensuspolitiikkaan ei ole. Lisäksi ongelmana saattaa myös olla kuvitelu yhteys liberaalin demokratiakäsityksen ja neoliberaalin talouspolitiikan välillä. (Youngs 2015, 143-150.) Pohjoismaat ovat hyvä esimerkki tämän näkökulman paikkansapitämättömyydestä. Muutenkin puhuttaessa niin kutsutusta länsimaisesta demokratiasta ei usein muisteta valtavia eroja länsimaiden välillä. Esimerkkeinä voidaan pitää kaikkia käytössä olevia demokraattisia vaalitapoja, puoluejärjestelmiä ja yhteiskuntamalleja.

Siinä tapauksessa, että universaalit arvot on mahdotonta määrittää ja länsimaiset arvot antavat liian yksipuolisen käsityksen demokratiasta, Pakistanin entinen pääministeri Benazir Bhutto antaa oman ehdotuksensa sopivammasta termistä. Teoksessaan *Sovinto. Islam, länsi ja demokratia* (2008), joka käsittelee läntisen ja islamilaisen demokratiakäsityksen eroja, Bhutto puhuu ”sivistyneen maailman arvoista”, jotka ovat hänen mukaansa yleismaailmallisia. Tämä termi ei rajoita demokraattisia arvoja tietylle maantieteelliselle alueelle, ja se on toisaalta vähemmän utopistinen käsite kuin universaalit arvot. Bhutto ei sen tarkemmin määrittele käsitettä. Oman käsitykseni mukaan ”sivistynyt maailma” voisi tarkoittaa niitä valtioita, jotka ovat tarpeeksi ”kypsiä” ja demokraattisia noudattamaan ihmisoikeuksia ja takaamaan laajat vapaudet omille ja muiden maiden kansalaisille, ilman että niiden tarvitsee käyttää väkivaltaa vakauden säilyttämiseen tai vallassa pysymiseen. Tämä sivistyneiden maiden joukko on jossain määrin elävä, samoin kuin itse termi voi muuttua jonkin verran ajan mukaan.

Erilaisten demokratiakäsitysten lisäksi ongelmana saattaa olla, että kaikille osapuolille ei ole selvää, mitä demokratian edistämisenä itse asiassa tarkoitetaan tai millä tavalla siihen yhdistetään omien etujen ajamista. Kuten jo luvussa 2.1 mainitsin, demokratian edistäminen voidaan käsittää hyvinkin negatiivisella tavalla. Ainakin Robinson toteaa, että jo sana *demokratia* on hyvin kiistelty käsite. Robinson puhuu erityisesti Yhdysvaltain demokratian edistämispolitiikasta, ja pohtii, mitä Yhdysvallat todellisuudessa tarkoittaa, kun se puhuu demokratian edistamisestä. Vaikka demokratian edistämiseen ei liittyisi väkivaltaa tai voimankäyttöä, siihen voi silti liittyä oman edun tavoittelua ja Robinsonin mukaan Yhdysvaltain pyrkimyksenä on edistää vain kapitalististen yritysten ja eliittinsä etua sekä edistää liberaalia markkinataloutta. (Robinson 2013, 230.) Robinson luo pohjaa kriittiselle näkökulmalle ja toteaa, että arvojen edistäminen on mahdollista, jos ne vahvistavat tiettyjen ydinintressien edistämistä. Bridoux ja Kurki pohjaavat oman

lähestymistapansa Robinsonin kriittiseen näkökulmaan, mutta tuovat sen eron, että arvot ja intressit ovat hyvinkin tiiviisti yhteen kietoutuneita ja että näitä yhteyksiä pitäisi tutkia tarkemmin. He puhuvat demokratian edistämisen käsitteellisestä muokkaamisesta eli siitä, mitä asioita demokratiaan ja demokratian edistämiseen liitetään tai mitä jätetään pois. (Bridoux ja Kurki 2014, 40.)

Siinä missä Yhdysvalloilla on Robinsonin mukaan tarkka käsitys demokratian edistämisestä, EU:n demokratiakäsitys on sitäkin monimutkaisempi. Kurki kritisoi EU:n kyvyttömyyttä määritellä selkeästi, mitä se tarkoittaa demokratialla ja millaista demokratiaa se edistää. Kurki kutsuu tätä epämääräiseksi liberalismiksi (fuzzy liberalism). Kyvyttömyys noudattaa selkeää linjaa aiheuttaa sekavuutta, epäjohdonmukaisuutta ja päällekkäisyyksiä EU:n hallinnossa sekä myös epäselvyyttä ja epävarmuutta suhteissa kumppanuusmaiden kanssa. Lisäksi EU:lla ei Kurjen mukaan ole esimerkiksi tarpeeksi selkeää arvohierarkiaa. Positiivista on, että politiikka on hyvin pragmaattista, joustavaa ja pyrkii yhteistyöhön ilman saarnaamista tietystä ideologiasta. Toisaalta kun EU määrittelee demokratian mahdollisimman laajasti ja noudattaa esimerkiksi YK:n määritelmiä, sen voidaan ajatella olevan hyvinkin universaalisti hyväksyttyä. (Kurki 2015, 35-45.)

Reynaert puolestaan puuttuu EU:n pyrkimykseen edistää demokratiaa liberaalin markkinatalouden ehdoilla. Reynaert kallistuukin enemmän Robinsonin suuntaan väittäessään, että EU:n pääasiallisena tavoitteena ulkopolitiikassa Tunisian kanssa on Tunisian liittäminen Euroopan sisämarkkinoihin. Talous saa suuren roolin demokratian edistämässä. EU puhuu myös hyvästä hallinnosta, mutta siihen liittyvät toimet jäävät Reynaertin mukaan pinnallisiksi ja tähtäävät vain markkina-alueen parantamiseen. (Reynaert 2015, 151-152.) Tämä toisaalta on juuri sitä, mistä Bridoux ja Kurki puhuvat – arvojen (tässä esimerkiksi hyvän hallinnon) ja intressien yhteen nivoutumisesta niin, että niitä ei voi erottaa toisistaan. Myös tutkimusaineistosta käy ilmi, että EU uskoo vapaakauppa-alueeseen liittymisen auttavan Tunisian talouskasvua, mikä taas lisää vakautta. Talouskasvu on tärkeä edellytys vakaudelle ja demokratisoitumiselle. On kuitenkin tärkeää olla selvillä siitä, miten talouskasvu jakaantuu ja miten eriarvoisuutta ja polarisoitumista erityisesti syrjäseuduilla voidaan vähentää. Tämä onkin Tunisian kohdalla yksi suurimmista haasteista.

Pohdinta demokratian ja arvojen universaaliudesta sekä demokratian määritelmästä on olennaista puhuttaessa EU:n demokratian edistämisestä. EU:n puheissa toistuu jatkuvasti

termi jaetut arvot (shared values), mutta on syytä pohtia, kuinka oikeutettua tai perusteltua puhe yhteisistä arvoista on. EU on naapuruuspolitiikassaan saanut kritiikkiä liiasta Eurooppa-keskeisyydestä. Tämä on ilmennyt siinä, ettei se ota toisen osapuolen näkökulmaa tarpeeksi huomioon, politiikka on ollut liian sanelevaa eikä aitoa dialogia ole aina ollut (esim. Hollis 2012, 83-84; Behr 2012, 79; Youngs 2010, 2). Niinpä on hyvä ajatella asiaa kumppanuusmaiden näkökulmasta ja pohtia myös käytännön tasolla, sopivatko EU:n arvot Euroopan ulkopuoliseen maailmaan, ja mitä voisi tehdä, että ne otettaisiin paremmin vastaan. Näin ollen yhteistyö lähialueen kanssa olisi varmasti helpompaa ja hyväksyttävämpää.

EU on julkaissut yhteenvedon demokratiatuesta omissa ulkosuhteissaan. Sen mukaan EU:n demokratian edistämistoimet perustuvat ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen, joten tällä EU hakee oikeutusta politiikalleen (Euroopan unionin neuvosto 2009). Kuitenkin kuten todettu, tämä tutkimus on vahvasti vain EU:n näkökulmasta, ja sen tarkoituksena on tutkia EU:n arvoja. On hyvä pohtia, ovatko arvot yhteisiä vai EU:n puolesta määriteltyjä, mutta laajempi arvojen määrittely ja edistämisen oikeutuksen pohtiminen on jo toisen tutkimuksen aihe. Lisäksi on syytä tutkia, mitä kaikkea demokratian edistämiseen liittyy suhteessa talouteen, turvallisuuteen ja muihin intresseihin.

3.3.3 Kriittinen näkökulma ja EU:n ulkopoliittikka

Näen Bridoux'n ja Kurjen määrittelemän kriittisen lähestymistavan olevan sopiva nimenomaan EU:n demokratiatuen tutkimiseen, sillä EU:lla on vahvat arvoihin pohjautuvat instituutiot, joihin sen oma integraatioprosessi nojaa. Lisäksi EU hakee laajaa kansainvälistä roolia ja pyrkii olemaan globaali toimija, joka pystyy vaikuttamaan globaaleihin arvoihin ja normeihin. Mitä tulee EU:n toteuttamaan politiikkaan, se pohjautuu kuitenkin pitkälti kauppaa-alueen vahvistamiseen ja laajentamiseen, niin lähialueen kuin esimerkiksi Yhdysvaltojen kanssa. Lisäksi korkealla sen agendalla ovat turvallisuuden vahvistaminen, terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuminen sekä energiansaataavuuden takaaminen. Bridoux ja Kurki (2014, 41-42) lukevat EU:n intresseiksi laajemmat markkinat ja energiavakauden. Tutkimusaineistossa puolestaan tulevat esille talous- ja turvallisuusaspektit. Analysoin niiden perusteella EU:n demokratian edistämistoimia.

EU:n keinovalikoima naapuruuspolitiikassa on hyvin laaja. Koska naapuruuspolitiikan pääasiallisena pitkän ajan tavoitteena on EU:n arvojen, lähinnä ihmisoikeuksien ja demokratian edistäminen, voidaan koko naapuruuspolitiikka tulkita demokratian edistämiseksi (Bridoux ja Kurki 2014, 27). Tämä on hyvin laaja tulkinta aiheesta, mutta näin kaikkien EU:n politiikan keinojen voidaan tulkita edistävän demokratiaa suoraan tai epäsuoraan. Tämä kyseenalaistaa Burnellin määritelmän, jonka mukaan demokratiakehityksen on oltava demokratian edistämisen pääasiallisena tavoitteena (ks. luku 2.1). Toisin sanoen EU:n keinovalikoima peilaa sen intressejä ja tarkoitusperiä, joten koska tässä tutkimuksessa lähestymistapa on EU:n toimien tutkiminen demokratian edistämisen näkökulmasta, on otettava huomioon koko politiikan kirjo ja arvioitava sen seurauksia.

Kun asiaa tarkastellaan tästä näkökulmasta, voidaan helpommin arvioida EU:n tarkoitusperiä ja piileviä yhteyksiä arvojen, intressien ja käytännön politiikan välillä. Juuri tähän Bridoux ja Kurki tähtäävät, ja kuten mainittu, tähän olisi heidän mielestään syytä kiinnittää huomiota (Bridoux ja Kurki 2014, 26). On otettava huomioon, että vaikka kansainväliset toimijat puhuisivat universaalien arvojen altruistisesta edistämisestä, niihin saattaa hyvinkin olla kätkeytyä omien intressien edistämistä eivätkä nämä kaksi näkökulmaa ole ristiriidassa keskenään. Heidän mukaansa arvoja ja intressejä on mahdotonta erottaa toisistaan, ja miksi toisaalta tarvitsisikaan, koska politiikka on juuri tasapainoilua arvojen ja intressien välillä. Tämä tulkinta tukee parhaiten Bridoux'n ja Kurjen esittämää kriittistä näkökulmaa, jonka mukaan intressien ja arvojen vuorovaikutus tulisi ottaa paremmin esiin.

Lisäksi Bridoux ja Kurki ottavat huomioon, että demokratian edistäminen ei ole vain ulkoministeriöiden harjoittamaa, vaan siihen osallistuvat monet eri ministeriöt ja tahot, mukaan lukien kauppaa-, turvallisuus- ja energiatoimijat (Bridoux ja Kurki 2014, 44). He puhuvat kansallisvaltioiden harjoittamasta politiikasta, mutta sama näkyy helposti EU:n toimissa, eivätkä EU:n demokratian edistämistoimet kuulu vain EU:n yhteisen ulkopoliitiikan alle. Tästä seuraa helposti päällekkäisyyksiä ja epäselvyyksiä, siitä millaisia intressejä ja arvoja edistetään ja mitkä ovat varsinaisesti politiikan tavoitteet. Samoin Mouhib kyseenalaistaa EU:n demokratian edistämisen rationaalisuuden, kun siinä on mukana useita autonomisia instituutioita (Mouhib 2014, 352).

3.4 EU:n arvot ja intressit naapuruuspolitiikassa Tunisian kanssa

Jotta arvojen ja intressien tutkiminen on mahdollista, on ensin määriteltävä tarkkaan, mitä arvoilla ja intresseillä tarkoitetaan. EU on määritellyt arvonsa monessa paikassa – arvo on jotain altruistisesti edistettävää, mikä pääsääntöisesti lisää hyvinvointia, tasa-arvoa ja muita nimenomaan kansalaisten elämässä näkyviä asioita. EU:n arvot ovat ”ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta [tässä demokratia], tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen” (Lissabonin sopimus 2007). EU:n ministerineuvoston julkaisemassa demokratiatukea koskevassa ohjelmassa (Euroopan unionin neuvosto 17.11.2009) EU:n periaatteiksi määritellään ”vapaus, demokratia, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, perusvapaudet ja oikeusvaltio”.

EU:n toimintasuunnitelmassa Tunisian kanssa arvoiksi määritellään ihmisoikeudet, demokratia ja oikeusvaltio (Euroopan komissio 4.4.2013, 3). Käytän näitä toimintasuunnitelmassa määriteltyjä arvoja työni pohjana. Pääosin keskityn kuitenkin demokratian tutkimiseen, sillä se on itsessään jo hyvin laaja ja monitulkintainen aihe. Demokratiasta myös puhutaan ylivoimaisesti eniten aineistossa ja EU:n muiden arvojen edistäminen jää vähemmälle. Samoin hyvän hallinnon ja oikeusvaltioperiaatteen edistäminen on paljon esillä tutkimusaineistossa. Kuten tutkimustuloksissa käy ilmi, demokratian sekä muiden arvojen edistämisestä on hyötyä myös EU:lle itselleen.

EU:n intressien määrittelemisen on hieman monimutkaisempaa kuin arvojen määrittelemisen. Intressit ja tässä tutkimuksessa nimenomaan materiaaliset intressit, ovat jotain mitkä tuottavat EU:lle ainakin lyhyen tähtäimen hyötyä. Intressit ja poliittiset painotukset vaihtelevat vallitsevan tilanteen mukaan. Tästä esimerkkinä voidaan pitää viime vuosien pakolaistulvaa sekä Ranskassa, Belgiassa ja Saksassa tapahtuneita terrorismiskuja, jotka ovat aiheuttaneet nopeitakin muutoksia politiikan linjoihin ja toimintatapoihin. Samoin moninkertaistuneet pakolaismäärät ovat muuttaneet EU:n linjauksia. EU:n alueelle saapui vuonna 2015 Turkin kautta lähes 900 000 pakolaista, kun vuonna 2014 tulijoita oli noin 50 000 (BBC 4.3.2016). EU:n linjamuutosta kuvaavana voidaan pitää Turkin kanssa solmittua pakolaissopimusta, jonka mukaan kaikki Turkin kautta Eurooppaan tulleet pakolaiset palautetaan takaisin Turkkiin ja EU ottaa pakolaisia suoraan Turkissa sijaitsevilta pakolaisleireiltä. Turkki on suostunut tähän alun perin 95 miljoonan euron rahasummaa ja viisumihelpotuksia vastaan (Euroopan komissio 4.3.2016). Turkin kanssa solmittu sopimus on vähentänyt idän suunnasta tulevien pakolaisten määrää ja lisännyt eteläisen eli Libyan kautta kulkevan reitin suosiota. Italiaan tätä kautta saapuneita pakolaisia on vuonna 2016 ollut noin 125 000 (UNHCR

2016). Tämä on yksi esimerkki nopeasta linja- ja intressimuutoksesta EU:n ulkopoliitikassa.

Nathalie Tocci määrittelee EU:n intresseiksi turvallisuuden, vaurauden, demokraattisen järjestelmänsä kestävyuden (resilience) sekä sääntöihin perustuvan globaalin järjestelmän. Kaikilla EU:n intresseillä on myös ulkoinen aspekti. Turvallisuus on yhteydessä lähialueen vakauteen ja konflikteihin. Vauraus syntyy maailmanlaajuisesta kestävästä kehityksestä sekä sen tuomista kauppamahdollisuuksista. EU:n oma demokraattinen järjestelmä ehdollistaa toimimaan arvojen mukaisesti myös ulkopoliitikassa. Neljäs intressi toimii pikemminkin ulkoa sisälle – EU:n on noudatettava globaalin järjestyksen sääntöjä, varsinkin kun se on ollut niitä luomassa. (Tocci 2016.)

Näistä Toccin määrittelemistä intresseistä tutkimusmateriaalissa tulevat esille turvallisuus ja vauraus (ks. esim. Euroopan komissio 4.3.2015a). Vaurauden sijaan puhutaan kuitenkin pääosin talouskasvusta. Kuten alussa totesin, yksi demokratian edistämisen tavoitteista on demokraattisten maiden yhteisön laajentaminen (Wolff & Wurm 2011, 81). Tämän voidaan nähdä vahvistavan demokratiaa myös omalla alueella, mikä on EU:n intressinä. *Demokratia* itsessään on selkeästi EU:n arvo, mutta demokraattisen järjestelmän säilyvyys ja demokratian leviäminen ovat EU:n intressejä. Vaurauden, turvallisuuden ja demokratian lisääntyessä olisi helpompaa tehdä yhteistyötä lähialueen maiden kanssa, ja samoin turvallisuus- ja taloustilanne EU:n alueella voisi parantua.

Se, että demokraattisen järjestelmän kestävyuden voi laskea intressiksi, kun taas demokratia on yksi EU:n keskeisistä arvoista, on yksi esimerkki Bridoux'n ja Kurjen tavoitteista tutkia arvojen ja intressien yhteen nivoutumista. Selkeyden vuoksi tässä tutkielmassa intresseistä puhuessani tarkoitan EU:n pyrkimyksiä parantaa taloudellista ja turvallisuustilannettaan omalla alueellaan. Analyysini perustuu tälle jaottelulle, jonka kautta esittelen, miten EU edistämällä omia turvallisuus- ja talousintressejään eri keinoin voi myös edistää demokratiaa.

Tutkimusmateriaalista käyvät ilmi EU:n tavoitteet vapaakaupan edistämiseksi ja ylipäättään talouskasvun ja vaurauden lisäämiseksi myös lähialueellaan esimerkiksi tukemalla pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Tärkeää on myös julkishallinnon ja sen myötä liiketoimintaympäristön parantaminen. Lisäksi EU puhuu demokratian ja talouskasvun positiivisesta yhteisvaikutuksesta Tunisiassa. Suurin osa EU:n talousyhteistyöstä liittyy näihin mainittuihin toimiin ja osa-alueisiin. Turvallisuusintressit näkyvät esimerkiksi

EU:n pyrkimyksenä hillitä pakolaisvirtaa, lisätä vakautta ja torjua terrorismia yhteistyössä Tunisian kanssa sekä kontrolloida maahantuloa lisäämällä laillisia keinoja maahanmuuttoon.

4. TUTKIMUSKYSYMYKSI JA TUTKIMUKSEN TAVOITE

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää ulkopuolisen toimijan mahdollisuuksia olla mukana vaikuttamassa toisen valtion demokratiakehitykseen ja tutkia, miten omat intressit tulevat esiin demokratian edistämiseksi. Tähän demokratiatukeen tai demokratian edistämiseen on monia eri keinoja. Osa niistä on esitetty aiemmin ja tutkimustuloksissa esitellään erityisesti EU:n käyttämiä keinoja. EU on ainutlaatuinen toimija maailmanpolitiikassa, ja se on yksi vahvimpia demokratian edistäjätoimijoita. Osoituksena tästä voidaan pitää vuonna 2012 sille myönnettyä Nobelin rauhanpalkintoa. EU on onnistunut tuomaan demokratian ja vakauden moniin maihin tarjoamalla taloudellista yhteistyötä sekä EU jäsenyyden tuomat poliittiset hyödyt ja vapaan liikkuvuuden. Tämä tutkimus kuitenkin keskittyy Tunisiaan, läheiseen, tärkeään naapuriin, jolla ei ole maantieteellisen sijaintinsa vuoksi mahdollisuutta päästä EU:n jäseneksi¹. EU:lla on kuitenkin muita vahvoja keinoja tiiviin yhteistyön saavuttamiseksi ja se on naapurialueen maille houkutteleva yhteistyökumppani.

Kansainvälinen yhteisö on joutunut pohtimaan demokratian voimakeinoin viemisen mahdottomuutta. Yhdysvaltojen G. W. Bushin hallinto käytti demokratian edistämisen retoriikkaa Irakin sodan yhteydessä. Vaikka EU:lla ei ole samanlaista sotilaallista valtaa kuin Yhdysvalloilla, ja sen demokratian edistämiskeinot ovat hyvin erilaisia, EU:n ulkopolitiikka ja demokratian edistäminen on saanut kritiikkiä osakseen. Jotkut EU:n toimista on nähty epätasapainoisina, vain EU:a hyödyttävinä (Manners 2002, 253). EU:a on syytetty länsimaisten arvojen tyrkyttämisestä huomioimatta tarpeeksi paikallista kumppanuusmaan kulttuuria ja yhteiskuntaa (Hollis 2012, 83).

Olen valinnut Tunisian tutkimuskohteekseni kahdesta syystä. Ensinnäkin vuoden 2011 arabikevään jälkeen Tunisian hallinto on onnistuneesti vaihtunut, ja monien standardien ja mittapuiden mukaan Tunisiasta on tullut demokratia. Esimerkiksi Freedom House mittaa vuosittain kaikkien maiden vapausastetta asteikolla yhdestä seitsemään, jossa yksi on demokraattisin tai vapain ja seitsemän vähiten vapaa tai epädemokraattisin. Freedom Housen tutkimuksen mukaan Tunisia oli vielä vuonna 2011 ei vapaa (not free, 6), mutta vuonna 2012-2014 se luokiteltiin osittain vapaaksi (partly free) ja vuonna 2015 vapaaksi (2). (Freedom House 2011-2015.) Myös Polity IV -projekti mittaa maiden autoritaarisuutta ja demokraattisuutta. Vielä vuonna 2010 Tunisia sai arvoksi -4 ja vuonna 2015 arvosanan 7 asteikolla, jossa -10 on täysin autoritaarinen ja 10 täysin

¹ Samasta syystä Marokon EU jäsenhakemus hylättiin 1980-luvulla.

demokraattinen. (Center for Systemic Peace, 2015; Marshall, Gurr ja Jagers 2015, 16-17.)

Tunisiassa järjestettiin vapaat ja rehelliset vaalit marraskuussa 2014, minkä voi katsoa olleen merkittävä askel kohti demokraattista hallintoa. On toki pidettävä mielessä, että muutoksista ei ole pitkä aika, hallinto on vielä hauras, vaikkakin lupaava, ja yhteiskunnassa on vielä monia jakolinjoja. Yhteiskunnan ja hallinnon vakautumiseen tarvitaan vielä vuosia ja useat onnistuneet vaalit. Joka tapauksessa Tunisia on tähän mennessä ainoa arabikevään kansannousun läpikäynyt valtio, joka on menestyksekkäästi aloittanut merkittävän demokratisoitumisprosessin. Tärkeänä osoituksena demokratiakehityksen onnistumisesta on, että demokratianeuvotteluissa tärkeässä roolissa ollut, eri järjestöjä edustanut kvartetti, sai lokakuussa 2015 Nobelin rauhanpalkinnon.

Toiseksi EU:lla on ollut tiiviit suhteet Tunisiaan jo ennen arabikevättä. Yhteistyö koostuu monista eri ohjelmista ja yhteistyön muodoista. Niiden onnistumisesta voi toki olla montaa mieltä. Joka tapauksessa EU:n ja Tunisian yhteistyölle on olemassa pohja, jolle EU voi perustaa demokratiatukensa. EU on Tunisialle tärkeä kauppakumppani ja EU on erityisen kiinnostunut Tunisiasta lähialueen maana. Vaikka Tunisia on pieni 10 miljoonan asukkaan valtio eikä sillä ole alueella merkittävää roolia kuten Egyptillä, se silti palvelee tämän tapaustutkimuksen tarkoitusta ja toimii alueella tärkeänä esimerkkinä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on erityisesti tutkia miten EU:n arvot ja intressit näkyvät sen naapuruuspolitiikassa, miten ne liittyvät toisiinsa ja millä keinoin arvoja, tässä tapauksessa demokratiaa edistetään.

Tutkimuskysymykseni perustuvat yllä esiteltyyn Bridoux'n ja Kurjen kriittiseen näkökulmaan.

- Mitä keinoja EU on käyttänyt demokratian edistämiseen Tunisiassa vuosina 2011-2015?
- Miten EU:n arvot ja intressit limittyvät yhteen yhteistyössä Tunisian kanssa EU:n omien lausuntojen mukaan?

Tutkimus siis keskittyy ensinnäkin EU:n demokratian edistämiskeinojen kuvaamiseen sekä intressien ja arvojen ilmenemisen analysointiin näiden keinojen ja EU:n lausuntojen avulla. Analyysiosuus keskittyy siihen, miten eri intressejä edistämällä voidaan edistää myös EU:n arvoja, tässä tapauksessa demokratiaa. Kyse on siis siitä, miten intressit ja

arvot ovat limittyneet yhteen ulkopoliitikassa Tunisian kanssa, kuten Bridoux'n ja Kurjen kriittinen näkökulma ehdottaa.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Olen käyttänyt tutkimusmateriaalini EU:n julkaisemia asiakirjoja, kuten lehdistötiedotteita, puheita ja raportteja. Nämä asiakirjat ovat ilmaisia, julkisia ja vapaasti kaikkien käytettävissä ja luettavissa vuosien ajalta. Olen analysoinut valitsemiani asiakirjoja laadullisin menetelmin sisällönanalyysillä ja luokitellut asiakirjoissa ilmeneviä toimintatapoja ja politiikan linjauksia EU:n intressien mukaan.

5.1 Tutkimusmateriaali

EU julkaisee lehdistötiedotteensa, puheita, muistioita, raportteja sekä paljon muita asiakirjoja Rapid-tietokannassa (europa.eu/rapid). Hain kaikki asiakirjat hakusanalla *Tunisia* vuosilta 2011-2015. Asiakirjat olivat englannin- ja ranskankielisiä ja käytin ongelmitta molempia tutkimuksessani. Kävin läpi kaikki asiakirjat, ja valitsin otsikon perusteella niistä tärkeimmät tarkempaa tutkimusta varten. Jätin pois osan asiakirjoista sillä perusteella, että ne olivat esimerkiksi vain lyhyitä tiedonantoja tiettyyn hankkeeseen suunnatuista rahasummista tai toimenpiteistä. Osassa asiakirjoista puhuttiin pääosin muista Pohjois-Afrikan tai Välimeren alueen maista tai Välimeren alueesta kokonaisuutena, joten jätin myös nämä asiakirjat pois. Huomasin, että asiakirjoissa toistuvat paljolti samat teemat ja lausunnot, joten karsinnan jälkeen materiaaliksi jäi 39 Tunisiaa ja sen taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä koskevaa asiakirjaa. Tällä määrällä pystyin tekemään riittävän hyvin päätelmiä ja saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Viime vuosien tärkeä aihe EU:n Välimeren alueen naapuruuspolitiikassa on ollut laitton maahanmuutto ja ihmissalakuljetus, joten tätä teemaa koskevia asiakirjoja oli paljon. Niistä ei kuitenkaan useimmiten käyneet ilmi EU:n poliittiset linjaukset muuten kuin pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden osalta, joten nämä asiakirjat eivät olleet olennaisia tutkimukseni kannalta. Lisäksi EU:n ja Tunisian välillä on paljon kauppaan liittyviä neuvotteluja ja EU:n tarkoituksena on tukea yksityissektoria. Joukossa oli myös jonkin verran vain yhteen osa-alueeseen, kuten energiayhteistyöhön, maatalouteen ja ympäristönsuojeluun liittyviä asiakirjoja. Jätin nämä liian yksityiskohtaisesti vain yhteen politiikan osa-alueeseen tai teemaan keskittyneet asiakirjat pois käsiteltävästä materiaalista.

Vaikka jätin ensimmäisen karsinnan perusteella paljon aineistoa pois, minulle jäi silti paljon materiaalia tutkittavaksi. Kävi myös ilmi, että monet asiat toistuvat useaan kertaan eri asiakirjoissa, joten arvioni mukaan käyttämäni aineisto edustaa tarpeeksi hyvin EU:n ulkopoliittisia linjauksia Tunisian suhteen. Aineistoa on tarpeeksi kyseessä olevan ilmiön tutkimiseen ja johtopäätösten tekemiseen EU:n demokratian edistämisestä Tunisiassa. Esimerkiksi monessa puheessa kerrataan samoja asioita, usein samoin sanavalinnoin, kuin mitä toimintasuunnitelmissa on jo esitetty. Tämä kertoo yhtenäisestä kommunikaatiosta sekä vahvoista painopistealueista EU:n yhteistyössä Tunisian kanssa.

Hyödyllisimpiä asiakirjoja tutkimukseni kannalta olivat EU:n keväällä 2015 julkaisemat yhteinen tiedonanto, kaksi valmisteluasiakirjaa sekä kuulemisasiakirja, joissa kerrotaan naapuruuspolitiikan piirteistä ja tavoitteista monipuolisesti. Lisäksi Tunisian kanssa tehdyssä toimintasuunnitelmassa vuosille 2013-2017 on linjattu tavoitteita ja kerrottu toimista yksityiskohtaisesti. Näissä asiakirjoissa kerrotaan pääosin samoja asioita kuin esimerkiksi muistioissa ja lehdistötiedotteissa, jotka ovat lyhyitä ja usein keskittyvät vain yhteen asiaan. Myös puheet ovat hyviä lähteitä, sillä niissä usein luodaan katsaus menneeseen ja linjataan tulevaa sekä käsitellään politiikkaa yleisellä tasolla. Niissä tulevat esille poliittiset painotukset ja arvot. Puheet ovat myös välittömiä reagoiteja viimeaikaisiin tapahtumiin ja ilmiöihin ja niissä otetaan kantaa kehityskulkuihin ja politiikkaan. Puheet ovat ehkä näkyvin osa kommunikaatiota toimijoiden välillä. Mukana tutkimusaineistossa oli puheita esimerkiksi vuosien 2010-2014 naapuruuspolitiikka- ja laajentumiskomissaari Štefan Füleltä sekä muilta komissaareilta.

Käyttämäni aineisto on helposti kaikkien saatavilla ja sitä on runsaasti. Tämän takia keskityn tutkimuksessani vain EU:n näkökulmaan. Ulkopuoliset näkemykset olisivat toki tervetulleita ja antaisivat monipuolisemman kuvan EU:n toimista. Katson kuitenkin, että tekemällä tämän rajauksen selkeytän työtä ja pidän sen kohtuullisen mittaisena. EU:n asiakirjoja analysoimalla voi tehdä jonkinlaisia johtopäätöksiä EU:n demokratian edistämisestä ja intressien näkymisestä demokratian edistämistyössä. Voi toki olla, että YK:n, Freedom Housen tai muiden kansainvälisen toimijoiden raportit antaisivat toisenlaisen kuvan demokratisoitumisprosessista ja demokratian edistämisestä, joten tämä työ korostaa vahvasti EU:n näkökulmaa. Myös Tunisian oma näkökulma puuttuu kokonaan. Tunisian hallinnon sivuilla ei ollut saatavilla materiaalia ainakaan ranskaksi tai englanniksi, joten jos haluaisi perehtyä Tunisian omiin lausuntoihin, arabian taito olisi edellytyksenä. Tämän tutkielman tavoitteena on kuitenkin tutkia nimenomaan EU:n

arvojen ilmenemistä ja ulkopoliitiikan toteutusta, joten Tunisian näkökulman pois jättäminen on perusteltua.

Etsin tutkimusmateriaalista mainintoja demokratiakehityksestä, EU:n demokratian edistämistoimista, instrumenteista, joilla EU tukee demokratisoitumista ja keinoista, joita EU käyttää siihen. Etsin myös mainintoja siitä, miten EU:n omista arvoista ja intresseistä puhutaan materiaalissa. EU käyttää paljon epäsuoria keinoja demokratian edistämiseen sekä puhuu paljon esimerkiksi kaupan ja talouskasvun vaikutuksesta demokratisoitumiseen, joten näitä kytköksiä ei voi jättää huomioimatta. Erityisenä tavoitteenani kriittistä näkökulmaa käyttäessäni on löytää yhteyksiä arvojen (demokratia, ihmisoikeudet, oikeusvaltio, rauha, vakaus) ja intressien (kaupan lisääminen, talouskasvu, energiansaanti, turvallisuus, maahantulon hallinta) välillä (ks. luku 3.3.4).

Näiden EU dokumenttien lisäksi käytän tulosten tukena joitakin lehtiartikkeleita, muuta mediaa (esim. Yle, BBC, Foreign Policy -lehti) ja tilastoja. Pääosin niiden tarkoitus on tukea materiaalista tehtäviä tulkintoja ja tuoda esimerkiksi numeerista ja tilastollista lisätietoa sekä konkretisoida ja havainnollistaa tutkimustuloksia. Niiden avulla on helpompi kuvata tarkemmin esimerkiksi Tunisian taloudellisia haasteita ja Välimeren pakolaistilannetta. Pyrin selittämään, miten aineisto kuvaa ajankohtaista poliittista tilannetta niin Tunisiassa kuin EU:n päätöksenteossa. Lisäksi tuon käytännöllistä ja ajankohtaista näkökulmaa tutkimustulosten rinnalle ja pohjustamaan niitä.

5.2 Tutkimusmetodi – sisällönanalyysi ja tutkimuksen toteutus

Olen luonut tähän tutkimukseen sopivan tarkastelutavan eli mallin, jonka avulla tutkin arvojen ja intressien yhteyksiä. Näin abstraktin ilmiön tutkiminen on haastavaa, joten määritelmät eivät välttämättä ole täysin yleistettävissä. Kansainvälisessä politiikassa teorioille ei ole tyypillistä, että ne muodostaisivat jonkun tietyn mallin, jota voi testata ja jonka voi osoittaa todeksi tai epätodeksi, vaan teorit on ymmärrettävä näkökulmina tai lähestymistapoina. Olen luonut kriittiseen teoriaan pohjautuen oman tarkastelutavan, jonka mukaan luokittelen, tyypittelen ja analysoin aineistoa. Nämä luokat nousevat esiin aineistosta ja toisaalta perustuvat Bridoux'n ja Kurjen esittämään teoriaan arvojen ja intressien yhteen nivoutumisesta. Tätä metodia kutsutaan teoriaohjaavaksi tai teoriasidonnaiseksi menetelmäksi.

Tuomen ja Sarajärven mukaan teoriaohjaavassa analyysissä teoriaa käytetään apuna analyysirungon muodostamiseen ja analyysin toteuttamiseen. Teoria ei suoraan ohjaa tai määritä sitä, miten analyysi tehdään. Teoria on läsnä aineiston hahmottamisessa, pelkistämässä ja luokittelussa. Analyysissä ei ole tarkoitus testata teoriaa, vaan pikemminkin luoda uusia ajattelutapoja, pohjautuen johonkin aiempaan väittämään. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 96-97.) Tästä on kyse tutkimuksessani, sillä analyysi pohjautuu aineistosta esiin nouseviin teemoihin ja esitettyyn teoreettisen lähestymistapaan. Käyttämäni teoriaohjaava lähestymistapa auttaa rajaamaan tutkimusta ja muodostamaan selkeän tavan hahmottaa, mikä aineistossa on huomionarvoista ja mikä ei. Se auttaa ymmärtämään tekstissä ilmeneviä asiayhteyksiä, kun aiheita luokittelee eri teemojen alle. Tämä menetelmä ei kuitenkaan anna kovin tarkkoja, yleispäteviä vastauksia, vaan esittää asiat vain nimenomaan yhdestä näkökulmasta.

Koska kriittinen teoria tai lähestymistapa keskittyy arvojen ja intressien vuorovaikutukseen ja yhteen nivoutumiseen, olen lähestynyt aineistoa näiden kahden käsitteen kautta. Kriittinen teoria ei kuitenkaan suoraan anna mallia käsitellä tai tarkastella aineistoa, joten olen muodostanut tutkimukseen sopivan tavan aineistooni perustuen. Olen luvussa 3.3.4 määritellyt, mitä intresseillä ja arvoilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa. Arvot ovat siis EU:n määrittämät perusarvot, ja tässä tutkimuksessa vielä tarkemmin Tunisian kanssa ulkopoliitikassa eniten esille nousevat demokratia, ihmisoikeudet ja oikeusvaltio (Euroopan komissio 4.4.2013, 3). EU:n intressit on määritelty tutkimusaineiston perusteella, ja ne ovat talouskasvu ja turvallisuuden takaaminen omalla sekä lähialueella. Lisäksi intressinä voidaan pitää vakaata ja demokraattista lähialuetta. Tämä on kuitenkin kytköksissä talous- ja turvallisuusintresseihin. Nämä intressit muodostavat alakategoriat, joiden mukaan olen luokitellut tutkimustulokseni sekä analyysirungon, johon kappale 6 perustuu.

Kyseessä on siis yksinkertaistettu malli, jonka avulla olen tarkastellut aineistoa. Malli auttaa empiirisen aineiston pelkistämässä ja asettamisessa paremmin tutkittavaan muotoon. Mallinnuksen avulla olen määritellyt, mikä aineistossa on tärkeää ja mikä ei. Tämä auttaa myös luomaan yhteyden teorian, eli kriittisen näkökulman, ja empirian, eli tutkimusaineiston välille.

Tutkimuksen toteutuksen vaiheet

Päättettyäni ensimmäisen lukukerran perustella, mitkä asiakirjat valitsen tutkimusaineistooni, kävin materiaalin läpi tarkemmin uudestaan. Ensin poimin materiaalista kohdat, joissa mainitaan sana *intressi* tai *arvo*. Lisäksi poimin kohdat, joissa ei ole käytetty juuri näitä sanoja, vaan on puhuttu jostakin mainitusta arvosta (demokratia, ihmisoikeudet tai oikeusvaltio) tai intressistä. Aineistossa toistuvat puheet EU:n talous- ja turvallisuusintresseistä (ks. luku 3.3.4). Nämä ovat EU:n intresseinä naapuruuspolitiikassa koko lähialueen kuten myös Tunisian kanssa. Tunisia ei ole merkittävä energianviejä, joten energiapolitiikan voi tässä tapauksessa jättää pois. Niinpä talous- ja turvallisuus muodostavat kaksi intressit-kategorian alaluokkaa, joihin liittyviä keinoja analysoin demokratian edistämisen kannalta. Lisäsin kolmanneksi kategoriaksi *muut*, johon liittyy monta pientä, mutta merkittävää teemaa, kuten ihmistenväliset kontaktit (people-to-people contacts) ja kansalaisyhteiskunnan tukeminen.

Toiseksi luokittelin olennaiset kohdat sen mukaan, liittyvätkö ne johonkin EU:n arvoista vai johonkin intresseistä. Olen kiinnittänyt erityistä huomiota niihin kohtiin, joissa sekä arvot että intressit tulevat esille. Usein mainitaan esimerkiksi talouskasvun ja demokratiakehityksen yhteys. On tärkeää tutkia, missä yhteyksissä ja millaisissa konteksteissa asioista puhutaan ja tehdä tulkintoja sen perusteella.

Kolmanneksi muodostin luokittelun ja havainnoinnin perustella kolme tyyppiä, joiden avulla analysoin aineistoani. Koska tutkimukseni tarkoituksena on selvittää arvojen ja intressien vuorovaikutusta, erityisesti demokratian edistämistä, tutkin mitä asiakirjoissa sanotaan talous- ja turvallisuusintresseistä ja miten ne liittyvät arvoihin, erityisesti demokratiaan. Niinpä olen muodostanut kolme demokratian edistämisen tyyppiä, jotka ovat talous demokratian edistämisen välineenä, turvallisuuspolitiikka vakauden ja demokratian luomisen välineenä sekä muut demokratian edistämisen keinot. Näihin tyyppeihin perustuu seuraava luku, jossa esittelen tutkimustuloksia.

Talous ja turvallisuus nousevat tärkeimmiksi teemoiksi, sillä niistä puhutaan paljon ja moni esimerkki osoittaa, että vaikka EU puhuu arvojensa edistämisestä, taustalla ovat usein myös omat taloudelliset ja turvallisuusintressit. Vaikka aineistossa puhuttaisiin esimerkiksi demokratiakehityksestä tai yhteiskunnan vakaudesta, loppujen lopuksi tarkoitus on myös tukea talouskasvua ja taloudellista vakautta sekä EU:n alueella että Tunisiassa. Esitän aineistosta viisi esimerkkiä, joilla havainnollistan tutkimusprosessia.

Esimerkki 1: ”Kaupan ja inklusiivisen ja kestävän taloudellisen kasvun edistäminen sekä työmahdollisuuksien parantaminen ovat etusijalla naapureillemme ja myös EU:n omana intressinä. Nämä alat ulottuvat aina perinteisistä maatalouselinkeinoista tutkimukseen ja digimarkkinoihin.”¹ (Euroopan komissio 4.3.2015a.)

Esimerkki 2: ”On luotava vuosittain ainakin 5 miljoonaa työpaikkaa, jotta sosiaalinen inklusio voidaan varmistaa eteläisellä lähialueella [Pohjois-Afrikassa]. Tämä ei liity ainoastaan taloudellisiin haasteisiin, vaan vahvempi, inklusiivinen ja kestävä talouskasvu on olennaista poliittisen muutosprosessin onnistumiselle.” (Füle 19.2.2014.)

Esimerkissä 1 mainitaan suoraan, kuinka kasvu ja työmahdollisuuksien lisääminen ovat molempien, sekä EU:n että sen naapurimaiden, intressinä. Inklusiivinen kasvu tarkoittaa talouskasvun hyödyn jakautumista koko kansan hyväksi, joten bruttokansantuotteella mitattavan kasvun lisäksi EU näkee tärkeänä tutkia, miten kasvun hyödyt jakautuvat yhteiskuntaan ja ketkä kaikki saavat siitä osansa. Esimerkki 2 osoittaa, että inklusiivinen kasvu on EU:n näkökulmasta tärkeää poliittisen muutoksen onnistumiselle eli demokratiakehitykselle ja olojen vakauttamiselle. Tämä on hyvä esimerkki intressien ja arvojen yhteisvaikutuksesta.

Esimerkki 3: ”EU on valmis kannattamaan demokraattista ja perustuslaillista muutosprosessia. Oikeuslaitoksen uudistus, lisääntynyt läpinäkyvyys ja korruption vastainen taistelu ovat erityisen tärkeitä tälle prosessille kannustaen ulkomaisiin ja kotimaisiin investointeihin, ja jotta ihmisten arkielämässä näkyisi selkeitä muutoksia.” (Euroopan komissio 8.3.2011, 5.)

Esimerkissä 3 yhdistetään kotimaisen ja ulkomaisen liike-elämän sekä tavallisten ihmisten edut. Ulkomaisista investoinneissa kyse on nimenomaan eurooppalaisista investoinneista (EU on Tunisian suurin kauppakumppani), mutta ylipäätään kaikki ulkomaiset investoinnit ovat tärkeitä minkä tahansa maan talouskasvulle. On myös tärkeää, että uudistukset näkyvät ihmisten elämässä eivätkä jää vain eliitin hyödyksi tai

¹ Kaikki esimerkkien käännökset kirjoittajan

juhlapuheiden tasolle. Tämä lisää kansalaisten luottamusta hallitukseen ja hallintoon sekä yleensä demokratiaan ja uudistuksiin.

Esimerkki 4. Vuonna 2013 julkaistussa toimintasuunnitelmassa tähdätään ”investointien sääntelyn uudistamiseen sekä liiketoiminnan harjoittamisen muuttamiseen yksinkertaisemmaksi, läpinäkyvämmäksi ja tehokkaammaksi”. Lisäksi tavoitellaan ”suotuisampaa ilmapiiriä yrityksille ja erityisesti oikeuslaitoksen uudistuksia”. (Euroopan komissio 4.4.2013, 24.)

Edellisestä esimerkistä käy ilmi, miten EU edistää parempaa liiketoimintaympäristöä ja miten parempi liiketoimintaympäristö hyödyttäisi sekä Tunisian taloutta, että Euroopasta ja muualta käsin tehtäviä investointeja.

Esimerkki 5. ”Epävakaas joissakin kumppanuusmaissa ei ainoastaan haittaa demokratiakehitystä, vaan uhkaa myös oikeusvaltioperiaatetta, loukkaa ihmisoikeuksia ja aiheuttaa EU:lle vakavia seurauksia, kuten hallitsematonta maahanmuuttoa ja turvallisuusuhkia.” (Euroopan komissio 4.3.2015a.)

Esimerkissä 5 tulee esille EU:n näkemys demokratiakehityksen ja omien turvallisuusintressien yhteenliittymisestä. Muutenkin puhuttaessa liikkuvuuden helpottamisesta, viisumihelpotuksista ja pakolaiskriisin hoidosta yhdistyvät usein EU:n oma turvallisuus ja vakaus, radikalisoituneiden henkilöiden liikkuvuuden rajoittaminen sekä pakolaistulvan hillitseminen vakautta lisäämällä.

Näiden esimerkkien ja muun tutkimusmateriaalin perusteella voidaan sanoa, että talous ja turvallisuus ovat EU:n suurimmat intressit ulkopolitiikassa Tunisian kanssa. Tärkeimpänä pitkän aikavälin taloudellisena intressinä tulee esille Tunisian liittäminen Euroopan vapaakauppa-alueeseen sekä lyhyen tähtäimen tavoitteina talouskasvun vahvistaminen ja liiketoimintaympäristön parantaminen. EU:n turvallisuusintressit eivät tule esille niin selkeästi kuin talousintressit. Aineistossa puhutaan ylläolevien esimerkkien mukaisesti paljon liikkuvuudesta ja turvallisuudesta. Nämä kaksi teemaa liittyvät toisiinsa vain osittain, mutta selkeästi monet liikkuvuuteen ja siirtolaisuuspolitiikkaan liittyvät ratkaisut EU on tehnyt turvallisuusintressiään noudattaen.

5.3 Perusteluja näkökulmalle

Haasteena käyttämässäni tutkimusmateriaalissa on, että siinä puhutaan hyvin vähän suoraan demokratian edistämisestä, joten on otettava huomioon niin sanotut epäsuorat demokratian edistämisen keinot ja käsitettävä demokratian edistäminen hyvin laajasti. Siksi tulkintani lähtökohtana on, että kaikki naapuruuspolitiikka on jossain määrin demokratian edistämistä, kuten jo luvussa 3.3.3 esitin. Näin pystyn tutkimaan aineistoani demokratian edistämisen näkökulmasta. Tämän lähestymistavan valitseminen on perustelua ensinnäkin siksi, että EU:n ulko- ja naapuruuspolitiikan sanotaan olevan ensisijaisesti arvojen edistämistä (ks. luku 3.2) ja toiseksi siksi, että demokratiaa voi edistää monin suoriin ja epäsuoriin keinoin. Kolmanneksi aineistossa puhutaan paljon demokratiasta ja eri toimista sen edistämiseksi. Siksi tulkitse naapuruuspolitiikan kokonaisvaltaisesti demokratian edistämiseksi, vaikka sanat demokratian edistäminen tai demokratiatuki esiintyvät hyvin vähän. Toisin sanoen EU ei näe toimintaansa Tunisian kanssa varsinaisesti demokratian edistämisenä, vaan se keskittyy esimerkiksi talouden vahvistamiseen. Demokratian ja muut arvot ovat kuitenkin siinä määrin tärkeitä, että ne pidetään jatkuvasti esillä yhteistyössä – oli kyse sitten talouden tai turvallisuuden vahvistamisesta.

Lähestyn aihetta myös hieman toisesta näkökulmasta, sillä sen sijaan että etsisin pelkästään lausuntoja demokratian edistämisen keinoista, pohdin myös, miten eri yhteistyömuodot voisivat edistää demokratiaa jollain tavoin, edes epäsuorasti. Palaan tähän tutkimustuloksissani. Tätä kokonaisvaltaista lähestymistapaa tukee esimerkiksi se, että EU käyttää arabikevään jälkeen yhteistyöstä nimitystä Demokratiaan ja yhteiseen vaurauteen tähtäävä kumppanuus eteläisen Välimeren maiden kanssa (Partnership for democracy and shared prosperity with the Southern Mediterranean).

Perustelen tutkimustuloksissa näitä pitkälle vietyjä tulkintoja. Samat asiayhteydet tulevat kuitenkin esiin verrattain usein, joten tulkinnat ovat perusteltuja ja vahvalla pohjalla, vaikka asiayhteydet voivat olla epäsuoria ja ehkä vaikeasti havaittavissa. Tässä mielessä aineisto kuitenkin tukee myös Bridoux'n ja Kurjen esitystä intressien ja arvojen piilevistä yhteyksistä, joihin olisi syytä kiinnittää enemmän huomiota (ks. luku 3.3.3).

On toki pidettävä mielessä, että vaikka arvojen ja demokratian edistämisestä puhuttaisiin paljon, se ei välttämättä vastaa käytännön politiikkaa. EU:n ulkopoliittikkaa on kritisoitu siitä, että puheet ja teot eivät vastaa toisiaan. EU:n tavoitteena voi hyvin olla muiden intressien edistäminen. Keskeiset toimijat ja instituutiot eivät välttämättä koe

naapuruuspolitiikkaa ensisijaisesti demokratian edistämisvälineenä, vaikka niin esitetään. Näin ollen kyseessä on kuitenkin loppujen lopuksi tulkinta siitä, mitä tutkimusaineistossa sanotaan, ja aineistokaan ei välttämättä kuvaa toteutunutta politiikkaa tarpeeksi laajasti, objektiivisesti ja neutraalisti.

6. TUTKIMUSTULOKSET

Kuten edellisessä luvussa esitin, tekemäni laadullisen analyysin perusteella EU:n intressejä ulkopoliitikassa Tunisian kanssa ovat talouskasvun lisääminen ja turvallisuuden takaaminen sekä Tunisiassa että Euroopassa. Lisäksi lähialueen demokratisoitumisen ja vakauden voi laskea EU:n intresseiksi. Laajasti käsitettynä turvallisuus ja vakaus voidaan laskea lähes synonyymeiksi tai ainakin niihin pyritään samoin keinoin. Demokratia puolestaan on nimenomaan yksi EU:n perustavanlaatuisista arvoista, johon EU on koko olemassaolonsa ajan pyrkinyt. Koska tässä tutkielmassa on tarpeen tehdä erittely arvojen ja intressien välillä, demokratia kuuluu *arvot*-kategoriaan. Olen tehnyt analyysin tutkien, miten eri keinot EU:n talous- ja turvallisuusintressien edistämiseksi voivat edistää myös demokratiaa. Esittelen tutkimustulokset näihin kahteen luokkaan jaoteltuna, minkä lisäksi esittelen muita demokratian edistämiskeinoja.

Talous- ja turvallisuusyhteistyön voidaan katsoa olevan korkean tason eli hallitustenvälistä yhteistyötä, josta sovitaan valtionpäämies- ja ministeritasolla. Talousyhteistyötä tehdään myös yritystasolla, sillä yhtenä EU:n keinoista on erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) tukeminen. Talous- ja turvallisuussteemojen lisäksi yhteistyöhön kuuluu monta pienempää teemaa ja osa-aluetta, joita edistetään järjestötasolla. Näiden teemojen lisäksi puhutaan ihmisten välisestä eli transnationaalisesta yhteistyöstä. Näitä teemoja ei voi jättää huomiotta tässä tutkimuksessa, sillä niillä on merkitystä arvoja edistävän vaikutuksen vuoksi. Alemmilla politiikan tasoilla tehtävä yhteistyö on muun muassa kansalaisyhteiskunnan tukemista sekä ihmistenvälisten kontaktien edistämistä kaupan, koulutuksen ja järjestötoiminnan parissa. EU pyrkii tukemaan Tunisiaa ja sen yhteiskuntaa monella tavalla myös niin, että sen tuki näkyisi kansalaisten arjessa. Se on esimerkiksi tukenut terveydenhuollon ulottamista köyhimpien kansanosien saataville. (Euroopan komissio 2.10.2012, 1; 4.4.2013, 50-51.)

Esimerkiksi Burnellin (2000, 5) mukaan yhteistyötä voi kutsua demokratian edistämiseksi vain, jos demokratisoituminen on yhteistyön ensisijaisena tavoitteena. Kuitenkin luvussa 3.3 esitetyn kriittisen lähestymistavan mukaan EU:n toimet voidaan nähdä demokratian edistämisenä, vaikka EU:lla olisi esimerkiksi muita talous- tai turvallisuustavoitteita niiden edellä. Toisin sanoen demokratian ja ihmisoikeuksien edistäminen on paljon esillä EU:n puheissa, mutta se ei välttämättä ole toiminnan pääasiallisena tavoitteena. Puheita arvojen edistämisestä on monesti kritisoitu vain

juhlapuheiksi. Lähes kaikkien EU:n yhteistyömuotojen voisi jollain tavalla nähdä edistävän demokratiaa Tunisiassa, ja toisaalta EU:lla on melko vähän keinoja, joiden ensisijaisena tavoitteena on edistää demokratiaa. Esimerkkejä suorista demokratian edistämiskeinoista ovat erilaiset lausunnot ja puheet, parlamentaarinen tuki ja oikeusvaltiotuki. Niinpä politiikka on nähtävä kokonaisuutena, jolla on monia tavoitteita ja keinoja. Tutkimuksen perusteella demokratian edistämisen voidaan katsoa olevan osa montaa eri politiikan alaa EU:n ja Tunisian välisessä yhteistyössä. Käyttämäni aineisto tukee oletusta siitä, että vaikka demokratian edistäminen ei ole välttämättä ensisijaisena politiikan tavoitteena, sen eteen tehdään töitä, ja se on osa kokonaisuutta, josta yhteistyö muodostuu.

Tutkimuskysymysteni mukaan olen selvittänyt EU:n keinoja edistää demokratiaa ja tutkinut, miten intressit ja arvot limittyvät yhteen EU:n ulkopoliitikassa Tunisian kanssa. (ks. luku 4). Esittelen tutkimustulokset talous- ja turvallisuusteemoihin jaoteltuna. Ennen tutkimustulosten esittelyä pohjustan ja analysoin Tunisian taloudellista tilannetta. Olen pohtinut, miten näiden kahden pääintressin kautta voidaan edistää demokratiaa. Esittelen lyhyesti myös muita EU:n käyttämiä keinoja demokratian edistämiseen. Lopuksi pohdin, miten EU:n arvot, erityisesti demokratia, ilmenevät yhteistyössä, vaikka sitä tehtäisiin intresseihin nojautuen.

6.1 Talous demokratian edistämisen välineenä

EU:lla ja Tunisiassa on ollut tiivistä yhteistyötä jo kauan ennen arabikevättä, ja sen painopiste on ollut taloudessa. EU ja Tunisia solmivat yhteistyösopimuksen (Association agreement) vuonna 1998, ja jo silloin on puhuttu vapaakauppaneuvotteluiden aloittamisesta, poliittisesta dialogista sekä muusta kauppa-, talous- ja kulttuuriyhteistyöstä. Kansannousu ja demokratiakehityksen alkaminen maassa ovat luonnollisesti muuttaneet yhteistyön luonnetta ja EU on nähnyt demokratiakehityksen avaavan mahdollisuuksia muutoksiin ja suhteiden tiivistymiseen erityisesti talousyhteistyössä. Vapaakauppasopimuksen solmiminen on yksi EU:n kärkitavoitteista Tunisian kanssa. Sopimuksen solmimisen lisäksi EU:lla on muutamia lyhyen aikavälin tavoitteita talous- ja kauppayhteistyössä. Ne ovat taloudellisen toimintaympäristön parantaminen, pk-yritysten tukeminen sekä teollisuuden yhteistyö, mikä tarkoittaa teollisuuden modernisoimista ja yhtenäisten standardien luomista (Euroopan komissio 25.3.2015c, 9; 4.4.2013, 26).

Taloudellisen toimintaympäristön parantamisella tarkoitetaan yhteisten sääntöjen ja standardien luomista sekä sitä, että niiden noudattamiseen voi luottaa. Tämä helpottaisi EU:n vientiä ja sijoitustoimintaa. EU on Tunisian tärkein kauppakumppani, joten EU pyrkii luonnollisesti vaikuttamaan siihen, että maassa olisi sille suotuisat olosuhteet kaupankäynnille, sikäli kuin se on mahdollista. Taloudellista toimintaympäristöä voidaan parantaa esimerkiksi korruptiota kitkemällä, läpinäkyvyyttä lisäämällä ja julkishallintoa parantamalla, ja näihin toimenpiteisiin EU tarjoaa apuaan (Euroopan komissio 8.3.2011, 5-6; 4.4.2013, 24). Jos Tunisia onnistuu näissä toimissa, kauppaa ei tarvitsisi tehdä korruption tukeutuen¹ ja jos tulee ongelmia, joissa tarvitaan käydä oikeutta, oikeuslaitoksen toimintaan voisi luottaa. Tällä kaikella olisi merkitystä koko yhteiskunnan kannalta. Nämä uudistukset voisivat lisätä tasavertaisuutta sekä vahvistaa oikeusvaltiota ja hyvää hallintoa. Dadush ja Dunne näkevät erilaisten kauppasopimusten oleva yksi tärkeimmistä vakauden ja demokratian kannustimista. He puhuvat kuinka EU (sekä USA) voivat olla tukemassa yhteiskunnallista kehitystä hyvinkin laajasti ja tehokkaasti. He käyttävät myös termiä *level economic playing field*, jonka voisi kääntää esimerkiksi tasainen tai reilu taloudellinen pelikenttä.² (Dadush ja Dunne 2011, 132 ja 136.)

Taloudellisen toimintaympäristön parantamisen lisäksi EU:n lyhyen aikavälin toimenpiteenä on pk-yritysten tukeminen. EU näkee pk-yritykset työpaikkojen ja talouskasvun luojina, joten niiden merkitys on tärkeä koko yhteiskunnan ja demokratiakehityksen kannalta. EU pyrkii tukemaan niiden toimintaa avustuksin ja lahjoituksin sekä kannustamalla investointeihin. Kolmantena tärkeänä toimenpiteenä on yhteistyö teollisuuden alalla eli esimerkiksi EU:n normien ja standardien toimeenpano. Tähän liittyvät esimerkiksi tietosuojakäytännöt ja patentit sekä teollisuuden modernisoiminen. (Euroopan komissio 25.3.2015c, 9.)

Tunisian ongelmana on arabikevään jälkeen ollut heikko talouskasvu, joka ei ole edennyt toivotusti poliittisten muutosten myötä (Euroopan komissio 25.3.2015c, 9). Maassa on järjestetty vapaat ja demokraattiset vaalit, alkuvaiheen konfliktien ratkaisussa olleet

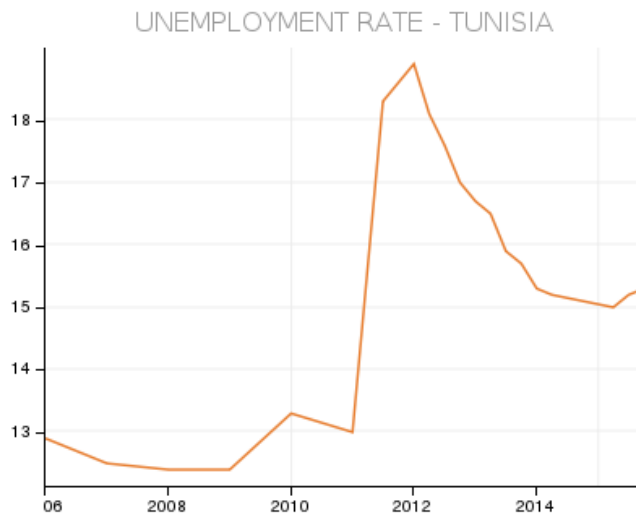
¹ Tunisia oli Transparency Internationalin mukaan korruptiovertailussa sijalla 73/168 vuonna 2015 https://www.transparency.org/country/#TUN_DataResearch_SurveysIndices [haettu 7.7.2016].

² Ainakin Levitsky ja Way (2010) puhuvat poliittisesti reilusta pelikentästä, *level playing field*, tarkoittaen esimerkiksi vapaata mediaa ja tiedonsaantia sekä ehdokkaiden ja puolueiden yhtäläisiä mahdollisuuksia vaaleissa. He käsittelevät sitä, miksi vapaat ja reilut vaalit eivät ole ainoa demokratian tae, vaan mitä kaikkea muuta demokratiaan kuuluu. On tärkeä myös havaita, että joissakin demokratioiksi katsotuissa maissa ei ole heidän määrittelemäänsä reilua pelikenttää. Dadushin ja Dunnen termi *reilu taloudellinen pelikenttä* viittaa siihen, kuinka tärkeää taloudellisen toimintaympäristön parantaminen on muun demokratiakehityksen ohella, ja on jatkoa Levitskyn ja Wayn diskurssille.

järjestötahot saivat Nobelin rauhanpalkinnon ja maan poliittinen kulttuuri on muuttunut merkittävästi. Positiivisesta demokratiakehityksestä ja eri poliittisten tahojen konsensuksesta huolimatta maan talouskasvu on edelleen heikkoa ja epätasaista. Niinpä taloudelliset ongelmat tulisi saada ratkaistua, jotta poliittiset uudistukset eivät mene hukkaan. Tunisian arabikevääksi muuttuneet protestit alkoivat osittain taloudellisista syistä loppuvuodesta 2010. Saavutukset demokratian ja ihmisoikeuksien saralla ovat turhia, jos töitä ei ole ja tulevaisuuden näkymät ovat huonot. Työttömyys ja taloudelliset vaikeudet saatetaan helposti laittaa uuden hallinnon ja hallituksen piikkiin, jos työttömyys ei pian laske. Erityisesti nuorilla on vaarana turhautua. Taloudellisten uudistusten onnistuminen edellyttää ennen kaikkea poliittiseen tyytymättömyyteen puuttumista ja demokratisoitumisprosessin hyötyjen käymistä toteen (Muasher, Pierini ja Aliriza 2016a, 18). EU yhdessä Tunisian kanssa turvautuu monipuolisesti eri keinoihin ehkäistäkseen negatiivisen kehityksen. Olisi erityisen tärkeää sekä maan itsensä että koko alueen kehityksen kannalta, että Tunisiassa ei synny uusia levottomuuksia tai konflikteja, jotta koko prosessia ei tarvitsisi aloittaa alusta. Samoin on tärkeää ehkäistä työttömyyttä ja syrjäytymistä. Demokratiakehitys oli jo vaakalaudalla, ja maa oli lähellä joutua takaisin sekasortoon ja jopa sisällissotaan vuonna 2013 (The Guardian 9.10.2015). Lisäksi alkuvuodesta 2016 maassa esiintyi protesteja, joissa vaadittiin työtä ja taloudellista vakautta (The Guardian 22.1.2016).

Kuvio 1. Tunisian talouskasvu 2000-2015 (Quandl 2015).
<https://www.quandl.com/collections/tunisia/tunisia-economy-data>.

Kuvio 2. Tunisian työttömyysprosentti 2006-2015 (Quandl 2015).
<https://www.quandl.com/collections/tunisia/tunisia-economy-data>

Kuviosta 1 näkyy Tunisian talouskasvun romahtaminen vuonna 2011, kun kansannousu alkoi sekä sen epävakaa elpyminen, joka on hidastunut vuosi vuodelta. Tunisiassa talouskasvu on ollut nopeampaa kuin esimerkiksi monessa EU-maassa, mutta on merkittävää, että talouskasvu ei ole yltänyt minään vuonna arabikevättä edeltäneelle tasolle. Kuvion 2 mukaan työttömyysprosentti nousi suuren harppauksen vuonna 2011 arabikevättä edeltäneestä 13 prosentista lähes 20 prosenttiin. Se on laskenut jonkin verran, mutta on edelleen korkea, noin 15 prosenttia. Vielä tärkeämpää on kiinnittää huomiota nuorisotyöttömyyteen joka vuonna 2011 oli 32 prosenttia. Vuonna 2015 nuorisotyöttömyys oli edelleen 30 prosentin tuntumassa (Foreign Policy 7.8.2016). Taloudellisia ongelmia kärjistää yhteiskunnan eriarvoisuus sekä ongelmien keskittyminen tietyille alueille ja tiettyihin kansanosiin. Ikä sekä poliittinen ja sosiaalinen status määrittävät ihmisen elämää liikaa (Muasher ym. 2016a, 1).

Toccin mukaan EU:lla olisi mahdollisuus ja jopa vastuu olla mukana tukemassa Tunisian taloudellista kehitystä eikä EU voi livetä vastuustaan sen enempää Tunisian kuin muidenkaan lähialueen maiden vuoksi, sillä Tunisian onnistuneella demokratisoitumiskehityksellä voi olla positiivisia vaikutuksia myös lähialueen maihin. Toccin mukaan jo pienillä askelilla turismin, maatalouden ja ihmistenvälisen suhteiden aloilla EU voi saada aikaan merkittävän vaikutuksen. (Tocci 2014, 5.)

6.1.1 Vapaakaupan edistäminen ja demokratiakehitys

EU:n mukaan vapaakauppa ja taloudellinen integraatio ovat hyviä keinoja yhteiskunnan vakauttamiseen, rauhan takaamiseen ja demokratiakehitykseen. Laajentumis- ja lähialuekomissaari Fülen mukaan Euroopassa arvot ovat vahvasti yhteydessä taloudelliseen ja sosiaaliseen edistykseen. Ilman uskoa yhteisiin arvoihin yhteinen Eurooppa-projekti ei olisi onnistunut. (Euroopan komissio 14.5.2014, 1.) EU:lla on positiivinen kokemus omalla alueellaan ja Euroopassa maiden keskinäisriippuvuuden lisääminen taloudellisen integraation avulla on osoittautunut vuosikymmenten aikana hyväksi malliksi vakauden ja demokratian kannalta, joskaan tämä ei ole aina ollut täysin ongelmatonta. Taloudellisista vaikeuksista huolimatta EU:n talousalue on kuitenkin houkutteleva kumppani (Euroopan komissio 25.3.2015a, 10) ja se kokee myös poliittisen mallinsa ja arvonsa houkuttelevina (Füle 14.5.2014, 1). Uusia kiinnostuneita jäsenmaita lähinnä entisen Jugoslavian alueelta riittää edelleen. Sama pätee EU:n naapurialueen maihin, joilla ei periaatteessa ole mahdollisuutta liittyä EU:iin täysimittaisina jäseninä, mutta jotka voivat vapaakauppasopimusten avulla saada laajoja taloudellisia hyötyjä kuten unionin jäsenmaat. Tämä suunnitelma on toistaiseksi vielä teorian tasolla monien naapurialueen maiden kanssa.

Koska EU on vakuuttunut siitä, että sen tarjoama talousalue on edelleen houkutteleva, EU voi asettaa ehtoja siihen liittymiseksi ja kannustaa kumppanuusmaita tekemään EU:lle mieluisia yhteiskunnallisia muutoksia. Joka tapauksessa vapaakauppa-alueeseen liittyminen edellyttää tarpeeksi vahvaa taloutta, joka on jo osoitus tietyistä yhteiskunnallisesta vakaudesta. EU:n tärkeimpänä tavoitteena ulkopolitiikassa Tunisian kanssa on kaupan lisääminen ja vapaakauppasopimuksen solmiminen tai ainakin kaupan rajoitteiden purkaminen. EU:n tavoitteena on solmia ALECA- sopimus (Accord de libre échange complet et approfondi, Syvä ja laaja-alainen vapaakauppasopimus), jonka neuvottelut ovat alkaneet. Huomionarvoista on, että EU pyrkii solmimaan vapaakauppasopimuksen *niin pian kuin mahdollista* (Euroopan komissio 27.3. 2014, 13; 25.3.2015c, 11). Toistaiseksi sopimusta ei kuitenkaan vielä ole solmittu. Mitä aiemmin sopimus tehdään, sitä pikemmin EU ja Tunisia pääsevät hyötymään sen tuomista taloudellisista mahdollisuuksista. Sopimuksen tavoitteena on "parantaa kauppa- ja investointimahdollisuuksia, ja lisätä integraatiota kumppaneiden välillä" (Euroopan komissio 25.3.2015c, 11). EU:lla ja Tunisialla on jo vapaakauppasopimus tietyille teollisuustuotteille (Euroopan komissio 15.5.2012, 5) ja tätä vapaakauppasopimusta on suunniteltu laajennettavan.

EU pyrkii saamaan naapurimaiden kanssa solmittavilla vapaakauppasopimuksilla saman vaikutuksen kuin mitä sen omalla alueella on tapahtunut. Euroopassa maailmansotien jälkeen solmittu hiili- ja teräsyhteistyösopimus ja sitä seurannut yhteisen talousalueen kehittäminen on johtanut vähitellen integraation syventymiseen myös muilla osa-alueilla, mutta ennen kaikkea se on johtanut keskinäisriippuvuuden syntyyn, mikä on taannut rauhan sodista kärsineessä maanosassa. EU pyrkii vapaakaupalla vaikuttamaan muuhunkin yhteiskuntaan, vakauttamaan sitä ja luomaan vaurautta. EU:n oma esimerkki on osoittanut kaupan esteiden purkamisen olevan hyvä keino vakauden luomiseen. Jos tämä on onnistunut Euroopassa, miksei se voisi onnistua muidenkin maiden välillä. Lähialueen maita voisi saada hyvinkin tiiviisti integroitua EU:n vapaakauppa-alueeseen, vaikka mahdollisuutta unionin jäsenyyteen ei varsinaisesti ole. Vähempikin yhteistyö tosin riittäisi matkalla kohti EU:n tavoitetta. EU näkee talousyhteistyön hyvin kokonaisvaltaisena. Ainakin pitkällä tähtäimellä vapaakauppasopimuksen solmimisella voisi olla positiivisia vaikutuksia koko yhteiskuntaan, ei pelkästään talouteen (Euroopan komissio 25.3.2015a, 11), kun ajatellaan EU:n toimintamallien ja standardien soveltamista, hyvää (julkis)hallintoa ja toki kaikkia muita talouskasvun tuomia positiivisia vaikutuksia. Nämä tavoitteet ovat kuitenkin vielä kaukana tulevaisuudessa. Joka tapauksessa vapaakauppa-alueen luomisella on paljon laajempi merkitys, kuin vain talouskasvun luominen ja kaupan lisääminen.

Vielä kaukaisempana tavoitteena EU toivoisi myös Pohjois-Afrikan ja mahdollisesti Lähi-idän alueen sisäistä taloudellista integraatiota. EU:n alueella taloudellinen integraatio on taannut rauhan ja vakauden ja se on hyödyttänyt aluetta monin eri tavoin. Samoin taloudellinen integraatio Pohjois-Afrikassa, Lähi-idässä ja muilla EU:n naapurialueilla helpottaisi kaupankäyntiä sekä loisi työpaikkoja ja vaurautta (Euroopan komissio 8.3.2011, 10-11). Alue on kuitenkin yksi maailman vähiten integroituneita (Euroopan komissio 25.3.2015a, 17). Kuten Yhdysvallat toisen maailmansodan jälkeen kannusti Eurooppaa integroitumaan taloudellisista ja turvallisuussyistä (Neuvostoliittoa ja kommunismia vastaan), EU:kin toivoo nyt Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän alueen tiiviimpää integroitumista (Youngs 2014, 62). Tästä olisi hyötyä taloussopimusten solmimisessa sekä terrorismin vastaisessa taistelussa ja turvallisuustilanteen parantamisessa. Komissaari Fülen mukaan ”alueelliset ongelmat vaativat alueellisia ratkaisuja” (Füle 7.2.2014, 3). Alueella olisi ainakin kielellisesti, ja mahdollisesti kulttuurisista ja historiallisista syistä potentiaalia integroitumiseen, mutta poliittisista realiteeteista johtuen ajatus tuntuu melko utopistiselta. Jo Pohjois-Afrikan alueelle,

puhumattakaan koko Lähi-Idästä, mahtuu monta hyvin erilaista valtiota, Libyan konfliktista Egyptin kiristyneeseen tilanteeseen, lupaavalta vaikuttavaan Tunisiaan, ja suurilta muutoksilta säästyneisiin Algeriaan ja Marokkoon. Näiden maiden integroituminen on vielä kaukainen haave, joten EU keskittyy vahvistamaan kahdenvälisiä suhteita naapurialueen maiden kanssa. EU on pyrkinyt ohjaamaan alueen integraatiota esimerkiksi Välimeren unionin kautta. Vuonna 2008 perustettuun Unioniin kuuluu EU:n jäsenmaiden lisäksi Välimeren rantavaltioita Pohjois-Afrikasta ja Lähi-idästä.

EU:n mukaan vapaakauppasopimukset vauhdittaisivat talouskasvua, mutta sillä olisi myös muita positiivisia vaikutuksia koko Pohjois-Afrikan alueella niin demokratian, vakauden kuin turvallisuuden kannalta (Euroopan komissio 8.3.2011, 8-9; 25.3.2015a, 10). Poliittisista syistä EU kuitenkin pysyttelee lyhyemmän aikavälin tavoitteessaan luoda kahdenvälisiä sopimuksia eri maiden tilanteisiin sopien. EU:a on kuitenkin kritisoitu *one-size-fits-all* politiikasta eli saman politiikan käyttämisestä hyvin erilaisten maiden kanssa. Kritiikistä on otettu viime vuosina oppia, ja EU on pyrkinyt lisäämään kumppanuusmaiden erityispiirteiden huomioonottamista ja eri mallien räätälöimistä eri maiden tarpeisiin naapuruuspolitiikassaan (Euroopan komissio 3.10.2012, 1; Füle 25.7.2013, 2).

6.1.2 Talouskasvu ja demokratiakehitys

Vapaakauppa-alueen luomisen lisäksi EU korostaa voimakkaasti talouskasvun ja demokratisoitumisen yhteyttä. Niinpä voidaan ajatella, että EU:n talouskasvuun tähtäävät monipuoliset toimet ovat myös demokratian edistämistä. Esimerkiksi Boix'n ja Stokesin tutkimuksen (2003) mukaan talouskasvu ja demokratia ovat vahvassa yhteydessä toisiinsa, ja EU:n asiakirjoissa käy ilmi samanlainen ajattelutapa. Esimerkiksi laajentumis- ja naapuruuspolitiikasta vastaava komissaari Stefan Füle sanoo Välimeren unionin ministerikokouksessa pitämässään puheessaan, että talouskasvu ei ole merkittävää vain vaurastumisen ja toimeentulon kannalta, vaan sillä on paljon laajempi yhteiskunnallinen merkitys poliittisen muutoksen aikaansaamiseksi (Füle 19.2.2014, 1). Sama todetaan myös muissa EU:n lausunnoissa (Euroopan komissio 27.3.2014, 7; 4.4.2013, 27).

Näiden puheiden mukaan EU ainakin pyrkii olemaan mukana Välimeren alueen kehityksessä, vaikka poliittinen tilanne ja demokratiakehitys olisikin jossain määrin

vakiintunut, kuten Tunisiassa. Tutkimusaineiston perusteella EU näkee tilanteen herkkyyden, ja tiiviin yhteistyön lopettaminen liian aikaisessa vaiheessa esimerkiksi kustannussyistä voisi johtaa vain vakavempiin ongelmiin. EU puhuu jatkuvasti kestävästä ja inklusiivisesta kehityksestä (esim. Euroopan komissio 8.3.2011, 7; 8.9.2014, 4; Füle 19.2.2014, 1), joka tarkoittaa sitä, että pelkkä talouskasvu ei riitä. Talouskasvusta ei ole hyötyä, jos sen vaikutukset jäävät vain pienen ryhmän saataville. Kaikkein köyhimpienkin, mahdollisesti yhteiskunnan ulkopuolelle jääneiden, olisi saatava osansa talouskasvun hyödyistä. Tunisiassa onkin koettu suurta eriarvoisuutta kansannousun jälkeen ja muutoksen hyödyt eivät ole ulottuneet kaikkien väestöryhmien saataville (Muasher ym. 2016a, 1). EU pyrkii olemaan mukana jakamassa kehityksen ansioita tasaisemmin. Näin myös yhteiskunta säilyy vakaampana ja uusilta protesteilta ja levottomuuksilta voidaan välttyä. Kestävä kehitys tässä kontekstissa tarkoittaa sitä, että toimet ja kasvu eivät ole vain väliaikaisia, vaan että muutokset tehdään pitkälle tähdäten, mahdollisesti rakenteita muuttaen eikä niin että hyödyt näkyvät vain lähitulevaisuudessa. EU huomioi kestävyuden ja inklusiivisuuden ainakin puheissaan, ja tunnustaa sen tärkeyden, että talouskasvua tarkastellaan muutenkin kuin pelkkiä numeroita katsomalla (Füle 19.2.2014, 2). Myös Muasher ym. (2016a, 7) peräänkuuluttavat taloudellista lähestymistapaa sosiaalisiin ja poliittisiin haasteisiin. Työpaikkojen luominen ja vaurauden lisääminen ovat tärkeitä ennen kaikkea vakauden ja hyvinvoinnin kannalta. On tärkeää huomata, mistä talouskasvu koostuu ja miten sen tulokset jakaantuvat koko yhteiskunnassa. Kuten EU:ssa on huomattu, tämä on tietysti helpommin sanottu kuin tehty.

Kestävä ja inklusiivinen talouskasvu on demokratiakehityksen kannalta tärkeää (Füle 19.2.2014, 1). Jos talouskasvu jää vain pienen joukon hyödyksi, on aihetta epäillä, onko hallinnossa tehty tarpeeksi tulojen jakamiseksi vai kerääkö eliitti voitot vain itselleen. Mitä tasaisemmin talouskasvu jakaantuu koko yhteiskuntaan, sitä vakaampaa yhteiskunnallista kehitystä voidaan ennustaa (ks. esim. Boix and Stokes 2003). Tähän perustuu demokratian ja talouskasvun yhteys. Tunisiassa työttömyyden ehkäisyn ja inklusiivisen kasvun kanssa on vielä paljon työtä. Demokratiakehitys ei ole tuonut toivottua taloudellista kehitystä. ”Meillä on vapaus, mutta vapautta ei voi syödä”, toteaa Guardianin haastattelema työtön vastavalmistunut (The Guardian 22.1.2016).

Kun maassa on suuri yhteiskunnallinen muutos meneillään, on samalla uudistettava kaikkia osa-alueita. EU pyrkii korruption vähentämiseen ja hallinnon läpinäkyvyyden lisäämiseen Tunisiassa (Euroopan komissio 4.4.2013, 17). Tämä on tärkeää kahdestakin

syystä. Ensinnäkin uusi hallinto ja sen rakenteet joutuvat ansaitsemaan kansan luottamuksen. Vapaat ja rehelliset vaalit eivät riitä, vaan ne ovat vasta alku yhteiskunnan muutokselle. Muutos ei saa pysähtyä vaaleihin, vaan uudistusten on jatkuttava hallinnossa ja sen on näyttävä, jotta yhteiskunnan vakaus säilyy. EU pyrkii nimenomaan tukemaan oikeuslaitoksen uudistuksissa, läpinäkyvyyden lisäämisessä ja korruptionvastaisessa taistelussa (Euroopan komissio 8.3.2011, 5). Yksi tapa osoittaa muutokset on esimerkiksi vähentää harmaata taloutta ja käyttää verovarot hyödyllisesti ja tehokkaasti kaikkien hyväksi. Lisäksi monilla muilla taloudellisilla keinoilla voi osoittaa muutosten onnistumisen ja hallinnon suhtautumisen niihin vakavasti. Kuten edellisessä kappaleessa totesin, tästä on EU:lle itselleen hyötyä sen pyrkiessä parantamaan Tunisian investointi- ja liiketoimintaolosuhteita.

Toiseksi EU pyrkii muokkaamaan Tunisiaa omiin taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin standardeihin sopivaksi. Pääasiana ovat tietysti korruption vähentäminen ja liiketoimintaympäristön reilut toimintatavat, jotka helpottavat investointeja ja kauppasuhteiden kehittymistä (Euroopan komissio 4.4.2013, 24-30; Füle 19.2.2014, 2). Samoin Tunisian hallitus näkee ulkomaisten investointien olevan tärkeää taloudelliselle kehitykselle. Lakimuutoksilla se pyrkii takaamaan ulkomaisten sijoittajien sitoutumisen ja osoittamaan, kuinka tärkeitä pitkäjänteiset investoinnit ovat maan kehitykselle (Muasher ym. 2016a, 7). EU:n omat intressit ja arvot yhdistyvät tällaisessa politiikassa. EU auttaa Tunisian yhteiskuntaa kehittymään ja edistämään siellä toimivaa taloudellista ympäristöä, mutta se tekee sen omiin standardeihin nojaten ja omaa etuaan ajaen. EU ja sen jäsenmaat hyötyvät hyvistä sijoitus- ja tuottomahdollisuuksista. Kauppaa on helpompi tehdä, jos yhteiskunta jossain määrin rakentuu yhteisille standardeille, noudattaa hyvän hallinnon periaatteita eikä rahaa mene korruptioon.

EU yhdistää hallinnon ja taloudellisten instituutioiden vahvistamisen sekä koulutuksen ulkoisiin investointeihin ja maan houkuttelevuuteen kauppakumppanina. Oikeuslaitoksen uudistaminen, läpinäkyvyyden lisääminen ja korruption vastaiset toimet ovat tärkeitä demokratiakehitykselle. Ne lisäävät kotimaista ja ulkomaista sijoittamista ja näkyvät ihmisten jokapäiväisessä elämässä. (Euroopan komissio 8.3.2011, 5.) Tämä tarkoittaa sitä, että EU:n pyrkimyksenä ei ole vain saada aikaan talouskasvua, vaan muuttaa koko hallinnon rakenteita ja luoda vahvoja instituutioita, jotka tukevat ja valvovat yritysten toimintaa sekä taloutta muutenkin. EU tarjoaa apuvälineitä instituutioiden ja julkishallinnon vahvistamiseen. Apuvälineitä tarvitaan, jotta talous toimisi hyvin ja inklusiivisesti, jotta kasvu olisi kestävä ja jotta muutoksia olisi helpompi ennustaa.

Samalla EU rakentaa itselleen sopivaa ympäristöä lähialueellaan. (Euroopan komissio 8.3.2011, 5-6.)

EU pyrkii vaikuttamaan Tunisian yhteiskunnalliseen kehitykseen tukemalla parempien kauppaolosuhteiden kehittymistä. EU tukee Tunisian kehitystä sopivien kriteerien saavuttamiseksi, jotta vapaakauppasopimus voidaan tulevaisuudessa solmia. Tämä toki hyödyttää EU:n etuja, ja helpottaa kaupankäyntiä sikäli, että Tunisia lähestyy EU:n omia standardeja kaupankäynnissä. Lisäksi myös Tunisian yhteiskunta hyötyy tällaisesta kehityksestä ja nämä toimet auttavat mahdollisesti talouskasvua.

Talouskasvun ja demokratian yhteisvaikutuksesta puhutaan paljon. On selvää, että demokratiakehitys on vaarassa, jos vaikutus ei näy muualla kuin puheissa eikä talous lähde kasvuun. EU voi tässä suhteessa onnistua tai epäonnistua merkittävästi. Se voi joko auttaa Tunisiaa taloudellisin keinoin ja työntää sitä eteenpäin, tai valita väärin ja jättää Tunisia liian vähälle huomiolle. Tunisian yhteiskunnallinen kehitys ei tietenkään ole pelkästään EU:n harteilla, mutta Tunisian tapauksessa voisi olla mahdollisuus toimivaan yhteistyöhön ja sopivaan ulkopuoliseen apuun demokraattisen muutoksen vahvistamiseksi. EU:n puheissa tulee paljon esille talousyhteistyön ja talouskasvun hyödyt, mutta keinoista näiden hyötyjen saavuttamiseksi ei puhuta niin paljon. Eri keinojen toimivuuden näkee vasta vuosien kuluttua.

Vaikka EU pyrkii omien sanojensa mukaan olemaan mukana Tunisian taloudellisessa kehityksessä, Tunisian kumppaneilta vaaditaan edelleen tiivistä yhteistyötä Tunisian hallinnon kanssa niin talouden kehittämiseksi, korruption kitkemiseksi kuin julkishallinnon uudistuksissa (Muasher ym. 2016a, 2). EU on yksi Tunisian tärkeimmistä kumppaneista, joten sillä voidaan nähdä olevan merkittävä osuus Tunisian kehityksessä. Samoin Tocci näkee EU:lla olevan hyvät mahdollisuudet Tunisian tukemiseen ja hän vaatii EU:lta vastuullista ulkopolitiikkaa, pragmatismia ja realismia (Tocci 2014, 5 ja 7).

6.1.3 Muut taloudellisen tuen keinot

Taloudellisesta yhteistyöstä puhuttaessa ei voida unohtaa suoraa rahallista tukea, jota EU antaa Tunisian hallinnolle ja eri yhteiskunnallisille toimijoille, kuten yrityksille ja kansalaisjärjestöille. Esimerkiksi 4.9.2014 julkaistussa muistiossa EU kertoo myöntäneensä Tunisialle 300 miljoonaa euroa makrotalouden tukea, ja syiksi tuen antamiseen EU mainitsee epävakaa ulkoisen taloudellisen ympäristön, viitaten EU:n

taluskriisiin, sekä poliittisen muutosprosessin. Kansannousun vuonna 2011 avustusta on annettu muun muassa vaalien toimittamiseen, kansalaisjärjestöille, perusvapauksien takaamiselle sekä alueelliselle kehitykselle (Euroopan komissio 23.8.2011, 1).

Vuonna 2014 taloudellista tukea on myönnetty 169 miljoonaa euroa talouden elvyttämiseen, oikeuslaitoksen uudistuksiin, audiovisuaalisen median vahvistamiseen, sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen, lähiöiden kehittämiseen, rajavalvontaan ja kansainväliseen siirtolaisten suojeluun sekä assosiaatiosopimuksen toimeenpanon tukemiseen (Euroopan komissio 25.3.2015d, 2). Lisäksi vuonna 2011 avustusta ovat saaneet esimerkiksi SPRING-ohjelma (Support for Partnership, Reforms and Inclusive Growth), köyhimmät Tunisian alueet, Erasmus Mundus -opiskelijavaihto-ohjelma sekä naapurialueen kansalaisyhteiskuntapalvelu (Neighbourhood civil society facility) (Euroopan komissio 27.9.2011, 1).

EU toteuttaa avustuksissaan *more for more* -periaatetta, joka tarkoittaa sitä, että mitä paremmin ja nopeammin demokraattiset uudistukset etenevät, sitä enemmän EU tukee maata avustuksin (Euroopan komissio 20.3. 2013, 3; 25.3.2015c, 5). Laajentumiskomissaari Fülen (31.3.2014, 2) mukaan yhtäkään kumppanuusmaata ei jätetä huomiotta, mutta yhteistyötä voidaan tiivistää ja suhteita vahvistaa niiden maiden kanssa, jotka sitoutuvat ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamiseen. Tutkimusmateriaalista löytyy kuitenkin viitteitä periaatteen ongelmallisuudesta. *More for more* -periaate kertoo EU:n sitoutumisesta sen ydinarvoihin, mutta sen ei kuitenkaan olla nähty luovan tasa-arvoista ilmapiiriä eikä se ole onnistunut toimimaan porkkanana kumppanuusmaiden uudistuksissa (Euroopan komissio 4.3.2015a, 4). Lisäksi nähdään riskinä, että laajamittainen tuki Tunisialle lopetetaan liian varhain, jos maan tilanteen katsotaan olevan tarpeeksi hyvä muihin alueen maihin verrattuna. Pitkäjänteinen tuki olisi kuitenkin äärimmäisen tärkeää, sillä Tunisian talous ei vielä ole vakaalla pohjalla ja sosioekonomiset jännitteet ovat vahvasti esillä. (Muasher, Pierini ja Djerassi 2016b, 6.)

EU tukee pk-yrityksiä avustuksin ja ennen kaikkea lainoin. EU näkee pk-yritykset tärkeimpinä työpaikkojen luojina (Euroopan komissio 8.3.2011, 7; 25.3.2015c, 9), joten se haluaa tukea niitä talouskasvun aikaansaamiseksi, mutta myös sosiaalisista syistä (Euroopan komissio 27.3.2014, 7). Yrityksiä tuetaan myös helpottamalla tunisialaisten ja eurooppalaisten yritysten yhteistyötä ja kaupankäyntiä sekä vähentämällä sääntelyä ja byrokratiaa (Euroopan komissio 28.11.2012, 1). Yhteistyötä pyritään lisäämään erityisesti turismin ja maatalouden alalla. (Euroopan komissio 28.11.2012, 1; 19.11.2012,

1; 25.3.2015a, 9). Tärkeää on myös markkinoille pääsyn helpottaminen ja paikallisten toimijoiden laaja huomioiminen. (Muasher ym. 2016a, 1). Ongelmina ovat vielä olleet myös yritysten hankaluudet saada luottoa, byrokratia sekä epätasa-arvoinen viranomaisvalvonta (Aliriza 2016). Vanhasta hallinnosta ovat jääneet rasitteeksi massiivinen byrokratia ja kaikkialle ulottuva korruptio (Muasher ym. 2016a, 1). Vaikka Tunisia on muuttunut demokraattisemmaksi ja ylimmät poliittiset toimijat ovat löytäneet monessa asiassa konsensuksen, koko yhteiskunnan läpileikkaavat muutokset vaativat vielä paljon työtä, määrätietoisuutta ja tahtoa. EU:lla, kuten muillakin ulkopuolisilla toimijoilla, on mahdollisuus olla mukana tukemassa muutosta.

Suuren muutoksen läpikäyneessä maassa on tärkeää saada luotua ihmisille vakaat olot ja usko tulevaisuuteen. EU näkee erityisesti työttömyyden sosiaalisten vaikutusten olevan merkittäviä, sillä jos ihmiset jäävät liian pitkäksi aikaa työttömiksi, he saattavat kokea sen olevan uuden hallinnon ja demokraattisten uudistusten syytä. Työllisyysasteella voidaan nähdä olevan suora yhteys maan vakauteen, ainakin Tunisian kaltaisessa kansannousun hiljattain nähneessä maassa. EU korostaa inklusiivisen ja kestäväen talouskasvun merkitystä, joten työllisyyteen on panostettava entistä enemmän, jotta demokratisoitumiskehitys ei vaarantuisi. Riskinä on, että työn puuttuessa monet syrjäseutujen asukkaat, erityisesti nuoret, hankkivat ennen pitkää vaihtoehtoista tekemistä. Voi olla houkuttelevaa esimerkiksi osallistua mellakointiin ja protesteihin, työskennellä niin sanotulla epävirallisella sektorilla eli maksamatta veroja tai jopa liittyä radikaaleihin islamistiryhmiin paremman puutteessa (Muasher ym. 2016b, 7).

Muasher, ym. (2016a, 7) viittaavat Tunisian investoinnista, kehityksestä ja kansainvälisestä yhteistyöstä vastaavan ministeri Fadhel Abdelkefin haastatteluun¹, jossa Abdelkefi toteaa taistelun työttömyyttä vastaan olevan yhtä tärkeää kuin taistelun terrorismia vastaan. Erityisesti nuorisotyöttömyys ja syrjäytyminen voi johtaa paljon vakavimpiin, laaja-alaisempiin ja pitkäkestoisempiin sosiaalisiin ongelmiin kuin terrorismi-iskut ja näiden ongelmien ratkaisu voi olla paljon vaikeampaa. Työttömyys ja syrjäytyminen voivat johtaa turhautumiseen, väkivaltaan, eriarvoistumiseen ja jopa ääriryhmiin liittymiseen. Työttömyyden torjuminen on samalla terrorismin torjuntaa. Epätasa-arvoisuus on jo suuri ongelma Tunisiassa, sillä alueiden väliset erot työttömyyden ja taloudellisten mahdollisuuksien suhteen ovat suuria. Tunisian työttömyysaste vuonna 2015 oli 20 prosenttia ja nuorisotyöttömyys vielä korkeampi

¹ Haastattelu saatavilla arabiaksi https://www.youtube.com/watch?v=ShuXbGF_PjQ [haettu 4.4.2017]

(Aliriza 2016). Alueelliset erot on otettava huomioon, ja on autettava erityisesti marginalisoituneita alueita, jotka kärsivät työttömyydestä ja syrjäytymisestä eniten (Muasher ym. 2016a, 2, Aliriza 2016).

Työpaikkoja luomalla voidaan edistää turvallisuutta ja vakautta yhteiskunnassa, erityisesti nuorisotyöttömyyttä ehkäisemällä. EU:n mukaan "tuleviin sukupolviin investoiminen on tärkeää, jotta voidaan varmistaa vahva pohja yhteiskunnalliselle muutokselle ja talouden kehittymiselle" (Euroopan komissio 25.3.2015a, 13). Jos nuoret saavat koulutuksensa mukaista työtä ja he kokevat kuuluvansa yhteiskuntaan, ääriryhmiin liittymisen ja radikalisoitumisen riski pienenee. Taloudellinen tuki lähialueen maille voi myös vähentää elintasopakolaisten määrää EU:n alueella. Tunisiasta tosin ei ole ollut kovin suurta pakolaisvirtaa Eurooppaan, mutta samanlaisesta yhteistyöstä muiden alueen maiden kanssa olisi Euroopalle hyötyä. Tunisia toimii hyvänä esimerkkinä alueen muille maille (Euroopan komissio 29.9.2011, 1). Talouskasvun vaikutukset Tunisiassa ovat merkittävämpiä vakauden ja turvallisuuden kuin maahanmuuton kannalta. Työpaikkojen luominen on siis tärkeää selkeästi myös turvallisuuden ja vakauden edistämiseksi. Käsittelen EU:n turvallisuusintressejä lisää seuraavassa luvussa.

6.2 Turvallisuuspolitiikka vakauden ja demokratian luomisen välineenä

Talouden ohella EU:n tärkeänä intressinä on oman alueen turvallisuuden takaaminen. Tutkimusmateriaalissa on huomionarvoista, että EU niputtaa yhteen muuttoliikkeen, liikkuvuuden ja turvallisuuden (migration, mobility, security) (esim. Euroopan komissio 4.4.2013, 18; 3.3.2014, 1; 25.3.2015 b, 12). Nämä kolme teemaa on yhdistetty EU:n naapurisuuspolitiikassa yhdeksi kokonaisuudeksi, mikä kuvaa EU:n ajattelua maahanmuutosta ja liikkuvuudesta Välimeren alueella. EU puhuu maahanmuutosta melko ympärilyöreästi ja se käsittää liikkuvuuden ja muuttoliikkeen hyvin laajasti. Samassa yhteydessä puhutaan niin pakolaiskriisistä kuin viisumihelpotuksista, erilaisista liikkuvuusohjelmista ja ihmistenvälisistä (people-to-people) kontakteista. Nämä asiat eivät kuitenkaan suoraan liity toisiinsa, vaan ne linkittyvät vain EU:n politiikan ja linjausten vuoksi. EU yhdistää tämän kaiken saman otsikon alle ikään kuin ne olisivat yhtä tärkeitä, mutta selkeästi oman alueen turvallisuus ja pakolaiskriisin hoitaminen ovat EU:n suurimpina intresseinä. Tärkeimpinä tavoitteina EU:lla ovat lähialueen vakauden lisääminen, terrorismin torjunta sekä pakolaiskriisin hallinta. Samaan ongelmaan kiinnittää huomiota myös esimerkiksi Sinkkonen (2014, 238-239).

EU:n intressinä on ehdottomasti myös vakaa lähialue. Vakaus on tärkeää erityisesti Euroopan oman turvallisuuden ja maahanmuuttotilanteen kannalta, lähialueen ihmisoikeustilanteen ja demokratiakehityksen edistämiseksi sekä taloudellisen toimintaympäristön parantamiseksi (Euroopan komissio 4.3.2015a, 6). Samalla kun EU edistää omaa turvallisuuttaan pyrkimällä lisäämään vakautta lähialueellaan, se myös työskentelee turvallisemman ja luotettavamman yhteiskunnan puolesta Tunisiassa. Seuraavaksi esitellyt toimet EU:n alueen turvallisuuden parantamiseksi ovat myös keinoja vakauttaa lähialuetta.

6.2.1 Terrorismin torjunta

Esimerkkeinä Tunisian turvallisuustilanteesta ovat kaksi turisteja vastaan suunnattua terrori-iskua vuoden 2015 aikana, yksi pääkaupungissa Tunisissa, toinen turistikohte Soussessa (Helsingin sanomat 19.3.2015 ja 26.6.2015), ja yksi hallintoa vastaan suunnattu terrori-isku marraskuussa 2015 (HS 25.11.2015). Iskujen taustalla ovat olleet Libyasta käsin toimineet terroristit, mahdollisesti terroristijärjestö Isisin kouluttamat radikalisoituneet tekijät. EU on huolissaan omien kansalaistensa turvallisuudesta sekä sen lähialueella lisääntyvästä terroriuhasta. Terrorismin kierre voi voimistuessaan olla hyvin vaarallinen ja EU pyrkii puuttumaan tähän ajoissa. Öljyntuojamaa Tunisian yksi tärkeimmistä elinkeinoista on turismi (Euroopan komissio 27.3.2014). Matkailijat ovat kaikonneet terrorismiuhan tai muuten epävakauden vuoksi ja yhä useampi turismista elinkeinonsa saanut on joutunut työttömäksi ja on jopa vaarassa syrjäytyä. Työttömät ja syrjäytyneet ovat terroristijärjestöjen kohteena uusien jäsenien rekrytoinnissa. On hälyttävää, että Tunisiasta on lähtenyt Isisin riveihin enemmän taistelijoita kuin mistään muusta maasta (Foreign Policy 7.8.2016). Jos työpaikkoja ei synny turismin alalle, niitä olisi äärimmäisen tärkeä luoda mille tahansa muulle alalle. Tältä osin talous ja turvallisuus ovat tiiviisti kytköksissä, ja oman turvallisuutensa kannalta EU:lle on edullista olla mukana tukemassa monipuolisesti Tunisian taloudellista kehitystä, ja pyrkiä luomaan sille mahdollisimman hyvät ja vakaat olosuhteet. Näissä toimissa yhdistyvät EU:n talous- ja turvallisuusintressit sekä pyrkimys edistää demokratiaa ja muita sen arvoja, kuten hyvää hallintoa ja oikeusvaltioperiaatetta Tunisiassa ja muualla lähialueella.

Keinoja EU:n ja Tunisian yhteistyöhön terrorismin torjumiseksi ovat esimerkiksi (tiedustelu)tiedonvaihto, parhaiden käytäntöjen jakaminen (best practices), rahaliikenteen valvonta, korruption ja rahanpesun kitkeminen terrorismin rahoituksen

estämiseksi (Euroopan komissio 4.4.2013, 17), rajavalvonnan lisääminen, Tunisian turvallisuussektorin uudistaminen ja vahvistaminen sekä oikeuslaitoksen vahvistaminen (Euroopan komissio 25.3.2015a, 8). Kansainvälisten sopimusten allekirjoittaminen ja toimeenpano (Euroopan komissio 4.4.2013, 10) liittyen esimerkiksi joukkotuhoukaseisiin, pienikaliiberisiin aseisiin, laittomaan asekauppaan, ihmiskauppaan, ihmissalakuljetukseen ja siviilien suojeluun ovat EU:n tavoitteina turvallisuussektorilla. Näillä osa-alueilla EU:lla on selvät askeleet siitä, miten yhteistyössä mennään eteenpäin. Se käy ilmi EU:n vuosien 2013-2017 toimintasuunnitelmasta Tunisian kanssa. Kun taas puhutaan turvallisuudesta yleisellä tasolla, ilmaisut ovat kovin epäselviä, (esim. "...edistää rauhankumppanuuden ja turvallisuuden kehittämistä Afrikassa molempien osapuolien intressit huomioiden", Euroopan komissio 4.4.2013, 10). Turvallisuutta ja puolustusta käsiteltäessä ollaan hyvin lähellä valtion suvereniteetin ydintä ja ulkopuolisen toimijan puuttuminen turvallisuuteen voidaan kokea ongelmana, varsinkaan kun kyse ei ole erityisen hauraasta valtiosta. Niinpä kun puhutaan kansainvälisistä sopimuksista, joihin sitoutuminen ja joiden toimeenpano ovat yksiselitteisempiä, EU voi helpommin olla tukemassa ja edesauttamassa niiden toimeenpanoa. Tämä on yksi osa-alue, jolla EU voi olla edistämässä Tunisian demokratiakehitystä, eli edistämässä omia arvojaan, mutta jolla se voi myös parantaa omaa turvallisuustilannettaan.

EU korostaa turvallisuuden lisäämistä monessa eri yhteydessä ja se on erityisesti sisäpoliittisesti ollut entistä merkittävämpi teema viime vuosina. Terrori-iskut Ranskassa, Belgiassa ja Saksassa sekä levottomuutta tuova pakolaiskriisi vaikuttavat EU:n ulkopoliittikkaan Tunisian kanssa. EU näkee Tunisian entistä tärkeämpänä kumppanina terrorismin torjunnassa ja pakolaiskriisin hoitamisessa. Terrori-iskut ovat uhkana niin EU:n kuin sen naapurimaiden alueella, joten yhteistyön tekeminen on loogista.

6.2.2 Maahantulon rajoittaminen

Vuosien 2015 ja 2016 aikana Välimeren yli Eurooppaan tulleiden pakolaisten määrä on noussut moninkertaisesti edeltäviin vuosiin verrattuna, mikä on aiheuttanut sisäpoliittisia ongelmia, uusia turvallisuushahioita, yhteenottoja eri poliittisten ryhmien edustajien välillä sekä keskustelua pakolaisten oikeuksista ja turvallisuudesta salakuljettajien kyydissä. Pakolaiskriisin alussa suurin osa pakolaisista saapui Turkin kautta Kreikkaan, mutta huhtikuussa 2016 Turkin kanssa solmitun pakolaissopimuksen jälkeen pakolaisten

pääasiallinen reitti on siirtynyt Libyan ja Italian välille Tunisian naapuriin. Salakuljettajat käyttävät hyväkseen Libyan kaoottista sisäpoliittista tilannetta.

EU:n laajan tulkinnan mukaan liikkuvuudessa ja maahanmuutossa on kysymys myös turvallisuudesta. EU edellyttää turvallisuuspolitiikassa kuten muillakin aloilla vastavuoroisuutta. Vaikka EU:n alueelle tulevien pakolaisten joukossa ei juuri ole Tunisian kansalaisia, Tunisia on yksi mahdollisista kauttakulkumaista, ja siksi EU:n maahanmuuttopolitiikka on tärkeä osa yhteistyötä Tunisian kanssa. Toisaalta esimerkiksi Ylen dokumentissa kerrotaan tunisialaisista, jotka suunnittelevat lähtevänsä meren yli Italiaan, jos töitä ja toimeentuloa ei löydy (Yle 2016). Jotta EU voisi helpottaa tunisialaisten ja muiden kumppanuusmaiden kansalaisten maahantuloa, se vaatii kumppaneilta parempaa rajavalvontaa, hallitsemattoman (irregular) ja laittoman maahantulon estämistä, ihmiskaupan ja ihmiskuljetuksen torjuntaa, palautussopimuksia sekä lainsäädäntöä tämän kaiken valvontaan (Euroopan komissio 8.3.2011, 7). Näillä toimilla EU yrittää lisätä omaa turvallisuuttaan, sillä se ei voi yksin valvoa Välimeren yli tulevia ihmismassoja, vaan yrittää saada eteläiset naapurit valvomaan paremmin rajojaan. Parempaan valvontaan liittyy myös mahdollisiin ääriyhtiin kuuluvien vaarallisten henkilöiden seulonta pakolaisten joukosta. Vastavuoroisesti EU helpottaa erityisesti opiskelijoiden, tutkijoiden ja liike-elämän edustajien viisumiensaantia ja auttaa Tunisiaa pakolais- ja turvapaikkajärjestelmän luonnissa ja hallinnoinnissa tuottaen näin molemminpuolista hyötyä (Euroopan komissio 4.4.2013, 18-19).

EU yrittää valvoa pakolaisten oikeuksia (Euroopan komissio 3.3.2014, 1; 4.3.2015b, 3) sekä edistää omaa turvallisuustilannettaan (Euroopan komissio 4.12.2013, 2). Kyse on ihmisoikeuksista, mutta myös vähintään yhtä paljon pakolaisjärjestelmien kehittämisestä tilanteen hallitsemiseksi sekä rikosten ja terrorismin torjunnasta. Tähän mennessä EU:lla ei ole juuri ollut keinoja hillitä tai torjua ihmiskuljetusta, joka on vaatinut tuhansien pakolaisten hengen. Välimeren ylitys on nimenomaan matkan suurin riski. Niinpä EU yrittää lisätä yhteistyötä naapuruston kanssa salakuljetuksen ehkäisemiseksi (Euroopan komissio 4.3.2015b, 5). Siitä olisi apua myös pakolaisvirtojen kontrolloimisessa ja sisäpoliittisten paineiden hillitsemiseksi, joita valtavat pakolaismäärät ovat Euroopan alueelle aiheuttaneet niin jäsenmaiden välillä kuin niiden sisällä.

Maaliskuussa 2014 solmittu liikkuvuusohjelma on yksi tärkeimmistä yhteistyömuodoista Tunisian kanssa (Euroopan komissio 3.3.2014, 1). Sen lisäksi että EU haluaa hillitä

pakolaismääriä, se toisaalta tarvitsee maahanmuuttajia. EU:lle on tärkeää saada lisää työvoimaa vanhenevaan maanosaan, mutta se vastaanottaisi tulijat mieluummin virallisia väyliä pitkin kuin täyteen pakattujen, merikelvottomien veneiden kyydissä salakuljettajien armoilla. Toki on kysymys myös rahasta, kun tulijoita ei tarvitsisi ensin majoittaa pakolaiskeskuksissa eikä heidän tarvitsisi käydä läpi turvapaikkaprosessia. EU ottaisi mielellään vastaan koulutettuja, työkykyisiä ja -ikäisiä maahantulijoita ja haluaisi saada hyödyn irti maahantulijoista. Liikkuvuusohjelman toteuttaminen ja viisumisopimusten solmiminen Tunisian kanssa ei tietenkään ratkaise pakolaiskriisiä, mutta yhteistyö auttaisi tilanteen hallitsemisessa. Kyse on vastavuoroisuudesta, mutta EU:n politiikka tässä tapauksessa voi tuntua jossain määrin tekopyhältä tai kaukaa haetulta. Kyse on kuitenkin suuresta kokonaisuudesta eri toimia, jotka EU on omien intressiensä mukaan – ehkä hieman väkinäisesti – yhdistänyt politiikkaohjelmaksi.

Näillä perusteilla etelästä Lähi-idästä tuleva muuttoliike on tiiviisti yhteydessä EU:n turvallisuuteen ja sisäpolitiikkaan. EU:n jäsenmaat pelkäävät maahantulijoiden tuovan tulleessaan radikaaleja ääri-ideoita, erityisesti jos kotoutuminen epäonnistuu. Pelkona ovat myös mahdollisesti syrjäytyminen ja muut sosiaaliset ongelmat. Tähän mennessä ongelmia on ilmennyt myös EU-maiden välillä vastuunjakamisessa sekä EU-maiden sisällä politiikan kärjistymisenä ja vastakkainasettelun lisääntymisenä. Yhteistyö eteläisten naapurien kanssa on kuitenkin tärkeä osa koko mantereen sisäisessä ja ulkoisessa turvallisuudessa, liittyen pakolaisten oikeuksiin, terrorismiin, ihmiskalakuljetukseen, ihmiskauppaan ja kaikkeen muuhun ilmiöön liittyvään rikollisuuteen.

Liikkuvuusohjelma, pakolaiskriisin hallinta, Tunisian yhteiskunnan vakauttaminen ja muut toimet turvallisuuden edistämiseksi, ovat monimutkainen kokonaisuus EU:n ja Tunisian yhteistyössä. Yhteistyö pelkästään Tunisian kanssa ei kuitenkaan riitä, mutta se on jo hyvä alku.

6.2.3 Miten turvallisuus ja liikkuvuus liittyvät EU:n arvojen edistämiseen?

Mitä tulee EU:n arvopohjaiseen ulkopolitiikkaan ja turvallisuuden takaamiseen, Tunisia voi auttaa EU:a edistämään turvallisuutta pyrkimällä vakaaseen yhteiskuntaan, talouskasvuun ja työpaikkojen lisäämiseen, mitkä ehkäisevät erityisesti nuorten syrjäytymistä ja radikalisoitumista. Vakaus ja talouskasvu ovat kärkiteemoja EU:n

yhteistyössä Tunisian kanssa. Myös rajavalvonnan tehostaminen, yhteiskunnan turvallisuusrakenteiden vahvistaminen, kuten rikostorjunta ja oikeuslaitoksen vahvistaminen, ovat merkittäviä keinoja, joilla voidaan parantaa Tunisian, EU:n ja lähialueen turvallisuutta. Ongelmiin puuttuminen ja konfliktinratkaisu jo lähtömaissa olisi kaikin puolin toivottavampaa kuin siirtolaismassojen kontrollointi, ja EU:n voisi olettaa auttavan mielellään kumppanuusmaitaan rauhanrakentamisessa ja yhteiskuntien vakauttamisessa, varsinkin kun kysymys on Tunisiasta, jossa demokratiakehitys on ollut positiivista.

Vakaa ja rauhallinen naapurusto on EU:lle tärkeää, ja edistämällä demokratiaa ja ihmisoikeuksia tällä alueella, se edistää myös omaa turvallisuuttaan. Alueen konfliktit vaikuttavat Eurooppaan ja epävakaat olot voivat johtaa massamuuttoihin, ääriajatteluun, terrorismiin, huumerikollisuuteen ja muuhun rikollisuuteen kuten viime aikoina on nähty. Tästä kaikesta on harmia niin EU:lle kuin sen lähialueen maille, ja tiivis yhteistyö olisi paras keino näiden ongelmien torjumiseen (Arribas, Pieters ja Takács, 2013, 7). Myös Aliboni (2013, 3) puhuu siitä, miten EU:n oman alueen turvallisuus lisääntyy, jos lähiympäristössä on ”hyvin hallittuja” valtioita.

Omien kansalaisten turvallisuuden takaaminen EU:n alueella, ja ulkoapäin tulevan uhan torjuminen ovat EU:lle merkittäviä intressejä sen sisä- ja naapuruuspolitiikassa. On hieman erikoista, että EU yhdistää maahanmuuton ja liikkuvuuden jatkuvasti yhteen puheissaan ja tekemisissään, sillä vaikka liikkuvuudesta puhutaan paljon, turvallisuus korostuu paljon tärkeämpänä. Tämä käy ilmi tutkimusmateriaalin sanavalinnoista. Turvallisuutta voidaan lisätä puuttamalla maahanmuuttoon ja ihmisvirtoihin. Samalla EU voi edistää arvojensa mukaista ulkopolitiikkaa. Aineiston perustella voi tehdä sen päätelmän, että EU ainakin lausunnoissaan ottaa huomioon omat arvonsa, mutta ajaa myös omia intressejään. Esimerkiksi turvallisuustilanteen parantaminen lähialueella voi olla myös demokratian edistämistä. Kun EU tukee yhteiskuntaa vakaampaan suuntaan edistämällä oikeusvaltioperiaatteen noudattamista, läpinäkyvyyden lisäämistä, korruption kitkemistä, avoimuutta, sananvapautta ja median toimintaa, rikostorjuntaa ja oikeuslaitoksen uudistusta, vaikutukset voivat parhaimmassa tapauksessa näkyä laajalti Tunisian yhteiskunnassa lisäten vakautta, ihmisoikeuksia ja demokraattista hallintoa. Rikostorjunta, kuten ihmismalakuuljetuksen ja ihmiskaupan valvonta ovat ihmisoikeuksien edistämistä sekä EU:n oman turvallisuuden takaamista.

Kuten taloutta käsittelevässä luvussa totesin, talouskasvulla ja demokratialla on vahva yhteys. EU:n mukaan kestäväää talouskasvua ei voi olla ilman demokratiaa eikä demokratiaa ilman talouskasvua. Turvallisuus ja vakaus ovat yhtä lailla tiiviisti yhteydessä demokratiakehitykseen (Euroopan komissio 25.3.2015a, 8). Ainakin Tunisian tapauksessa demokratiakehitys voi vaarantua, jos riittävää vakauden tasoa ei saavuteta. Demokratiaa on vaikea saavuttaa, jos maa ei ole tarpeeksi vakaa ja turvallinen (Euroopan komissio 25.3.2015a, 3). Siksi nämä teemat ovat jatkuvasti esillä, kun puhutaan EU:n ja Tunisian välisestä yhteistyöstä.

6.3 Muita demokratian edistämisen keinoja

EU:n demokratian edistämistä Tunisiassa ei voida jättää vain analyysiin taloudesta ja turvallisuudesta. On tärkeää nostaa esiin talous- ja turvallisuusteemojen lisäksi kaksi muuta tutkimusmateriaalissa toistuvaa teemaa, joista käy ilmi, miten EU edistää arvojaan. Ne ovat kansalaisyhteiskunnan tukeminen sekä siihen liittyvä ihmisten välisten kontaktien edistäminen ja niitä toteutetaan monin eri keinoin.

EU näkee kansalaisyhteiskunnan tärkeänä yhteistyökumppanina Tunisiassa. Kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli nimenomaan demokraattisten arvojen ja ihmisoikeuksien edistämässä (Euroopan komissio 8.3.2011, 6; 27.3.2014, 2). Osoituksena tästä on myös Nobelin rauhanpalkinnolla vuonna 2015 palkittu kansalaisjärjestöistä koostunut kvartetti. EU tukee kansalaisyhteiskuntaa rahallisesti, edistämällä ja tukemalla yhteistyötä eurooppalaisten järjestöjen kanssa ja auttamalla kontaktien luomisessa kansojen välille Euroopan demokratia- ja ihmisoikeusvälineen (European Instrument for Democracy and Human Rights, EIDHR) kautta. EU näkee yhteistyön kansalaisjärjestöjen kanssa olevan tie vahvistaa demokratiaa läpi koko yhteiskunnan kaikkien tasojen eikä vain korkeimmalla poliittisella tasolla. EU ymmärtää koko kansan olevan tärkeässä asemassa demokraattisten toimintatapojen ja uuden yhteiskuntajärjestyksen vakiinnuttamisessa (Euroopan komissio 25.3.2015a, 7; 25.3.2015b, 3). Niinpä se haluaa antaa tukensa näitä periaatteita kunnioittaville järjestöille ja muille tahoille. Kansalaisyhteiskunnalla on tärkeä rooli sananvapauden, ihmisoikeuksien ja poliittisten käytäntöjen edistämässä sekä toimintatapojen luomisessa ja esimerkin näyttämässä, kun yhteiskuntaa luodaan uudelleen vuosikymmenten yksinvaltaisen hallinnon ja kansannousun jälkeen. Kansalaisjärjestöjen kautta demokratia ja politiikka tulevat ruohonjuuritasolle. Tätä kautta myös puolueet tavoittavat kaikki

kansan kerrokset. Kansalaisjärjestöjen yhteistyöhön kuuluu myös parlamentaarinen ja puolueiden välinen yhteistyö, joka ulottuu tavallisista ihmisistä valtion hallintoon (Euroopan komissio 4.4.2013, 9). EU tarjoaa uusille demokraattisille toimijoille esimerkiksi parlamentaarista tukea sekä mahdollisuuden päästä näkemään päätöksentekotyötä käytännössä EU:n ja jäsenmaiden parlamenteissa. EU on tarjonnut Tunisialle myös vaalitarkkailuapua, joka on hyvä konkreettinen esimerkki parlamentaarisesta, koko kansaa ja demokratisoitumisprosessia hyödyttävästä yhteistyöstä.

Ihmisten taikka kansojen välisten kontaktien luominen on yksi EU:n keinoista tuoda kumppaneita lähemmäs toisiaan ja EU puhuu paljon tästä yhteistyön transnationaalisesta tasosta. Kansalaisjärjestöyhteistyö EU:n ja Tunisian välillä on siitä yksi esimerkki, mutta siihen kuuluvat myös opiskelijoiden, tutkijoiden sekä liike-elämän edustajien liikkuvuuden ja kontaktien parantaminen (Euroopan komissio 10.6. 2014, 1). Sen lisäksi, että EU haluaa hallinnollisesti lisätä kauppaa ja investointeja, se myös pyrkii helpottamaan ihmisten liikkuvuutta ja kanssakäymistä kaupankäynnin edistämiseksi esimerkiksi helpottamalla viisumien saantia ja solmimalla liikkuvuussopimuksen (Euroopan komissio 3.3.2014, 1). Samaan ohjelmaan kuuluvat opiskelijavaihtojen lisääminen, tutkijoiden liikkuvuus ja tutkimusyhteistyö (Euroopan komissio 4.4.2013, 49-50). EU puhuu myös kulttuurisesta diplomatiasta, mikä tarkoittaa ihmisten tuomista yhteen eri kulttuurisia keinoja käyttäen, kuten rahoittamalla taideprojekteja, kannustamalla maanosien väliseen yhteistyöhön sekä lisäämällä nuorten ja opiskelijoiden vaihto-ohjelmia (Euroopan komissio 10.6.2014, 1). EU haluaa lisätä ihmisten kanssakäymistä lisätäkseen ymmärrystä, ajatustenvaihtoa ja näin edistää omia arvojaan ihmisten kautta eikä vain poliittisella tasolla (Euroopan komissio 27.9.2011, 1).

Vaikka yksi EU:n teemoista tutkimusaineistossa ja sen myötä sen ulkopoliitikassa on maahantulo, liikkuvuus ja turvallisuus (migration, mobility, security), on syytä erottaa toisistaan EU:n turvallisuusintresseihin liittyvä maahanmuutto ja muut liikkuvuuden muodot. Kuten luvussa 6.2 esitin, tärkeänä EU:n intressinä on hillitä tai edes jollain tavalla kontrolloida maahanmuuttoa kahdesta eri syystä. Ensinnäkin on tarpeen seuloa joukosta radikalisoituneita tai mahdollisesti radikalisoitumassa olevia yksilöitä, ja näin estää terrorismia Euroopan alueella. Toiseksi valtavilla ihmismassoilla on sisäpoliittisia vaikutuksia talouskriiseistä kärsivässä maanosassa kotouttamisen, työllistämisen ja turvapaikkaprosessin kannalta.

Kun EU puhuu kansojenvälisestä yhteistyöstä ja liikkuvuudesta, kyse on täysin eri asiasta. EU näkee kansalaisyhteiskunnan ja ihmistenvälisen kontaktien olevan tärkeitä demokraattisen ajattelun levittämisessä. Yhteydet esimerkiksi liikemiesten, opiskelijoiden, tutkijoiden sekä taide- ja kulttuuritoimijoiden välillä voivat toimia katalyytteinä demokratiakehityksessä (Euroopan komissio 27.3.2014, 1). Tällaisilla toimilla voi olla hyvin pitkälle meneviä vaikutuksia, mutta niillä ei juuri muuten ole tekemistä EU:n maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan kanssa. Jossain määrin toiminta on kuitenkin vastavuoroista. EU helpottaa viisumien saantia, jos Tunisia auttaa kriisin hoidossa tehostamalla salakuljetuksen ehkäisyä, tiukentamalla rajavalvontaa ja lisäämällä terrorismin torjuntaa (Euroopan komissio 3.3.2014, 1). Muuten painopiste EU:n näkökulmasta on ehdottomasti laittoman maahanmuuton hallinnassa ja rikostorjunnassa.

6.4 Arvoista ja intresseistä – miten kaikki sopii yhteen?

Tutkimuskysymyksiin viitaten olen tehnyt yhteenvedon EU:n käyttämisestä demokratian edistämiskeinoista Tunisiassa ja tutkinut, miten arvot ja intressit liittyvät yhteen EU:n demokratian edistämistoimissa. Tutkimustulokset osoittavat, että EU käyttää lähialuepolitiikassaan monia keinoja, jotka edistävät sekä EU:n omia intressejä että sen arvoja. Tämä näkyy selvästi sekä talous- että turvallisuusyhteistyössä. Talouskasvua edistetään monin tavoin, joita ovat esimerkiksi vapaakaupan edistäminen, työttömyyden ja syrjäytymisen ehkäisy, yritysten investointien ja rahoituksen helpottaminen, liikkuvuuden helpottaminen sekä liiketoimintaympäristön parantaminen oikeuslaitosta uudistamalla, läpinäkyvyyttä lisäämällä ja korruptiota kitkemällä. Talouskasvu taas edesauttaa hyvinvointia, yhteiskunnallista vakautta ja uskoa demokratiaan.

EU pyrkii parantamaan lähialueen taloudellista toimintaympäristöä liiketoiminnan helpottamiseksi. Se edistää omia standardeja niin teollisuudessa kuin hallinnossakin, mutta EU:n omien normien ja standardien edistämiseen kuuluvat myös arvot kuten hyvä hallinto ja korruption kitkeminen. Hallinnon muutoksista tulevia etuja ei voida katsoa vain EU:n hyödyksi ja omien intressien ajamiseksi, vaan ne edistävät yhteiskunnallista kehitystä myös Tunisiassa. Tietenkään mitään EU:n kannattamia muutoksia ei voida tehdä ilman Tunisian omaa halua ja sitoutumista uudistuksiin. EU on prosessissa mukana tukemassa, rahoittamassa, kannustamassa ja näyttämässä esimerkkiä.

EU edistää turvallisuuttaan rajoittamalla maahanmuuttoa, torjumalla ihmissalakuljetusta ja muuta rikollisuutta, tehostamalla EU:n ulkorajojen sekä Tunisian rajavalvontaa, helpottamalla liikkuvuutta ja torjumalla terrorismia. Nämä kaikki toimet tähtäävät EU:n oman turvallisuuden lisäämiseen, mutta ne edistävät myös Tunisian yhteiskunnallista kehitystä ja ihmisoikeuksia. Esimerkiksi terrorismi on alueellinen uhka, joka ei rajoitu vain yhden valtion alueelle. Sen ehkäisemiseksi tarvitaan laajaa yhteistyötä. Yhtenä tärkeimpänä ehkäisykeinona on inklusiivisen yhteiskunnallisen kehityksen tukeminen sekä syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisy. Koska EU:n talouskasvun edistämiseen ja turvallisuustilanteen parantamiseen tähtäävät toimet edistävät myös demokratiaa, hyvää hallintoa, ihmisoikeuksia ja muita EU:n arvoja Tunisiassa, niiden voidaan katsoa olevan demokratian edistämistä.

Kuten luvussa 3.3 olen esittänyt, ja viitaten Bridoux'n ja Kurjen teoriaan demokratian edistämisestä, intressien ja arvojen edistäminen eivät ole toisiaan poissulkevia politiikan menetelmiä. Niinpä voidaan todeta, että EU edistää sekä *materiaalisia* eli talous- ja turvallisuusintressejään että erikseen määriteltyjä arvojaan levittämällä ideologiaa demokraattisesta ja ihmisoikeuksia kunnioittavasta yhteiskunnasta Tunisiassa. Lisäksi demokraattinen ja vakaa yhteiskunta lähialueella on EU:n intressinä. EU kuitenkin edistää myös omaa etuaan yhdistämällä demokratiakysymyksen talous- ja turvallisuuskysymyksiin. Se haluaa hallita omalle alueelleen saapuvaa maahanmuuttajien määrää ja vähentää rikollisuutta ja terrorismia, jotka voivat uhata EU:n aluetta sekä sen Tunisiassa oleskelevia kansalaisia. Kaikkea tätä voidaan tehdä yhteistyössä Tunisian kanssa. Voidaan sanoa, että Tunisian yhteiskunnallisen tilanteen edistäminen ihmisoikeuksia, oikeusvaltiota, hyvää ja demokraattista hallintoa sekä muita EU:n arvoja edistämällä on looginen ulkopoliittikan toimintatapa. Samalla on mahdollista parantaa EU:n alueen turvallisuustilannetta ja EU:n jäsenmaiden kauppamahdollisuuksia maassa. Tällaisessa tilanteessa kaikki voittavat.

Tämän analyysin perusteella EU:n arvot ja intressit ovat tiiviisti kietoutuneet toisiinsa ulkopoliitikassa Tunisian kanssa. Alussa viittasin Bridoux'n ja Kurjen esiin nostamaan kysymykseen siitä, *miten* omia intressejä edistetään, ei vain siitä mitä tavoitteet ja intressit ovat. Intressejä voi edistää monella eri tapaa ja eri painoituksin. EU:n painotus on arvopohjainen. EU on joka tapauksessa normatiivinen toimija vain tiettyyn pisteeseen saakka, sillä täydellinen normatiivinen toimijuus on utopistinen käsite. Riippuu tilanteesta, kuinka hyvin arvoista pidetään kiinni ja milloin niistä joudutaan joustamaan.

7. LOPPUPÄÄTELMIÄ

Olen edellisessä luvussa luetellut laajasti EU:n eri keinoja edistää demokratiaa. Suurin osa keinoista ei kuitenkaan ole niin sanottuja suoria demokratian edistämiskeinoja, vaan monilla on myös muu päämäärä. Toisin sanoen olen esitellyt, miten EU:n eri yhteistyömuodot voivat edistää demokratiaa Tunisiassa, sillä EU:lla on kovin vähän suoria demokratian edistämiskeinoja. Lisäksi olen analysoinut, miten EU:n intressien edistäminen edistää myös sen arvoja.

Tärkeimpinä tavoitteina tulevat esiin EU:n turvallisuuden ja talouskasvun edistäminen, mutta ne eivät ole irrallisia demokratiakehityksen, ihmisoikeuksien ja vakauden edistämisestä. Talouskasvun lisääminen liiketoimintaympäristöä parantamalla ja hyvää hallintoa lisäämällä ovat hyödyllisiä keinoja niin Tunisian kuin EU:n kannalta. Lisäksi EU pyrkii olemaan mukana luomassa työpaikkoja ja uudistamassa talouden rakenteita. Talouskasvu ja työllisyyden nousu lisäävät vakautta ja näin ollen demokratian kestävyyttä, ehkäisevät syrjäytymistä ja mahdollisesti vähentävät ääriliikkeiden suosiota, mikä taas lisää turvallisuutta sekä EU-maissa että Tunisiassa. Myös muut turvallisuustoimenpiteet kuten rikostorjunta, terrorisminvastainen työ ja korruption kitkeminen auttavat sekä Tunisian kansalaisia että EU:n kauppasuhteita Tunisian kanssa. Suurimpana tavoitteena EU:lla on vapaakauppasopimuksen solmiminen Tunisian kanssa. Se lisäisi EU:n liiketoimintamahdollisuuksia, mutta pitkällä tähtäimellä sen voi myös nähdä lisäävän vaurautta Tunisiassa.

Monista positiivisista merkeistä huolimatta Tunisian taloudellinen kehitys ei ole kuitenkaan ollut niin nopeaa kuin tarvitsisi ja muutosten tiellä on paljon esteitä (Muasher ym. 2016a, 3). Carnegie-instituutin tutkijat Muasher, Pierini ja Djerassi (2016b, 9) puhuvat Tunisian hallinnon sekä kansainvälisten kumppaneiden antamista lupauksista, jotka vielä odottavat täyttymistä. Sosioekonomiset haasteet ovat valtavia ja maassa on vanhan hallinnon jäljiltä jäykät byrokraattiset rakenteet ja turhauttavan paljon korruptiota (Muasher ym. 2016a, 1). Byrokratia ja korruptio ovat nimenomaan pienten ja keskisuurten yritysten toiminnan hidasteina, vaikka pk-yritykset nimenomaan nähdään tärkeimpinä talouskasvun ja työpaikkojen luojina.

Kuten EU, myös tutkijat peräänkuuluttavat taloudellista lähestymistapaa sosiaalisiin ja poliittisiin haasteisiin. Siinä mielessä EU vaikuttaa onnistuneen politiikassaan, että se on ymmärtänyt taloudellisten haasteiden vaikutuksen yhteiskunnan kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Niin tutkijat, Tunisian hallitus kuin EU puhuvat ulkomaisten investointien

tärkeystä ja liiketoimintaympäristön parantamisesta (Muasher ym. 2016a, 7). Vaikka EU näyttää löytäneen ratkaisut ongelmiin, haasteita on kuitenkin edelleen, kuten avun koordinoiminen hallituksen ja muiden kansainvälisten toimijoiden kesken sekä tarpeeksi pitkäjänteisen sitoutumisen takaaminen. Alueella on paljon muitakin Tunisiaa haasteellisempia valtioita. (Muasher ym. 2016b, 1, 6.) Huomio ja resurssit ovat rajallisia ja avustukset nollasummapelejä. Toccin (2012, 5) mukaan EU:lla on kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa positiivisesti Tunisian kehitykseen ja melko pienellä vaivalla voisi saada aikaan merkittävän muutoksen.

Voisi toivoa, että EU on edes siinä määrin oppinut virheistään, että se ei jätä tärkeää tukea liian lyhytaikaiseksi tai siirrä huomiotaan muihin haasteisiin. Pienet teot voivat vaikuttaa ratkaisevasti niin Tunisian kuin koko Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän alueen tulevaisuuteen ja EU:n on tunnettava vastuunsa. Entistä kohdistetumpi taloudellinen tuki auttaisi Tunisiaa pitkälle tulevaisuuteen. Hallituksen, paikallisyhteisöjen ja yksityisen sektorin toimijoiden täytyy jatkaa itsepintaisesti ja kärsivällisesti (Muasher, Pierini ja Djerassi 2016, 18 ja 28). Tunisiaan on löydettävä juuri sille sopivat, tarpeeksi rohkeat, mutta hauraan ja erikoislaatuisen tilanteen huomioonottavat ratkaisut, niin että koko yhteiskunta otetaan huomioon ja riittävä läpinäkyvyys säilytetään uudistuksia toimeenpantaessa (Muasher ym. 2016b, 4). Tunisia on kuitenkin näyttänyt pystyvänsä tekemään kompromisseja ja saavuttamaan konsensuksen mitä tulee poliittisiin jakolinjoihin. Samaa hellittämätöntä tarmoa ja pyrkimystä yhteisymmärrykseen tarvitaan vielä monta vuotta (Muasher ym. 2016a, 19).

7.1 Tulosten yleistettävyys ja tutkimuksen jatkaminen

Tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että EU:lla on monia keinoja eri politiikan osa-alueilla edistää intressejään ja arvojaan, ja että se pystyy jossain määrin noudattamaan arvopohjaista politiikkaa yhteistyössä Tunisian kanssa. Vaikka pääosin yhteistyö ei ole varsinaisesti demokratian edistämistä, arvoja pidetään jatkuvasti esillä. On kuitenkin merkillepantavaa, että tilanne on Tunisian kaltaisessa demokratisoituvassa maassa huomattavasti parempi, kuin maissa, joissa on autoritaarinen hallinto. Omia arvoja on helppo edistää muun ulkopoliittikan ohella, kun niille on kaukupohjaa kumppanuusmaan yhteiskunnassa niin hallinnossa kuin kansankin parissa. Autoritaarisesti hallittujen maiden kanssa arvopohjainen yhteistyö on todennäköisesti hankalampaa. Kauppa, oma turvallisuus, energiavakaus ja muut realiteetit ovat yleensä tärkeämpiä kuin

ihmisoikeuksien ja demokratian voimakas puolustaminen. Toisinaan, kuten monissa tapauksissa ennen arabikevättä, EU:n on kritisoitu edistäneen lähinnä omia talous- ja turvallisuusintressejään, ja puheet demokratiasta ovat jääneet tyhjiksi ja toteutumatta. Todennäköisesti tilanne on sama edelleen niissä maissa, joissa ei ole otettu merkittäviä askeleita kohti demokratiaa. Näissä tapauksissa EU:n ulkopolitiikka ei ole läheskään yhtä mutkatonta, ja painopisteet eivät ole yhtä avoimesti demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseksi, vaan yhteistyö keskittyy muihin, vähemmän arkoihin osa-alueisiin. Toisaalta olisi kiintoisaa selvittää, mitkä olisivat seuraukset, jos EU ja muut demokraattiset toimijat puhuisivat voimakkaammin demokratian ja ihmisoikeuksien puolesta.

Toisin sanoen, vaikka tutkimusaineisto antaa viitteitä Bridoux'n ja Kurjen esittämään intressien ja arvojen yhteen nivoutumiseen, ja aineistossa ilmenee monta esimerkkiä siitä, että EU:n arvot ja intressit liittyvät tiivistä yhteen, tuloksia ei voida välttämättä yleistää koskemaan muita EU:n lähialueen maita. Nimenomaan kunkin valtion demokraattisen hallinnon taso ja demokratiakehityksen suunta vaikuttavat siihen, millaista ulkopolitiikkaa sen kanssa pystytään tekemään, ja miten hyvin demokratian edistämistoimet otetaan vastaan. Voi myös olla, että arvot tulevat eri tavalla esille ja että fokus on muunlaisessa yhteistyössä. Esimerkiksi koulutuksen tukeminen edistää ainakin tasa-arvoa ja demokratiaa.

Vaikka Tunisiassa tämänkaltainen ulkopolitiikka voi toimia hyvin, jossain toisessa maassa intressien ja arvojen yhtäaikainen, tasapainoinen edistäminen voi olla täysin mahdotonta. Tämän toteamiseksi tutkimusta olisi jatkettava autoritaarisempien maiden tarkastelulla. Olisi hyödyllistä esimerkiksi vertailla EU:n ulkopolitiikkaa Egyptissä ja Tunisiassa, joissa arabikevään jälkeinen yhteiskunnallinen kehitys on mennyt täysin vastakkaisiin suuntiin. Tunisiassa on järjestetty vuoden 2010 jälkeen useat vapaat ja reilut vaalit, ihmisoikeustilanne on parantunut, maassa vallitsee sananvapaus ja demokraattiset uudistukset ovat edenneet. Egyptissä vapaille ja rehellisillä vaaleilla valittu hallitus syrjäytettiin sotilasvallankaappauksessa, vaalit voittaneen Muslimiveljeskunnan toiminta on kielletty ja ihmisoikeuksia on rajoitettu entisestään. Voisi olla antoisaa tarkastella myös EU:n ulkopolitiikkaa Tunisiassa ennen arabikevättä ja sen jälkeen, Tunisian autoritaarisen ja demokraattisen hallinnon aikana.

Sen lisäksi, että tutkimus antaa kuvan EU:n ulkopoliittisista lausunnoista vain yhdessä maassa, se jää melko abstraktille, teoreettiselle tasolle eikä se anna tarkkaa kuvaa EU:n

toimista tai niiden vaikutuksesta Tunisian yhteiskunnassa. Tavoitteena onkin ollut selvittää, miten arvoista ja intresseistä puhutaan ja kirjoitetaan – ei sitä, miten ne näkyvät käytännön tasolla ja toteutuneessa politiikassa. Tutkimusta voisi laajentaa esimerkiksi perehtymällä siihen, mitä tukirahoilla on varsinaisesti tehty, miten apu on mennyt perille, ja onko muutoksia esimerkiksi hyvän hallinnon edistämiseksi tai korruption kitkemiseksi saatu aikaiseksi. Näitä muutoksia olisi mahdollista mitata monin keinoin. Hyvin erilaisia tuloksia saattaisi saada esimerkiksi haastattelemalla Tunisian hallinnon tai kansalaisyhteiskunnan toimijoita tai muulla tavoin tutkimalla Tunisian näkökulmaa ja Tunisian kokemusta EU:n ulkopoliitikasta.

7.2 Normatiivisen toimijuuden ja demokratian edistämisen rajat

Tutkielmassa ja sen näkökulman kautta tulee hyvin esiin EU:n normatiivinen luonne globaalina toimijana ja EU:n pyrkimykset ulkopoliitikassa. Vaikka ulkopoliitiikan varsinaisia käytännön vaikutuksia ei selvitetä, kuitenkin se, miten normeista puhutaan, on vähintäänkin yhtä tärkeää kuin se, miten toimitaan. Jos keskityttäisiin vain politiikan toimeenpanoon, voisi tuloksena olla, että normeista ei keskusteltaisi ennen kuin niiden suhteen olisi tehty päätöksiä ja niitä oltaisiin toteuttamassa. (Björkdahl 2002, 13.)

EU:n tämänhetkisen demokratian edistämispolitiikan tuloksia saadaan vasta vuosien päästä. Kehitys on lupaavaa, mutta ongelmia tuki ilmenee. Kaikista tärkeintä on, että EU ei jätä yhteistyötä kesken, vaan on pitkään mukana tukemassa taloudellista kehitystä, työpaikkojen lisäämistä, turvallisuustilanteen parantamista, liikkuvuuden edistämistä, terrorismin torjuntaa, korruption kitkentää, nuorten syrjäytymisen ehkäisemistä ja hyvän hallinnon edistämistä. Kuten todettu, nämä ovat avainkysymyksiä Tunisian demokratia- ja talouskehityksen takaamiseksi ja monet näistä ongelmista tai niiden ratkaisemisesta heijastuvat EU:n alueelle. EU on joka tapauksessa mieluinen kumppani Tunisialle ja yhteistyötä tehdään tiiviisti.

Tutkimuksessa olen kattavasti perehtynyt eri politiikan aloihin ja kokonaiskuvan luomiseen. Olen esitellyt nimenomaan monia erilaisia demokratian edistämisen keinoja, ja pohtinut kysymystä toisin päin – miten eri politiikan keinot voivat edistää demokratiaa. Tällä lähestymistavalla on ollut mahdollista havaita nimenomaan intressien ja arvojen välisiä yhteyksiä. EU:n demokratian edistäminen ja lähialueiden politiikka ovat edelleen ajankohtaisia aiheita. Lähialueen muutokset näkyvät jatkuvasti EU:n alueella liittyen

esimerkiksi pakolaispolitiikkaan, terrori-iskuihin, talouskehitykseen ja turvallisuuteen. Tutkimusta on tärkeää jatkaa monesta eri näkökulmasta.

Mitä EU hyötyy siitä, että sen naapurissa on vakaata ja demokraattista, muuten kuin sen oman turvallisuustilanteen ja parempien kauppamahdollisuuksien lisäksi? Onko naapurialueen demokraattisella ja ihmisoikeuksilla itseisarvoa? Voisi ajatella, että EU:lle olisi hyödyllisempää ja helpompaa tehdä yhteistyötä ainakin osittain samoin ajattelevien maiden kanssa kuin autoritaaristen maiden kanssa. Näin sen on helpompi saada liittolaisia omille arvoilleen ja normeilleen. Kuten alussa totesin, yhteistyö on näin ennakoitavampaa ja pitkäjänteisempää. Omia arvopohjaisia tavoitteita saa edistettyä paremmin esimerkiksi kansainvälisissä järjestöissä, kun rintama on laajempi. Wolff ja Wurm (2011, 81) esittävät, että normatiivisen näkökulman mukaan demokraattisten maiden yhteisön laajentaminen on itseisarvoisen tärkeää ja moraalisesti oikein. Pohdintaa voisi jatkaa vielä pidemmälle ja käsitellä esimerkiksi demokraattisten maiden globaalia vastuuta edistää demokratiaa toimivana ja tasa-arvoisena hallintomuotona tai utilitaristisiin periaatteisiin viitaten.

Tutkimustuloksista voi tehdä päätelmän, että EU:n demokratian edistämistoimet ovat jossain määrin samassa linjassa Bridoux'n ja Kurjen (2014, 40-41) ajatusten kanssa siinä mielessä, että arvot ja intressit liittyvät vahvasti yhteen ulkopolitiikassa. Lisäksi niiden välisiä yhteyksiä pitäisi tutkia enemmän, ilmenivätpä ne sattumalta tai tarkoituksella. Samoin Börtzel ja Risse (2009, 7) esittävät, että normit ja intressit ovat tiivistä nivoutuneet yhteen, ja on turha yrittää erottaa, milloin ulkopolitiikka on normien edistämistä ja milloin jotain muuta. Edelleen toimija voi olla vain tietyssä määrin normatiivinen, ja onkin olennaisempaa selvittää normatiivisen toimijuuden laajuutta, kuin sitä onko joku toimija normatiivinen vai ei (Sinkkonen 2014, 55; Forsberg 2011, 1199). Kuten tutkimustulokset osoittavat, eri vallan muodot, normatiivisen vallan lisäksi pääosin taloudellinen valta, menevät limittäin.

Olisi tekopyhää luulla, että demokratiaa edistettäisiin vain altruistisesti, hyvästä tahdosta, vaikka tietysti demokratian leviäminen on pitkälti demokraattisten maiden etu. Demokratian edistämisen kustannukset ja riskit ovat kuitenkin turhan suuret (Wolff ja Wurm 2011, 80), jotta ulkopolitiikan perustuminen pelkästään demokratian edistämiseen olisi kannattavaa. Demokratian edistäminen omiin intresseihin perustuen on tietysti edellytyksin hyväksyttävää. Yhteistyön on esimerkiksi oltava pitkäjänteistä eikä ongelmatilanteissa arvoista saisi joustaa liikaa. Demokratia ei saa myöskään jäädä vain

ulkopolitiikan sivutuotteeksi, vaan sen edistäminen on itseisarvoisen tärkeää. Laaja demokraattisten maiden rintama on loppujen lopuksi globaali etu. Tunisiassa on ideaalitalanne EU:n tasapainoiselle normien ja intressien edistämiseksi ja tällaisen kumppanuusmaan kanssa on helppo tehdä yhteistyötä. Jos tilanne Tunisiassa muuttuu tai tarkastellaan jotain toista maata, tärkeää olisi pitää huoli siitä, että demokraattiset arvot eivät joutuisi joustamaan ensimmäisenä, vaan niistä pidettäisiin kiinni hankalimmassakin tilanteissa.

Tutkimusmateriaali

Euroopan investointipankki (2014). *EIB mobilises substantial resources for young people and employment in Tunisia: €170m in new finance, including €70m for education alone.* http://europa.eu/rapid/press-release_BEI-14-143_en.htm [haettu 16.11.2015].

Euroopan komissio (8.3.2011). *Joint Communication to the European Council, the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A partnership for democracy and shared prosperity with the Southern Mediterranean.* http://ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/president/news/speeches-statements/pdf/20110308_en.pdf [haettu 9.9.2015].

Euroopan komissio (23.8.2011). *Tunisia: European support of €110 million for economic recovery.* http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-974_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (27.9.2011). *EU-Tunisia relations state of play and next steps.* http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-635_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (29.9.2011). *EU/Tunisia Task Force agrees concrete assistance for Tunisia's transition.* http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1137_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (15.5.2012). *EU bolsters its support to reformers in its Southern and Eastern neighbourhoods.* http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-474_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (2.10.2012). *Projet d'appui à la réduction des inégalités sociales et aux services de soins de santé de première ligne et intermédiaires pour les régions défavorisées en Tunisie.* http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-729_fr.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (3.10.2012). *Supporting societies in democratic transition.* http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1060_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (19.11.2012). *Statement by Commissioner Štefan Füle following the EUTunisia Association Council.* http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-878_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (28.11.2012). *Mission for Growth: creating economic ties to benefit Tunisia and the EU.* http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-920_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (10.12.2012). *Tunisia: European Union adopts a new programme of support for democratic transition process.* http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1347_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (20.3.2013). *European Neighbourhood Policy in 2012: Continuing engagement for a stronger cooperation with neighbours despite turbulent political and economic conditions.* http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-245_en.htm [13.1.2016].

Euroopan komissio (14.3.2013). *Increased education opportunities between Tunisia and EU.* http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-421_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (4.4.2013). *Relations Tunisie Union européenne: un partenariat privilégié – Plan d'action 2013-2017*. [https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/plan action tunisie ue 2013 2017 fr.pdf](https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/plan_action_tunisie_ue_2013_2017_fr.pdf) [haettu 2.7.2015].

Euroopan komissio (17.6.2013). *UfM: new support for facilitating trade with the South Mediterranean*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-553_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (20.6.2013). *Higher education: a bridge between the two shores of the Mediterranean*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-582_en.htm [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (21.11.2013). *EU reinforces its support to democratic and economic transition in the Southern Neighbourhood*. [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-13-1030_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1030_en.htm) [haettu 13.1.2016].

Euroopan komissio (4.12.2013). *Lampedusa follow up: concrete actions to prevent loss of life in the Mediterranean and better address migratory and asylum flows*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1199_en.htm [haettu 16.11.2015].

Euroopan komissio (20.1.2014). *Further EU support for Southern Neighbourhood to boost socio-economic development*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-35_en.htm [haettu 16.11.2015].

Euroopan komissio (3.3.2014). *EU and Tunisia establish their Mobility Partnership*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-208_en.htm [haettu 16.11.2015].

Euroopan komissio (27.3.2014). *Joint staff working document. Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2013 Regional report: A Partnership for Democracy and Shared Prosperity with the Southern Mediterranean Partners*. http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/2014/regional/pdsp_en.pdf [haettu 15.9.2015].

Euroopan komissio (10.6.2014). *EU cultural diplomacy needs new impetus, says report*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-651_en.htm [haettu 16.11.2015].

Euroopan komissio (4.9.2014). *EU/Tunisia: €300 million Macro-Financial Assistance package signed*. [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-14-515_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-515_en.htm) [haettu 16.11.2015].

Euroopan komissio (8.9.2014). *The Commission sets out cooperation priorities for the Eastern and the Southern Neighbourhood for coming years*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-977_en.htm [haettu 16.11.2015].

Euroopan komissio (4.3.2015a). *Joint consultation paper. Toward a new European Neighbourhood Policy*. <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/neighbourhood/consultation/consultation.pdf> [haettu 20.3.2015].

Euroopan komissio (4.3.2015b). *Towards a Comprehensive European Migration Policy: 20 years of EU Action*. [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-15-4544_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4544_en.htm) [haettu 16.11.2015].

Euroopan komissio (25.3.2015a). *Communication Conjointe au Parlement Européen, au Conseil, au Comité Économique et Social Européen et au Comité des Régions. Mise en œuvre de la politique européenne de voisinage en 2014.* http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/2015/joint-communication_fr.pdf [20.3.2015].

Euroopan komissio (25.3.2015b). *Document de travail conjoint des services. Mise en œuvre de la politique européenne de voisinage en Tunisie. Progrès réalisés en 2014 et actions à mettre en œuvre.* [Asiakirjaa ei enää saatavilla].

Euroopan komissio (25.3.2015c). *Joint Staff Working Document. Implementation of the European Neighbourhood Policy Partnership for Democracy and Shared Prosperity with the Southern Mediterranean Partners Report.* https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/enp-regional-report-southern-mediterranean_en.pdf [haettu 30.5.2015].

Euroopan komissio (25.3.2015d). *PEV Rapport de Suivi 2014 – Tunisie.* http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-15-4680_fr.htm [haettu 30.5.2015].

Füle, Štefan (28.2.2011). *Speech on the recent events in North Africa.* http://europa.eu/rapid/press-release SPEECH-11-130_en.htm [haettu 13.1.2016].

Füle, Štefan (9.6.2012). *Further concrete support for transformation in Tunisia.* http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-12-540_en.htm [haettu 13.1.2016].

Füle, Štefan (17.6.2013). *On the need to support concrete projects for the success of Union for Mediterranean.* http://europa.eu/rapid/press-release SPEECH-13-545_en.htm?locale=en [haettu 13.1.2016].

Füle, Štefan (25.7.2013). *European Neighbourhood Policy – Priorities and Directions for Change.* http://europa.eu/rapid/press-release SPEECH-13-661_en.htm [haettu 16.11.2015].

Füle, Štefan (7.2.2014). *Revival of practical regional cooperation in the Mediterranean.* http://europa.eu/rapid/press-release SPEECH-14-113_en.htm?locale=en [haettu 16.11.2015].

Füle, Štefan (19.2.2014). *Working together in the Mediterranean – more important than ever.* http://europa.eu/rapid/press-release SPEECH-14-143_en.htm [haettu 16.11.2015].

Füle, Štefan (31.3.2014). *2013 ENP Package.* http://europa.eu/rapid/press-release SPEECH-14-264_en.htm [haettu 16.11.2015].

Füle, Štefan (14.5.2014). *EU's support to partners in transition links values with economic and social progress.* http://europa.eu/rapid/press-release SPEECH-14-374_en.htm [haettu 16.11.2015].

Malmström, Cecilia (11.3.2014). *The Future of Home Affairs: an Open and Secure Europe.* http://europa.eu/rapid/press-release SPEECH-14-206_en.htm [haettu 16.11.2015].

Lähteet

- Agné, Hans (2010). Is successful democracy promotion possible? The conceptual problem. *Democratization*. 21:1, 49-71.
- Al-Anani, Khalil (2012). Islamist Parties Post-Arab Spring, *Mediterranean Politics*, 17:3, 466-472.
- Aliboni, Roberto (2013). *The European Global Strategy and the Mediterranean*. Europe institute of the Mediterranean. Brief n. 53. 20.6.2013.
- Aliriza, Fadil (2016). *Towards more tension?* Carnegie Endowment for International Peace. <http://carnegie-mec.org/diwan/65052> [haettu 4.4.2017].
- Arribas Fernandez, Gloria, Karolien Pieters ja Tamra Takács (2013). *The European Union's relations with the Southern-Mediterranean in the Aftermath of the Arab Spring*. The Hague: Asser institute.
- Barbé, Esther ja Elisabeth Johansson-Nogués (2008). The EU as a modest 'force for good': the European Neighbourhood Policy. *International Affairs*. 84:1, 81-96.
- BBC (2016). Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts. <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911> [haettu 11.9.2016].
- Behr, Timo (2012). The European Union's Mediterranean Policies after the Arab Spring: Can the Leopard Change its Spots? *Amsterdam Law Forum*. 4:2, 76-88.
- Bhutto, Benazir (2008). *Sovinto. Länsi, islam ja demokratia*. Helsinki: Tammi.
- Björkdahl, Annika (2002). Norms in International Relations: Some Conceptual and Methodological Reflections. *Cambridge Review of International Affairs*. 15:1, 9-23.
- Boix, Carles ja Susan C. Stokes (2003). Endogeneous Democratization. *World Politics*. 55: 4, 517-549.
- Bridoux, Jeff ja Milja Kurki (2014). *Democracy promotion. A critical introduction*. Routledge, London.
- Burnell, Peter (2000). *Democracy assistance. International Co-operation for Democratization*. Frank Cass, London.
- Börzel, Tanja A. ja Thomas Risse (2009). *Venus Approaching Mars? The European Union as an Emerging Civilian World Power*. Berlin Working Paper on European Integration No. 11. http://www.polsoz.fu-berlin.de/polwiss/forschung/international/europa/arbeitspapiere/2009-11_Boerzel_Risse.pdf [haettu 7.4.2017].
- Börzel, Tanja A., Thomas Risse ja Assem Dandashly (2015). The EU, External Actors, and the Arabellions: Much Ado About (Almost) Nothing. *Journal of European Integration*. 37:1, 135–153.
- Center for Systemic Peace (2015). <http://www.systemicpeace.org/inscrdata.html> [haettu 12.2.2017].
- Dandashly, Assem (2014). The EU response to regime change in the wake of the Arab revolt. *Journal of European Integration*. 37:1, 37-56.

Dadush, Uri ja Michele Dunne (2011). American and European Responses to the Arab Spring: What's the Big Idea?. *The Washington Quarterly*. 34:4, 131-145.

Esposito, John L., Tamara Sonn ja John O. Voll (2016). *Islam and Democracy after the Arab Spring*. New York: Oxford University Press.

European Union External Action (21.12. 2016). European Neighbourhood Policy (ENP). https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/330/european-neighbourhood-policy-enp_en [haettu 10.4.2017].

Euroopan komissio (4.3.2016). *EU announces first projects under the Facility for Refugees in Turkey: €95 million to be provided for immediate educational and humanitarian assistance*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-584_en.htm [haettu 7.4.2016].

Euroopan unionin neuvosto (17.11.2009). *Council conclusion on democracy support in external relations*. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/gena/111250.pdf [haettu 5.4.2017].

Foreign policy (7.8.2016). Tunisia's glorious confusion. Christian Caryl. <http://foreignpolicy.com/2016/08/07/tunisia-glorious-confusion/> [haettu 7.8.2016].

Forsberg, Tuomas (2011). Normative Power Europe, Once Again: A Conceptual Analysis of an Ideal Type. *Journal of Common Market Studies*. 49:6, 1183-1204.

Freedom House (2015). *Freedom in the World report*. Tunisia. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/tunisiat> [haettu 23.3.2015].

The Guardian (22.1.2016). Tunisia imposes curfew as unrest grows over lack of jobs. <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/22/tunisia-unrest-government-imposes-night-curfew-unemployment-protests-attacks> [haettu 15.9.2016].

The Guardian (9.10.2015). Tunisian National Dialogue quartet wins 2015 Nobel peace price. <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/22/tunisia-unrest-government-imposes-night-curfew-unemployment-protests-attacks> [haettu 15.9.2016].

Günay Cengciz, ja Gharib, Sherin (2017). From persecution to Government – Ennahda's Claim to Power. Teoksessa Mühlberger, Wolfgang (toim.), *Transformation in Tunisia: The First Five Years*. Euromesco Joint Policy study, 76-106.

Helsingin sanomat (19.3.2015). Terroristit iskivät museoon Tunisiassa <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002809751.html> [haettu 7.4.2017].

Helsingin sanomat (26.6.2015). Ainakin 37 kuollut terrori-iskussa rantakohteeseen Tunisiassa Sousnessa. <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002834364.html> [haettu 7.4.2017].

Helsingin sanomat (25.11.2015). Tunisia julisti hätätilan – pommi presidentin vartiokaartia kuljettaneessa bussissa tappoi 12. <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002868557.html> [haettu 7.4.2017].

Hollis, Rosemary (2012). No friend of democratization: Europe's role in the genesis of Arab spring. *International Affairs*. 88:1, 81-94.

Kurki, Milja (2010). Democracy and Conceptual Contestability: Reconsidering Conceptions of Democracy in Democracy Promotion. *International Studies Review*. 12:3, 362–386.

Kurki, Milja (2015). Political Economy Perspective: Fuzzy Liberalism and EU Democracy Promotion: Why Concepts Matter. Teoksessa Wetzel, Anne ja Orbie Jan (toim.), *the Substance of EU Democracy Promotion. Concepts and Cases*, 35-46. New York: Palgrave Macmillan.

Levitsky, Steven ja Lucan A. Way (2010). Why democracy needs a level playing field? *Journal of Democracy*. 21:1, 57-68.

Lissabonin sopimus eli Euroopan unionin perussopimus (17.12.2007).

Malmvig, Helle ja Fabrizio Tassinari (2012). The “Arab Spring” and the External Actor’s Role within the Euro-Mediterranean Region. Teoksessa *EUROMED Survey of experts and actors. Euro-Mediterranean policies in the light of the Arab spring*, 94-99. Barcelona: European Institute of the Mediterranean.

Manners, Ian (2002). Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*. 40:2, 235-358.

Manners, Ian (2009). As you like it: European Union Normative Power in the European Neighbourhood Policy. *The European Neighbourhood Policy in Perspective*. Teoksessa Whitman, Richard G. ja Stefan Wolff (toim.), Palgrave Macmillan UK.

Marks, Monica ja Sayida Ounissi (2016). *Ennahda from within: Islamists or “Muslim Democrats”?* *Islamists on Islamism Today*. Brookings. 23.3 2016. <https://www.brookings.edu/research/ennahda-from-within-islamists-or-muslim-democrats-a-conversation/> [haettu 15.2.2017].

Marshall, Monty G., Ted Robert Gurr ja Keith Jagers (2015). *POLITY™ IV PROJECT Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2015 Dataset Users’ Manual*. Center for Systemic Peace.

Miller, Benjamin (2010). Democracy Promotion: Offensive Liberalism versus the Rest (of IR Theory). *Millennium- Journal of International Studies*. 38:3, 561-591.

Mouhib, Leila (2014). EU Democracy promotion in Tunisia and Morocco: Between Contextual Changes and Structural Continuity. *Mediterranean Politics*. 19:3, 351-373.

Muasher Marwan, Marc Pierini ja Fadil Aliriza (2016a). *Capitalizing Tunisia’s Transition. The role of Broad Based Reform*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

Muasher Marwan, Marc Pierini ja Alexander Djerassi (2016b). *Between Peril and Promise: A New Framework for Partnership with Tunisia*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

Mühlberger, Wolfgang (2017). The Arab Spring's Darling: Tunisia's Democratic Transformation Revisited -seminaari Ulkopoliittisessä instituutissa 5.2.2017. Seminaarin yhteenveto <http://www.fiia.fi/en/event/885/> [haettu 3.4.2017].

Müllerson, Rein (2009). *Democracy: A Destiny of Humankind? A Qualified, Contingent and Contextual Case for Democracy Promotion*. New York: Nove Science Publishers.

Norwegian Nobel Committee, 2015. *The Nobel Peace Prize for 2015* https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2015/press.html [haettu 21.3.2017].

Pace, Michelle (2009). Paradoxes and contradictions in EU democracy promotion in the Mediterranean: the limits of the EU normative power. *Democratization*. 16:1, 39–58.

Pierini, Marc (2017). Is the European Union Standing the Mediterranean Test? The Lack of a European Foreign and Security Policy in the Face of the Current Turmoil. Teoksessa *The IEMed Mediterranean Yearbook 2016*, 76-81. <http://www.iemed.org/publicacions/historic-de-publicacions/anuari-de-la-mediterrania/sumaris/iemed-mediterranean-yearbook-2016> [haettu 1.3.2017]

Piser Karina (2016). The Mainstreaming of Tunisia's Islamists. *Foreign Policy, Democracy Lab*. 7.8.2016. <http://foreignpolicy.com/2016/08/07/the-mainstreaming-of-tunisia-islamists/> [haettu 15.2.2017].

Reynaert, Vicky (2015). Democracy through invisible hand? Egypt and Tunisia. Teoksessa Wetzels Anne ja Jan Orbie (toim.), *The Substance of EU Democracy Promotion. Concepts and Cases*, 149-161. New York: Palgrave Macmillan.

Robinson, William I. (2013). Promoting polyarchy: 20 years later. *International Relations*. 27:2, 228-234.

Schraeder Peter J. ja Hamadi Redissi (2011). Ben Ali's Fall. *Journal of Democracy*. 22:3, 5-19.

Sicurelli, Daniela (2010). *The European Union's Africa Policies. Norms, Interest and Impact*. Surrey: Ashgate.

Sinkkonen, Ville (2014). *A Comparative Appraisal of Normative Power. The European Union, the United States and the January 25th, 2011 Revolution in Egypt*. Comparative Leiden: Brill.

Tocci, Nathalie (2014). *The Neighbourhood Policy is Dead. What is next for European Foreign Policy Along its Arc of Instability?* Rooma: Istituto Affari Internazionali.

Tocci, Nathalie (2016). Expert meeting: Europe, the EU and security -luento Norjan ulkopoliittisessa instituutissa 14.3.2016. <https://www.youtube.com/watch?v=td3tOzctRSA> [haettu 21.3. 2017].

Tonra, Ben (2006). Conceptualizing the European Union's global role. Teoksessa Cini, Michelle and Angela K. Bourne (toim.), *Palgrave Advances in European Union Studies*. New York: Palgrave Macmillan.

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

UNHCR (2016). Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean. <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php> [haettu 11.9.2016].

Yle (2016). Tunisian vaikea vallankumous -dokumentti. Ohjaus: Marko Lönnqvist. <http://areena.yle.fi/1-3178974> 17.2.2017 [haettu 30.11.2016].

Youngs, Richard (2010). *European Union and Democracy Promotion. A Critical Global Assessment*. Baltimore: John Hopkins University Press.

Youngs, Richard (2014). *Europe and the New Middle East. Opportunity or Exclusion?* Oxford: Oxford University Press.

Youngs, Richard (2015). Exploring Non-Western Democracy. *Journal of Democracy*. 26:4, 140-154.

Wolff Jonas ja Iris Wurm (2011). Towards a theory of external democracy promotion: A proposal for theoretical classification. *Security Dialogue*. 42:1, 77-96.